

DIAGNOZA POTRZEB I POTENCJAŁU SPOŁECZNOŚCI LOKALNEJ W ZAKRESIE USŁUG SPOŁECZNYCH

GMINY MIASTA TARNOWA

Spis treści

1. WPROWADZENIE	4
1.1 CENTRUM USŁUG SPOŁECZNYCH W TARNOWIE	4
1.2 CELE I PYTANIA BADAWCZE.....	4
1.3 ZASADY	5
2. METODOLOGIA	7
2.1 PROCEDURY METODOLOGICZNE	7
2.1.1 Analiza desk research.....	7
2.1.2 Ankieta CAWI i PAPI	8
2.1.3 Wywiady grupowe	10
2.2 FORMULARZE WYWIADÓW.....	11
2.2.1 Formularz ankiety przeprowadzonej wśród mieszkańców.....	11
2.2.2 Scenariusz wywiadów grupowych.....	20
3. GMINA MIASTA TARNOWA – PODSTAWOWE INFORMACJE	22
4. WYNIKI DIAGNOZY	25
4.1 POLITYKA PRORODZINNA	25
4.2 WSPIERANIE RODZINY	27
4.2.1 Charakterystyka rodzin i problem bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych	27
4.2.2 Przemoc w rodzinie	32
4.2.3 Dożywianie	35
4.2.4 Dzieci i młodzież	35
4.2.5 Wspieranie rodziny – ocena mieszkańców.....	38
4.3 SYSTEM PIECZY ZASTĘPCZEJ	39
4.4 POMOC SPOŁECZNA	42
4.4.1 Wyzwania demograficzne	42
4.4.2 Skala korzystania z pomocy społecznej	45
4.4.3 Bezdomność	49
4.4.4 Osoby opuszczające zakłady karne	51
4.4.5 Mniejszości narodowe.....	52
4.5 PROMOCJA I OCHRONA ZDROWIA	53
4.5.1 Problemy zdrowotne	53
4.5.2 Alkoholizm.....	55
4.5.3 Inne uzależnienia.....	57
4.5.4 Promocja i ochrona zdrowia – ocena mieszkańców.....	60

4.6 WSPIERANIE OSÓB Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIĄ	61
4.7 EDUKACJA PUBLICZNA	72
4.7.1 Wychowanie przedszkolne	72
4.7.2 Edukacja na poziomie podstawowym i ponadpodstawowym	73
4.7.3 Edukacja publiczna – ocena mieszkańców	74
4.8 PRZECIWDZIAŁANIE BEZROBOCIU	76
4.8.1 Bezrobocie i jego struktura	76
4.8.2 Ubóstwo	84
4.8.3 Przeciwdziałanie bezrobociu – ocena mieszkańców	85
4.9 KULTURA	86
4.10 KULTURA FIZYCZNA I TURYSTYKA	92
4.11 POBUDZANIE AKTYWNOŚCI OBYWATELSKIEJ	94
5. ZASOBY ORGANIZACJI POZARZĄDOWYCH SŁUŻĄCYCH ZASPOKAJANIU POTRZEB W ZAKRESIE USŁUG SPOŁECZNYCH I DZIAŁAŃ WSPIERAJĄCYCH	101
6. DOTYCHCZASOWA WSPÓŁPRACA Z CENTRUM USŁUG SPOŁECZNYCH W TARNOWIE	116
7. WNIOSKI I REKOMENDACJE	117
8. SPIS TABEL	137
9. SPIS WYKRESÓW	140
10. BIBLIOGRAFIA	143

1. Wprowadzenie

1.1 Centrum Usług Społecznych w Tarnowie

Diagnoza potrzeb i potencjału wspólnoty samorządowej w zakresie usług społecznych Gminy Miasta Tarnowa opracowana została na zlecenie **Centrum Usług Społecznych w Tarnowie**. Podmiot ten rozpoczął działanie z dniem 1 stycznia 2022 r., kiedy to Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Tarnowie na mocy *Uchwały Rady Miejskiej w Tarnowie Nr LIV/507/2021 z dnia 28 października 2021 r. w sprawie przekształcenia Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Tarnowie, utworzenia Centrum Usług Społecznych w Tarnowie oraz nadania mu statutu (Dz. Urz. Woj. Małop. poz. 6392 z późn. zm.)* został przekształcony w Centrum Usług Społecznych w Tarnowie.

Zaznacza się, że dla ułatwienia w niniejszej diagnozie, aby uniknąć wielokrotnego nadmieniania, że Centrum Usług Społecznych w Tarnowie to dawniej Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Tarnowie, dla informacji sprzed 2022 roku wykorzystywać się będzie określenie Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Tarnowie, a dla informacji dotyczących okresu po 1.01.2022 - Centrum Usług Społecznych w Tarnowie.

1.2 Cele i pytania badawcze

Diagnoza potrzeb i potencjału wspólnoty samorządowej w zakresie usług społecznych brana jest pod uwagę przy opracowywaniu programu usług społecznych. Opracowywanie programu usług społecznych należy do zadań własnych gminy o charakterze fakultatywnym. Realizatorem programu jest centrum usług społecznych. Zgodnie z zapisami *Ustawy z dnia 19 lipca 2019 r. o realizowaniu usług społecznych przez centrum usług społecznych* (Dz.U. 2019 poz. 1818) diagnoza zawiera w szczególności informacje dotyczące:

- potrzeb wspólnoty samorządowej w zakresie usług społecznych;
- jednostek organizacyjnych gminy, organizacji pozarządowych i podmiotów, o których mowa w art. 3 ust. 3 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, oraz osób fizycznych i prawnych, wykonujących usługi z zakresu usług społecznych na obszarze działania centrum wraz ze wskazaniem wykonywanych przez nie usług.

Diagnoza potrzeb i potencjału społeczności lokalnej w zakresie usług społecznych jest przeprowadzana na okres 5 lat. Może podlegać aktualizacji w przypadku istotnej zmiany wniosków wynikających z rozeznania potrzeb i potencjału wspólnoty samorządowej w zakresie usług społecznych.

Niniejszy raport koncentruje się na pierwszej części prac związanych z opracowywaniem diagnozy, a więc na **dostarczeniu informacji o potrzebach mieszkańców w zakresie usług społecznych oraz danych o potencjale organizacji pozarządowych służącym zaspokajaniu potrzeb w zakresie usług społecznych i działań wspierających.**

Zdefiniowane **problemy badawcze** dla niniejszego raportu to:

- Jakie są potrzeby mieszkańców w zakresie usług społecznych i działań wspierających?
- Jakie są zasoby organizacji pozarządowych służące zaspokajaniu potrzeb w zakresie usług społecznych i działań wspierających?

1.3 Zasady

Diagnoza potrzeb i potencjału wspólnoty samorządowej Gminy Miasta Tarnowa w zakresie usług społecznych opracowywana została z uwzględnieniem następujących zasad – zgodnie z wytycznymi broszury pt. *Diagnoza potrzeb i potencjału społeczności lokalnej w zakresie usług społecznych*, przygotowanej przez Kancelarię Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej¹:

- **wieloaspektowość** – uwzględnienie różnorodnych uwarunkowań;
- **kompleksowość** – uwzględnienie szerokiego zakresu usług organizowanych przez miasto, tj. takich obszarów jak:
 - polityka prorodzinna;
 - wspieranie rodziny;
 - system pieczy zastępczej;
 - pomoc społeczna;
 - wspieranie osób niepełnosprawnych;
 - edukacja publiczna;

¹ D. Bazuń, J. Frątczak-Müller, M. Jaskulska, M. Kwiatkowski, A. Mielczarek-Żejmo, *Diagnoza potrzeb i potencjału społeczności lokalnej w zakresie usług społecznych*, Kancelaria Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, Warszawa 2020

- przeciwdziałanie bezrobociu;
- promocja i ochrona zdrowia;
- edukacja publiczna;
- kultura;
- kultura fizyczna i turystyka;
- pobudzanie aktywności obywatelskiej;
- mieszkalnictwo;
- reintegracja zawodowa i społeczna;
- **zróżnicowanie metod badawczych** – łączenie analiz jakościowych z ilościowymi, danych zastanych z wywoływanymi, stosowanie różnego rodzaju technik;
- **partycypacja** - uczestnictwo reprezentantów kadry centrów usług społecznych i innych przedstawicieli miasta w diagnozie, zastosowanie metod i technik umożliwiających włączenie społeczności lokalnej w opracowywanie diagnozy;
- **praktyczność** - dostarczenie władzom gminy informacji o potrzebach mieszkańców w zakresie usług społecznych z zestawem rekomendacji.

2. Metodologia

2.1 Procedury metodologiczne

W celu spełnienia **wymogu łączenia metod i technik badawczych** podczas opracowywania *Diagnozy potrzeb i potencjału społeczności lokalnej w zakresie usług społecznych Gminy Miasta Tarnowa* zastosowano następujące metody i techniki badawcze:

2.1.1 Analiza desk research

Przeprowadzono weryfikację i przetwarzanie różnego rodzaju danych wtórnych z materiałów źródłowych. Analizie zostały poddane następujące źródła:

- dane statystyczne pochodzące z Głównego Urzędu Statystycznego, Powiatowego Urzędu Pracy w Tarnowie, Okręgowej Komisji Egzaminacyjnej w Krakowie, Bazy Podmiotów Ekonomii Społecznej, Bazy Organizacji Pożytku Publicznego;
- dane pozyskane z Centrum Usług Społecznych w Tarnowie na temat realizacji miejskiej polityki społecznej, w tym pochodzące z takich opracowań jak:
 - *Sprawozdania z działalności Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Tarnowie;*
 - *Oceny Zasobów Pomocy Społecznej Gminy Miasta Tarnowa;*
- oficjalne miejskie (i inne) dokumenty strategiczne, najbardziej aktualne w momencie opracowywania raportu:
 - *projekt Strategii Rozwoju Miasta – Tarnów 2030;*
 - *Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Miasta Tarnowa na lata 2017-2020;*
 - *Gminny Program Profilaktyki, Rozwiązywania Problemów Alkoholowych i Przeciwdziałania Narkomanii dla Miasta Tarnowa na 2021 rok i 2022 rok;*
 - *Program Działań na Rzecz Osób Niepełnosprawnych w Mieście Tarnowie na lata 2021-2025;*
 - *Program Rozwoju Pieczy Zastępczej dla Miasta Tarnowa na lata 2021-2023;*
 - *Informacja o stanie rynku pracy w regionie tarnowskim Powiatowego Urzędu Pracy w Tarnowie;*

- *Wieloletni program współpracy Gminy Miasta Tarnowa z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami wymienionymi w art. 3 ust. 3 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie na lata 2021-2025;*
- *projekt Regionalnego Programu Rozwoju Ekonomii Społecznej w Województwie Małopolskim do 2030 roku;*
- *Krajowy Program Rozwoju Ekonomii Społecznej do 2023 roku. Ekonomia Solidarności Społecznej;*
- ogólnodostępne materiały zamieszczone w internecie, w tym na stronach internetowych i profilach w mediach społecznościowych instytucji i organizacji pozarządowych.

Analiza desk research realizowana była w celu dostarczenia informacji o:

- zdiagnozowanych w innych dokumentach strategicznych problemach społecznych na terenie Gminy Miasta Tarnowa;
- skali wsparcia ze strony pomocy społecznej i powodach tego wsparcia;
- sposobach, w jakie różne podmioty funkcjonujące w mieście odpowiadają na problemy społeczne.

2.1.2 Ankieta CAWI i PAPI

Badanie ankietowe zostało przeprowadzone w dniach 29.03.-14.04.2022 z wykorzystaniem dwóch technik - PAPI (ang. *Paper & Pen Personal Interview*), a zatem z wykorzystaniem ankiety papierowej oraz CAWI (ang. *Computer-Assisted Web Interview*), a zatem z wykorzystaniem ankiety elektronicznej. Ankieta została wypełniona przez łącznie 438 respondentów – mieszkańców Tarnowa. Ich strukturę prezentuje tabela poniżej.

Tabela 1. Struktura respondentów ankiety przeprowadzonej wśród mieszkańców Gminy Miasta Tarnowa

Kryterium	Opcje	Liczba respondentów	Udział procentowy
Płeć	Kobieta	295	67,4%
	Mężczyzna	143	32,6%
Wiek	Poniżej 17 lat	20	4,6%
	18-25 lat	63	14,4%
	26-40 lat	191	43,6%
	41-59 lat	123	28,1%
	Powyżej 60 lat	41	9,4%
Wykształcenie	Podstawowe i gimnazjalne	23	5,3%
	Zasadnicze zawodowe	15	3,4%
	Średnie	98	22,4%
	Policealne	27	6,2%
	Wyższe	275	62,8%
Status zawodowy	Uczeń/student	60	13,7%
	Pracownik fizyczny	35	8,0%
	Pracownik umysłowy	232	53,0%
	Przedsiębiorca	39	8,9%
	Rolnik	1	0,2%
	Emeryt	34	7,8%
	Bezrobotny	18	4,1%
	Inne	19	4,3%

Źródło: ankieta wśród mieszkańców Gminy Miasta Tarnowa.

Dotarcie do respondentów nastąpiło poprzez:

- kampanię informacyjną o realizacji badania, realizowaną w internecie z wykorzystaniem social mediów, grup zrzeszających mieszkańców oraz fanpage'y instytucji miejskich i organizacji działających w mieście (główne źródło pozyskania odpowiedzi);
- umieszczenie linku do kwestionariusza na stronach internetowych miejskich instytucji, w tym Centrum Usług Społecznych w Tarnowie;
- umieszczenie ankiet papierowych do dyspozycji osób odwiedzających instytucje/organizacje związane z pomocą społeczną w mieście;

- przekazanie ankiet do wypełnienia (zarówno elektronicznych, jak i papierowych) na spotkaniach realizowanych w ramach wywiadów grupowych.

Odpowiedzi mieszkańców w ankiecie miały dostarczyć informacji o:

- ocenie poszczególnych aspektów życia w mieście związanych z obszarem pomocy społecznej;
- najważniejszych w opinii mieszkańców problemach;
- usługach społecznych o największym zapotrzebowaniu wśród mieszkańców;
- rozpoznawalności różnych instytucji wsparcia mieszkańców – odpowiedzi w pytaniu dotyczącym tego zagadnienia zostały wykorzystane przy tworzeniu *Diagnozy obecnego stanu świadczenia usług społecznych Gminy Miasta Tarnowa*;
- aktywności społecznej mieszkańców.

2.1.3 Wywiady grupowe

Przeprowadzono 3 wywiady grupowe (FGI):

- wywiad z przedstawicielami podmiotów, zaangażowanych w obszar pomocy społecznej w mieście [FGI 1], w którym udział wzięli przedstawiciele miejskich instytucji ochrony zdrowia, kultury, służb mundurowych, Powiatowego Urzędu Pracy w Tarnowie, szkół i organizacji pozarządowych działających na rzecz społeczności lokalnej – wywiad zrealizowano 7.04.2022 z wykorzystaniem formy zdalnej – videokonferencji;
- wywiad z przedstawicielami Centrum Usług Społecznych w Tarnowie [FGI 2], w którym udział wzięli pracownicy CUS, w szczególności bezpośrednio zaangażowani w pracę z mieszkańcami – wywiad zrealizowano 8.04.2022 z wykorzystaniem formy zdalnej – videokonferencji;
- wywiad z przedstawicielami podmiotów wspierających środowisko seniorów i osób z niepełnosprawnościami [FGI 3], w którym udział wzięli przedstawiciele Międzyosiedlowych Centrów Aktywności Senioralnej, Klubów Seniora i organizacji pozarządowych działających na rzecz osób z niepełnosprawnością – wywiad zrealizowano 11.04.2022 w formie stacjonarnej w Klubie Seniora w Multimedialnym Centrum Artystycznym przy ul. Wałowej 25 w Tarnowie.

Wywiady grupowe zrealizowano dla dostarczenia informacji o:

- najważniejszych problemach społecznych w mieście z punktu widzenia osób działających na rzecz wspólnoty samorządowej;
- zgłaszanych potrzebach mieszkańców w zakresie wsparcia społecznego;
- doświadczeniach współpracy z CUS i potencjale dla jej rozwoju.

2.2 Formularze wywiadów

2.2.1 Formularz ankiety przeprowadzonej wśród mieszkańców

Szanowni Państwo,

W związku z opracowywaniem diagnozy potrzeb i potencjału społeczności lokalnej Gminy Miasta Tarnowa w zakresie usług społecznych zwracamy się z prośbą do mieszkańców o wypełnienie ankiety. Jej celem jest diagnoza potrzeb wspólnoty samorządowej w zakresie usług społecznych i działań wspierających.

Ankieta jest anonimowa i dobrowolna.

Z góry dziękujemy za udział w badaniu.

METRYCZKA

1. Płeć:

(proszę o wybranie jednej odpowiedzi)

☐	kobieta
☐	mężczyzna

2. Wiek:

(proszę o wybranie jednej odpowiedzi)

☐	poniżej 17 lat
☐	18-25 lat
☐	26-40 lat
☐	41-59 lat
☐	powyżej 60 lat

3. Wykształcenie:

(proszę o wybranie jednej odpowiedzi)

☐	podstawowe i gimnazjalne
☐	zasadnicze zawodowe
☐	średnie
☐	policealne
☐	wyższe

4. Status zawodowy:

(proszę o wybranie jednej odpowiedzi)

☐	uczeń/student
☐	pracownik fizyczny
☐	pracownik umysłowy
☐	przedsiębiorca
☐	rolnik
☐	emeryt
☐	bezrobotny
☐	inne

OCENA WARUNKÓW ŻYCIA

5. W jakim stopniu jest Pan/Pani zadowolony/a z poniższych warunków życia w Tarnowie?

(proszę o zaznaczenie 1 odpowiedzi w każdym wersie)

Wyszczególnienie	Bardzo niezadowolony/a	Niezadowolony/a	Niezdecydowany/a	Zadowolony/a	Bardzo zadowolony/a
oferta pomocy dla osób uzależnionych					
oferta wsparcia dla ofiar i sprawców przemocy					
pomoc dla osób zmagających się z trudną sytuacją materialną					
dostępność doradztwa psychologiczno-prawnego					
warunki mieszkaniowe					
wsparcie osób z niepełnosprawnością					
wsparcie dla osób starszych					
stan infrastruktury pod kątem osób z niepełnosprawnością i starszych (np. kwestia barier architektonicznych)					
dostępność żłobków i przedszkoli					
oferta edukacyjna szkół					
dostęp do placówek i specjalistów opieki zdrowotnej					
dostęp i jakość oferty kulturalnej (wydarzenia kulturalne, koncerty, wystawy, biblioteka)					
organizacja czasu wolnego					
oferta spędzania czasu wolnego dla dzieci i młodzieży					
sytuacja na lokalnym rynku pracy					
bezpieczeństwo publiczne					
udział mieszkańców w życiu publicznym i społecznym					

6. Jakie problemy uważa Pan/Pani za najważniejsze w Tarnowie?

(proszę o zaznaczenie maks. 3 odpowiedzi)

	alkoholizm
	inne uzależnienia (np. narkotyki)
	przemoc w rodzinie
	problemy opiekuńczo-wychowawcze, w tym rodzin wielodzietnych i niepełnych
	ubóstwo, zła sytuacja finansowa rodzin
	złe warunki mieszkaniowe
	niepełnosprawność i długotrwała choroba
	problemy osób starszych
	dostęp i jakość edukacji
	dostęp do ochrony zdrowia
	jakość oferty spędzania czasu wolnego
	bezrobocie
	przestępczość
	bezdomność
	migracja osób młodych
	wykluczenie komunikacyjne
	brak aktywności obywatelskiej
	inne (jakie?).....

7. Jakie negatywne zjawiska odnoszące się do dzieci i młodzieży są w Pana/Pani opinii najczęstsze w Tarnowie?

(proszę o zaznaczenie maks. 3 odpowiedzi)

	alkohol, papierosy
	narkomania
	uzależnienie od komputera, internetu
	chuligaństwo
	doświadczenie przemocy w rodzinie
	problemy w nauce
	ubóstwo, niedożywienie
	bezproduktywne spędzanie czasu
	problemy i zaburzenia psychiczne, depresja
	niezdrowy tryb życia i odżywiania
	inne (jakie?).....

USŁUGI DLA MIESZKAŃCÓW

8. Na które z wymienionych poniżej usług dedykowanych RODZINOM jest największe zapotrzebowanie w Tarnowie?

(proszę o zaznaczenie maks. 5 odpowiedzi)

☐	asysta i doradztwo dla rodzin
☐	dostęp do prawnika
☐	terapia dla dzieci i młodzieży
☐	terapia dla dorosłych
☐	poradnictwo dla rodzin w zakresie problemów opiekuńczych i wychowawczych
☐	usługi doradcze w formie mobilnej (np. psycholog, prawnik, pracownik socjalny)
☐	interwencje kryzysowe
☐	zapewnienie schronienia osobom doznającym przemocy
☐	wsparcie finansowe rodzin
☐	wsparcie w dożywianiu
☐	opieka dla dzieci w żłobkach
☐	opieka dla dzieci w przedszkolach
☐	wsparcie specjalistyczne dla dzieci (pedagog, logopeda itp.)
☐	poszerzanie oferty ochrony zdrowia
☐	akcje profilaktyczne w obszarze zdrowia
☐	działania profilaktyczne dla rodzin w zakresie uzależnień, przemocy
☐	tworzenie grup wsparcia
☐	tworzenie i udostępnianie mieszkań socjalnych
☐	tworzenie i wspieranie rodzin zastępczych
☐	poszerzanie oferty spędzania czasu wolnego
☐	inne (jakie?).....

9. Na które z wymienionych poniżej usług dedykowanych OSOBOM STARSZYM I Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIĄ jest największe zapotrzebowanie w Tarnowie?

(proszę o zaznaczenie maks. 5 odpowiedzi)

☐	usługi opiekuńcze i specjalistyczne usługi opiekuńcze
☐	dostęp do ośrodków wsparcia dziennego
☐	organizowanie szkoleń i doradztwo dla opiekunów osób starszych i z niepełnosprawnością
☐	wsparcie finansowe

	wsparcie w dożywianiu
	pomoc w uzyskaniu świadczeń dla osób z niepełnosprawnością
	wypożyczenie sprzętu rehabilitacyjnego
	poszerzanie oferty ochrony zdrowia
	organizacja transportu np. do lekarza
	usługi doradcze w formie mobilnej (np. psycholog)
	rozwój oferty spędzania czasu wolnego
	wsparcie w zakresie zmniejszania izolacji społecznej i zapewniania towarzystwa osobom samotnym
	wsparcie w codziennych czynnościach (sprząatanie, zakupy)
	promowanie informacji o potrzebach i możliwościach osób starszych i z niepełnosprawnością wśród lokalnej społeczności
	wdrożenie seniorów w procesy decyzyjne w mieście (np. rada seniorów)
	inne (jakie?).....

10. Na które z wymienionych poniżej usług dedykowanych MŁODZIEŻY jest największe zapotrzebowanie w Tarnowie?

(proszę o zaznaczenie maks. 5 odpowiedzi)

	profilaktyka uzależnień, w tym uzależnień od internetu i komputera w szkołach
	działania informacyjne w zakresie możliwości radzenia sobie w sytuacjach kryzysowych (np. przemoc w rodzinie)
	profilaktyka zdrowotna
	poradnictwo psychologiczne i pedagogiczne
	oferta spędzania czasu wolnego dla dzieci i młodzieży
	rozwój pozaszkolnej oferty edukacyjnej (np. warsztaty, kursy)
	udostępnienie przestrzeni na spotkania dla dzieci i młodzieży (np. klub dziecięcy, klub młodzieżowy)
	doradztwo i wsparcie w zakresie realizacji własnych inicjatyw ze strony młodzieży
	wdrożenie młodzieży w procesy decyzyjne w mieście (np. młodzieżowa rada miasta)
	inne (jakie?).....

11. Na które z wymienionych poniżej usług z obszaru RYNKU PRACY jest największe zapotrzebowanie w Tarnowie?

(proszę o zaznaczenie maks. 5 odpowiedzi)

☐	doradztwo zawodowe w szkole
☐	praca nad dopasowaniem oferty edukacyjnej do potrzeb rynku pracy
☐	doradztwo zawodowe dla osób dorosłych
☐	usługi pośrednictwa pracy
☐	wsparcie finansowe bezrobotnych
☐	usługi doradcze dla przedsiębiorców i osób planujących założyć działalność gospodarczą
☐	dofinansowanie na założenie działalności gospodarczej
☐	dofinansowanie do szkoleń i kursów
☐	wsparcie na rynku pracy dla osób z niepełnosprawnością
☐	rozwój przedsiębiorstw społecznych

12. W Pan/i opinii jakich specjalistów najbardziej brakuje w Tarnowie?

(proszę o zaznaczenie maks. 3 odpowiedzi)

☐	terapeuta ds. uzależnień
☐	psycholog
☐	psychiatra
☐	prawnik
☐	doradca ds. finansowych
☐	asystent rodziny
☐	asystent osoby z niepełnosprawnością
☐	pedagog szkolny
☐	logopeda
☐	dietetyk
☐	animator kultury
☐	doradca zawodowy dla młodzieży
☐	doradca zawodowy dla dorosłych, pośrednik pracy
☐	organizator społeczności lokalnej
☐	inne (jakie?).....

INSTYTUCJE WSPIERANIA MIESZKAŃCÓW

13. Które z wymienionych podmiotów pomocowych w Tarnowie są Panu/Pani znane, a z których usług Pan/Pani korzystał/a?

(proszę o zaznaczenie 0, 1 lub 2 odpowiedzi w każdym wierszu)

	znam	korzystałem/am ze wsparcia
Centrum Usług Społecznych w Tarnowie (dawniej Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Tarnowie)		
Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna		
Specjalistyczna Poradnia Profilaktyczno-Terapeutyczna		
Tarnowski Ośrodek Interwencji Kryzysowej i Wsparcia Ofiar Przemocy		
Specjalistyczny Ośrodek Wsparcia dla Ofiar Przemocy w Rodzinie		
Placówki Wsparcia Dziennego		
Placówki Opiekuńczo-Wychowawcze		
Placówki Opiekuńczo-Wychowawcze		
Domy Pomocy Społecznej		
Środowiskowe Domy Samopomocy		
Subregionalne Centrum Wsparcia Opiekunów Nieformalnych Osób Niesamodzielnych Bezpieczna Przystań		
Punkt Informacyjno-Konsultacyjny dla Osób Niepełnosprawnych, Członków Ich Rodzin i Przyjaciół		
Centrum Rehabilitacji Społecznej i Zawodowej Zakład Aktywności Zawodowej „Słoneczne Wzgórze”		
Centra i Klub Integracji Społecznej		
Warsztat Terapii Zajęciowej		
Uniwersytet Trzeciego Wieku		
Międzyosiedlowe Centra Aktywności Senioralnej (kluby seniora)		
mieszkania chronione wspierane		
mieszkania chronione treningowe		
noclegownie i schroniska dla osób bezdomnych		
jadłodajnie		
Punkt Opieki nad Osobami Nietrzeźwymi		

Tarnowskie Centrum Kultury		
Centrum Sztuki Mościce		
Teatr im. L. Solkiego		
Miejska Biblioteka Publiczna im. J. Słowackiego		
Powiatowy Urząd Pracy		
Komenda Miejska Policji		
Straż Miejska		
Tarnowskie Towarzystwo Budownictwa Społecznego		
mieszkania o najmie socjalnym		
mieszkania komunalne		
Biuro Wystaw Artystycznych		

AKTYWNOŚĆ SPOŁECZNA

14. Czy zdarzyło się Panu/Pani w ciągu ostatniego roku uczestniczyć w poniższych aktywnościach?

(proszę o zaznaczenie dowolnej liczby odpowiedzi)

☐	zaangażowanie w działalność organizacji pozarządowej
☐	wolontariat
☐	pomoc sąsiedzka
☐	pomoc osobie potrzebującej
☐	zainicjowanie pomysłu na zmianę sytuacji w lokalnym otoczeniu
☐	podpisanie petycji
☐	organizacja lokalnego wydarzenia
☐	uczestnictwo w lokalnym wydarzeniu
☐	uczestnictwo w spotkaniu lokalnej społeczności

15. Które działania w Pana/Pani opinii mogą w największym stopniu wspierać wzrost aktywności społecznej w Tarnowie?

(proszę o zaznaczenie maks. 3 odpowiedzi)

☐	stworzenie forum współpracy pomiędzy organizacjami społecznymi
☐	stworzenie forum współpracy między organizacjami społecznymi a samorządem
☐	wsparcie w promocji inicjatyw społecznych
☐	wsparcie finansowe organizacji i ruchów społecznych
☐	zlecanie zadań publicznych organizacjom społecznym

	szkolenia dla członków organizacji społecznych
	wsparcie doradcze dla organizacji i ruchów społecznych
	edukacja dzieci i młodzieży w zakresie aktywności społecznej
	inne (jakie?).....

16. Jakiego Pana/Pani zdaniem inne działania należy podjąć by przeciwdziałać negatywnym zjawiskom i wprowadzić pozytywne zmiany społeczne w Tarnowie?

.....

2.2.2 Scenariusz wywiadów grupowych

1. Wprowadzenie (5 min)

Przedstawienie się moderatora, prezentacja celów wywiadu i kontekstu jego realizacji, wyjaśnienie sposobu wykorzystania zebranych informacji, informacje o nagrywaniu

2. Najważniejsze problemy społeczne (15 min)

- Gdyby mieli Państwo wymienić 3 najważniejsze problemy społeczne w mieście, jakie by to były?
- Jakiego grupy społeczne są w szczególności narażone na wykluczenie?
- Jak oceniają Państwo skalę przemocy domowej w mieście? Jakiego są jej przyczyny?
- Jaka jest w Państwa ocenie skala alkoholizmu i innych uzależnień? Jakiego są przyczyny tego problemu?
- Jakiego części rodzin w mieście w Państwa opinii dotyczy problem ubóstwa? Jakiego są jego główne przyczyny?

3. Identyfikacja potrzeb mieszkańców (20 min)

- W jaki sposób widzieliby Państwo możliwość poradzenia sobie ze zidentyfikowanymi problemami społecznymi?
- Jakiego braki w zakresie wsparcia pomocy społecznej identyfikują Państwo w mieście?

- Jakie potrzeby zgłaszają Państwu mieszkańcy w zakresie wsparcia ze strony instytucji publicznych?
- Kto aktualnie według Państwa wiedzy zaspokaja te potrzeby, a kto mógłby się tym zająć?

4. Doświadczenie współpracy z CUS Tarnów (pytania w wywiadach FGI 1 i FGI 3) (15 min)

- Czy Państwa instytucje współpracują z CUS Tarnów?
- W jakim zakresie współpracują Państwo z CUS Tarnów, na jakich polach?
- Jak oceniają Państwo tę współpracę? Co można poprawić?

5. Możliwości współpracy w zakresie wspólnego rozwiązywania problemów w zakresie potrzeb wspólnoty samorządowej (pytania w wywiadach FGI 1 i FGI 3) (15 min)

- Jakie widzicie Państwo możliwości rozszerzenia współpracy z CUS Tarnów?
- Jakie działania realizowane wspólnie z CUS Tarnów lub innymi podmiotami mogłyby lepiej odpowiadać na potrzeby wspólnoty samorządowej?

6. Zakończenie (5 min)

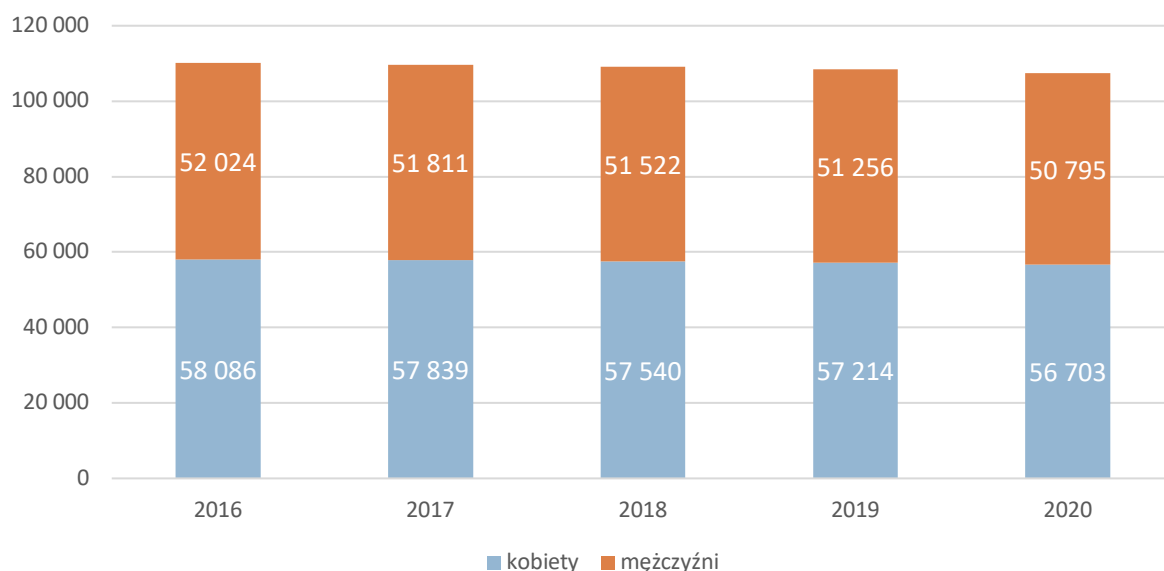
- Podsumowanie dyskusji
- Podziękowanie za udział w spotkaniu

3. Gmina Miasta Tarnowa – podstawowe informacje

Miasto Tarnów jest jednym z trzech miast na prawach powiatu województwa małopolskiego (obok Krakowa i Nowego Sącza) i jednocześnie drugim największym pod względem liczby ludności miastem regionu. Zajmuje **powierzchnię 72 km²** i graniczy z gminami: gminą wiejską Tarnów, gminą wiejską Skrzyszów, gminą wiejską Lisia Góra, gminą miejsko-wiejską Żabno i gminą wiejską Wierzchosławice. Jednym z atutów miasta jest położenie na **styku ważnych europejskich szlaków handlowych** – międzynarodowej trasy E4 z zachodu na wschód (Zgorzelec - Medyka) i drogi krajowej nr 73 z północy na południe (Warszawa - Nowy Sącz - granica ze Słowacją). Miasto posiada także bezpośrednie połączenia kolejowe z Krakowem, Warszawą, Poznaniem, Szczecinem i Gdańskiem, a także Kijowem, Odessą, Bukaresztem, Budapesztem i Koszycami.

W 2020 roku według danych Głównego Urzędu Statystycznego Gminę Miasta Tarnowa zamieszkiwało **107 498 mieszkańców**, co stanowiło 3,2% populacji województwa małopolskiego. Widoczna jest przewaga liczby kobiet w relacji z liczbą mężczyzn – w 2020 roku kobiety stanowiły 52,7% mieszkańców miasta. **Liczba ludności Tarnowa z roku na rok spada** – w 2020 roku liczba mieszkańców zmniejszyła się o 2,4% w relacji z rokiem 2016. Warto wspomnieć, że w tym samym okresie populacja całego województwa małopolskiego wzrosła o 0,8%. Więcej na temat demografii i trendów w tym obszarze (przyrost naturalny, struktura wiekowa ludności itp.) w Tarnowie w dalszych częściach opracowania.

Wykres 1. Liczba ludności Gminy Miasta Tarnowa w latach 2016-2020 w podziale kobiety i mężczyźni [os.]

Źródło: Bank Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego.

Tarnów cechuje bogactwo **obiektów kulturalnych** w centrum miasta, takich jak zabudowa rynku Starego Miasta, Ratusz czy bazylika katedralna Narodzenia NMP, jak i na jego obrzeżach - takich jak relikty wczesnośredniowiecznego grodu drewniano-ziemnego na Górze św. Marcina. Miasto posiada także elementy spuścizny kultury żydowskiej takie jak bima – pozostałość po starej synagodze czy cmentarz żydowski. Mieszkańcy mogą korzystać z rozwiniętej zieleni miejskiej, np. z reprezentacyjnego Parku Strzeleckiego. Z Tarnowem związana jest postać generała Józefa Bema – w mieście znajduje się jego mauzoleum.

Tarnów ma silne **tradycje gospodarcze** w dziedzinie przemysłu chemicznego – na terenie dzielnicy Mościce mieści się siedziba i zakłady Grupy Azoty S.A., czyli największej grupy kapitałowej branży chemicznej w kraju i jednej z największych w Europie. W mieście działają także przedsiębiorstwa z branży elektromaszynowej, zbrojeniowej, spożywczej, betonowej, odzieżowej czy szklarskiej.

W odniesieniu do najważniejszego miejskiego dokumentu definiującego kierunki strategiczne rozwoju miasta Tarnowa w momencie opracowywania niniejszego raportu trwały prace nad uchwaleniem nowej *Strategii Rozwoju Miasta – Tarnów 2030*, której projekt przeszedł przez konsultacje społeczne. Proponowana **wizja miasta** w nowym dokumencie strategicznym

brzmi: „Główną aspiracją Tarnowa jest odblokowanie i wzmacnianie lokalnych potencjałów oraz włączenie i zaangażowanie mieszkańców w procesy rozwojowe miasta”. Wizja rozwijana jest sformułowaniami, które w kontekście obszaru społecznego zakładają:

- dążenie do stania się miastem łatwym w obsłudze i dostępnym, likwidującym ograniczenia i pobudzającym aktywność mieszkańców w sferze wspólnotowej, społecznej i zawodowej;
- tworzenie warunków dla rozwoju dobrej jakości miejsc pracy;
- stawianie na wysoką jakość edukacji na poziomie ponadpodstawowym i wyższym, reagującą na trendy obserwowane w otoczeniu;
- dążenie Tarnowa do stania się miastem oferującym dostęp w zasięgu kilkuminutowego spaceru do usług i infrastruktury społecznej, przestrzeni publicznych czy bazy sportowej, pozwalających na aktywne spędzanie czasu wolnego i sąsiedzką integrację².

Z kolei **misja Miasta Tarnowa**, zawarta w dokumencie strategicznym dedykowanym obszarowi społecznemu w mieście - *Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Miasta Tarnowa na lata 2017-2020* - została zdefiniowana następująco: „Tarnów miastem zintegrowanym społecznie, poprawiającym komfort życia mieszkańców, zaspakajającym ich potrzeby i stwarzającym im możliwości rozwoju” oraz „Rozwijanie dobrych praktyk tarnowskiego systemu zabezpieczenia społecznego szansą na eliminowanie problemów jednostkowych i społecznych wśród mieszkańców Miasta”³.

² Projekt „Strategii Rozwoju Miasta – Tarnów 2030”, załącznik do uchwały Nr LIX/579/2022 Rady Miejskiej w Tarnowie z dnia 27 stycznia 2022 r. w sprawie przeprowadzenia konsultacji projektu "Strategii Rozwoju Miasta - Tarnów 2030", s. 11-12.

³ Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Miasta Tarnowa na lata 2017-2020, Załącznik do Uchwały Nr XXXIV/344/2017 Rady Miejskiej w Tarnowie z dnia 26 stycznia 2017 r., s. 68.

4. Wyniki diagnozy

4.1 Polityka prorodzinna

Diagnozę sytuacji w obszarze polityki prorodzinnej rozpoczęto od podstawowych danych statystycznych na temat rodzin, małżeństw i dzietności w Tarnowie. Miasto cechują rokrocznie **ujemne wartości przyrostu naturalnego**, co więcej – z roku na rok wartości przyrostu naturalnego na 1 000 mieszkańców są coraz niższe. Tarnów osiągnął w 2020 roku rekordowo niski przyrost naturalny na 1 000 mieszkańców na poziomie -4,87‰ – przy podobnej liczbie urodzeń co w latach poprzednich (863 w 2020 roku – średnia z lat 2016-2020 to 908) odnotowano wyjątkowo wysoką liczbę zgonów (1 390 w 2020 roku - średnia z lat 2016-2020 to 1 142). Powodem takiego ukształtowania wskaźników przyrostu naturalnego w 2020 roku była najpewniej trwająca w tym czasie pandemia COVID-19. Powodowała ona z jednej strony dodatkowe zgony z powodu choroby, z drugiej - wpływała na utrudnienia w dostępie do opieki zdrowotnej wobec ograniczeń dla funkcjonowania placówek ochrony zdrowia. Tarnów cechuje się ponadto relatywnie **niską dzietnością** mierzoną jako liczba urodzeń żywych w przeliczeniu na 1 kobietę w wieku 15-49 lat, a także **znacznym stosunkiem liczby rozwodów do małżeństw nowo zawartych**.

Tabela 2. Dane statystyczne na temat rodzin, małżeństw i dzietności w Gminie Miasta Tarnowa w latach 2016-2020

	2016	2017	2018	2019	2020
Przyrost naturalny na 1 000 mieszkańców [‰]	-0,57	-1,24	-1,82	-2,26	-4,87
Liczba urodzeń żywych w danym roku w przeliczeniu na 1 kobietę w wieku 15-49 lat [os.]	0,035	0,037	0,038	0,037	0,036
Stosunek liczby rozwodów do liczby małżeństw nowo zawartych w danym roku [szt.]	0,45	0,41	0,41	0,48	0,46

Źródło: Bank Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego.

Wobec niskiej dzietności i ujemnego przyrostu naturalnego istotne staje się zapewnianie usług, które mogą zahamować negatywne trendy demograficzne. Wymienić wśród nich można efektywny **system opieki żłobkowej**. Według danych GUS opieką żłobkową w Tarnowie objętych było na koniec 2020 roku 513 dzieci w wieku żłobkowym, co stanowi 19,2% wszystkich dzieci w tym wieku. Oznacza to, że poza opieką żłobkową w Tarnowie jest nieco ponad 2 tys. dzieci do lat 3. Obserwuje się wzrost odsetka dzieci do lat 3 objętych opieką żłobkową – w 2016 roku wartość tego wskaźnika wynosiła 18,8%. W ujęciu względnym – liczba dzieci w żłobkach i klubach dziecięcych na 1 000 dzieci w wieku do lat 3 wynosiła w 2020 roku 192, a liczba miejsc w żłobkach i klubach dziecięcych na 1 000 dzieci w wieku do lat 3 – 208.

Sytuacja w zakresie dostępności żłobków ulega rokrocznie poprawie.

Tabela 3. Dane statystyczne na temat żłobków w Gminie Miasta Tarnowa w latach 2016-2020

	2016	2017	2018	2019	2020
Liczba dzieci w żłobkach i klubach dziecięcych na 1 000 dzieci w wieku do lat 3 [os.]	188	186	183	193	192
Liczba miejsc w żłobkach i klubach dziecięcych na 1 000 dzieci w wieku do lat 3 [szt.]	177	176	194	203	208

Źródło: Bank Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego.

Ankietowani mieszkańcy Tarnowa dostali do oceny spektrum sytuacji w mieście – w tym dostępność żłobków i przedszkoli - i oceniali swoje zadowolenie na temat każdego z tych elementów w 5-stopniowej skali od „bardzo niezadowolony” do „bardzo zadowolony”. Poszczególnym ocenom przypisano wartości od 1 do 5. Tabela poniżej prezentuje średnią z ocen respondentów. Dostępność żłobków i przedszkoli jest jednym z trzech najlepiej ocenianych przez respondentów ogółem aspektów życia w Tarnowie. Jednocześnie jednak można zauważyć, że grupa wiekowa mierząca się bezpośrednio z kwestią dostępności żłobków – 26-40 lat – jest grupą najslabiej oceniającą ten aspekt spośród wszystkich grup wiekowych.

Tabela 4. Średnia ocena dostępności żłobków i przedszkoli

Wyszczególnienie	ogółem	< 25 lat	26-40 lat	41-59 lat	> 60 lat
dostępność żłobków i przedszkoli	2,83	3,13	2,57	3,15	3,03

Źródło: ankieta wśród mieszkańców Gminy Miasta Tarnowa.

Mimo poprawiających się statystyk dostępności żłobków opieki nad dziećmi do lat 3 w Tarnowie, nadal odnotowywane są braki w skali realizacji tych usług wobec istniejących potrzeb. Uczestnicy wywiadu grupowego z przedstawicielami instytucji działających w obszarze wspierania mieszkańców [FGI 1] wskazywali, że tarnowianie zgłaszają problemy w dostępie do żłobków publicznych – przede wszystkim w kontekście rozwoju lokalnego rynku pracy. Niedostateczna liczba miejsc w żłobkach przekuwa się bowiem na trudności w rozwoju zawodowym osób młodych, które mają dzieci, a nie mają innych niż żłobki możliwości zapewnienia im opieki. Kwestia zwiększania liczby żłobków, ale i przedszkoli znalazła się także wśród odpowiedzi na pytanie otwarte w ankiecie wśród mieszkańców jako aspekt mogący pozytywnie wpłynąć na sytuację społeczną w Tarnowie. **Zwiększanie liczby dostępnych miejsc w żłobkach** uznać można za ważną potrzebę w obszarze polityki prorodzinnej w Tarnowie.

4.2 Wspieranie rodziny

4.2.1 Charakterystyka rodzin i problem bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych

Informacji o liczbie rodzin z dziećmi w Tarnowie mogą udzielić statystyki świadczeń na rzecz rodziny, nieuwzględniające kryterium dochodowego takie jak świadczenie Dobry Start (przysługujące raz w roku na dziecko uczące się w szkole, aż do ukończenia przez nie 20. roku życia - na dziecko niepełnosprawne, uczące się w szkole, świadczenie przysługuje do ukończenia przez nie 24. roku życia⁴) czy świadczenie 500+ (przysługujące w wysokości 500 zł co miesiąc na dziecko w wieku do ukończenia 18. roku życia⁵). W 2021 roku liczba dzieci

⁴ Dobry Start, Ministerstwo Rodziny i Polityki Społecznej, <https://www.gov.pl/web/rodzina/dobry-start>, dostęp: 7.04.2022.

⁵ Rodzina 500 plus, Ministerstwo Rodziny i Polityki Społecznej, <https://www.gov.pl/web/rodzina/rodzina-500-plus>, dostęp: 7.04.2022.

korzystających z tego wsparcia sięgnęła 15,5 tys., z programu Dobry Start w 2020 roku z kolei – 10,5 tys.

Tabela 5. Liczba dzieci objętych wsparciem w ramach świadczeń wychowawczych 500+ i Dobry Start w Gminie Miasta Tarnowa w latach 2020-2021 [os.]

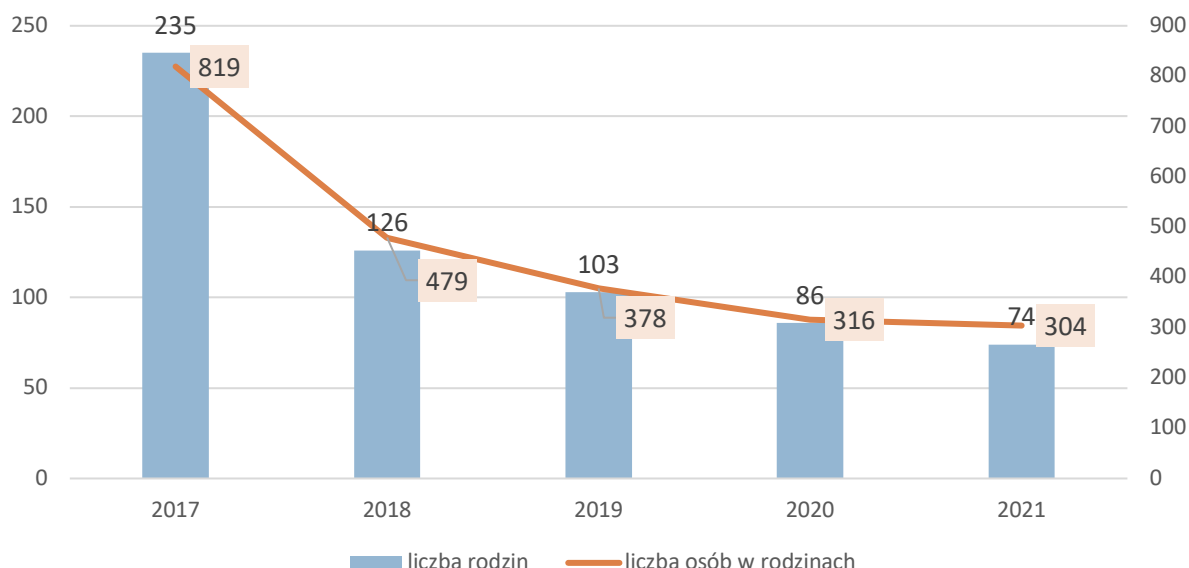
	2020	2021
Świadczenie wychowawcze 500+ - liczba uprawnionych dzieci [os.]	15 369	15 562
Świadczenie Dobry Start – liczba dzieci objętych wsparciem [os.]	10 514	_*

* Od 1 lipca 2021 r. obsługą świadczeń Dobry Start (300+) zajmuje się Zakład Ubezpieczeń Społecznych

Źródło: Sprawozdania z działalności Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Tarnowie, Oceny Zasobów Pomocy Społecznej Gminy Miasta Tarnowa z lat 2020-2021.

Rodziny otrzymują różnego rodzaju inne wsparcie w trudnościach, z którymi się borykają. Jednymi z powodów udzielania pomocy społecznej dla rodzin jest **bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych. Spada liczba rodzin, wspieranych z tego powodu** w Gminie Miasta Tarnowa – z 235 w 2017 roku do 74 w 2021 roku, a liczba osób w tych rodzinach – z 819 do 304. Pod względem liczby rodzin wsparcie z powodu bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego spadło zatem o 68,5% w latach 2017-2021. Warto wskazać, że w 2021 roku 37 rodzin (119 osób w rodzinach) korzystało z pomocy jako rodziny niepełne, a 14 rodzin (89 osób w rodzinach) jako rodziny wielodzietne.

Wykres 2. Liczba osób [os.] i rodzin [szt.], którym udzielono pomocy z powodu bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego w Gminie Miasta Tarnowa w latach 2017-2021

Źródło: Sprawozdania z działalności Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Tarnowie, Oceny Zasobów Pomocy Społecznej Gminy Miasta Tarnowa z lat 2017-2021.

Jednym z powodów zmniejszania się liczby rodzin korzystających z pomocy społecznej są wdrażane instrumenty finansowe wspierające rodziny, ograniczające ich problemy materialne.

Mimo spadającej liczby rodzin, które trafiają pod wsparcie podmiotów realizujących politykę społeczną w mieście, nadal część tarnowskich rodzin wykazuje negatywne postawy i zachowania. Problemami, jakie można zidentyfikować w związku z kondycją tarnowskich rodzin są **niskie motywacje niektórych klientów pomocy społecznej do podejmowania działań zmierzających do korzystnych zmian w ich otoczeniu**⁶. Czynnikiem dodatkowo pobudzającym negatywne zjawiska w rodzinach była w ostatnim czasie **pandemia COVID-19**. Przedstawiciele Centrum Usług Społecznych w Tarnowie wskazali na **nasilenie problemów opiekuńczo-wychowawczych** właśnie podczas pandemii [FGI 2]. Powrót do normalnego

⁶ Sprawozdanie z działalności Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Tarnowie oraz z realizacji Programu Rozwoju Rodzinnej Pieczy Zastępczej dla Miasta Tarnowa na lata 2021-2023 za 2021, s. 26-27.

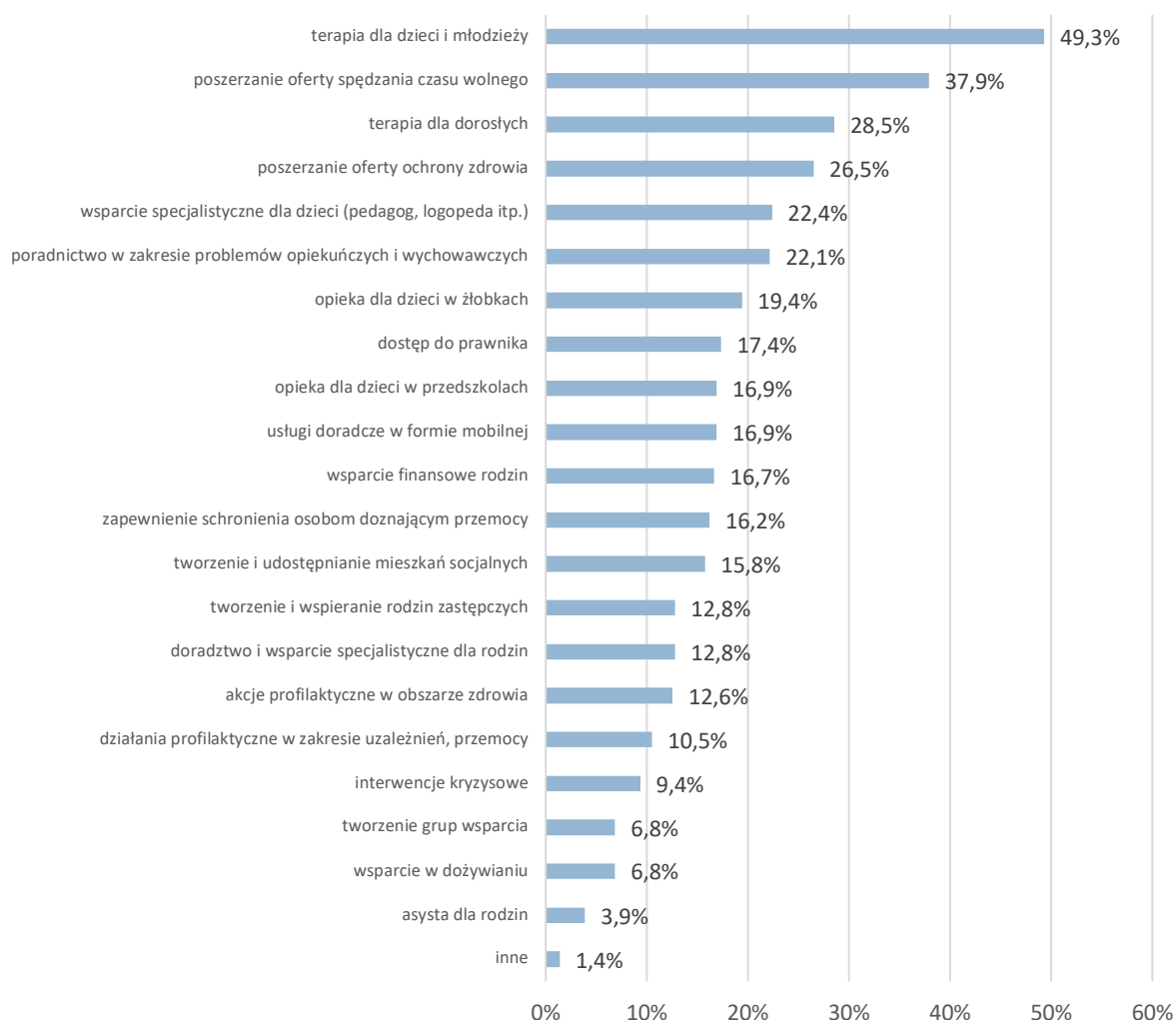
funkcjonowania zaczyna unaoczniać szereg trudności, jakie ta sytuacja spowodowała w lokalnej społeczności.

Grupą rodzin o szczególnych potrzebach są **rodziny niepełne**. W kontekście samotnego macierzyństwa podczas wywiadu grupowego z przedstawicielami Centrum Usług Społecznych w Tarnowie [FGI 2] wskazano na **długie oczekiwanie na dogodne mieszkanie przez takie rodziny**. W Tarnowie **nie funkcjonują mieszkania chronione dla tego typu potrzebujących, a samotne matki wspiera dom samotnej matki prowadzony przez siostry zakonne**. Nie jest on jednak w strukturach miasta, przez co dostęp do niego ze strony Centrum Usług Społecznych w Tarnowie, wspierającego „na pierwszym froncie” tarnowskie rodziny jest niewystarczająco elastyczny.

Podczas wywiadów grupowych zaakcentowano także zgłaszane potrzeby dostarczania i rozwijania **usług dla kobiet w ciąży i młodych mam** – w postaci zajęć, warsztatów, konsultacji – np. w obszarze psychologicznym, fizjoterapeutycznym [FGI 2].

Na pierwszy plan w zakresie potrzeb wsparcia rodzin w Tarnowie w badaniach ankietowych mieszkańców wysunął się aspekt **wsparcia psychologicznego**. Wobec wyboru usług dedykowanym rodzinom, jaki zaproponowano respondentom ankiety, najczęściej odpowiedzi uzyskała **terapia dla dzieci i młodzieży**, wskazana przez prawie połowę ankietowanych (49,3%). Na drugim miejscu znalazło się **poszerzanie oferty czasu wolnego**, na które wskazywał więcej niż co trzeci ankietowany (37,9%). Ponad ¼ respondentów wskazywała na **terapię dla dorosłych** oraz **poszerzanie oferty ochrony zdrowia**. Widoczne jest, jak duże znaczenie dla tarnowskich rodzin mają usługi wsparcia w zachowaniu dobrego zdrowia – zarówno w aspekcie fizycznym, jak i psychicznym. Na kolejnych miejscach, wskazane przez co 5. respondenta były: **wsparcie specjalistyczne dla dzieci** (22,4%), **poradnictwo dla rodzin w zakresie problemów opiekuńczo-wychowawczych** (22,1%) i **opieka w żłobkach** (19,4%).

Wykres 3. Odpowiedź na pytanie „Na które z wymienionych poniżej usług dedykowanych rodzinom jest największe zapotrzebowanie w Tarnowie?”

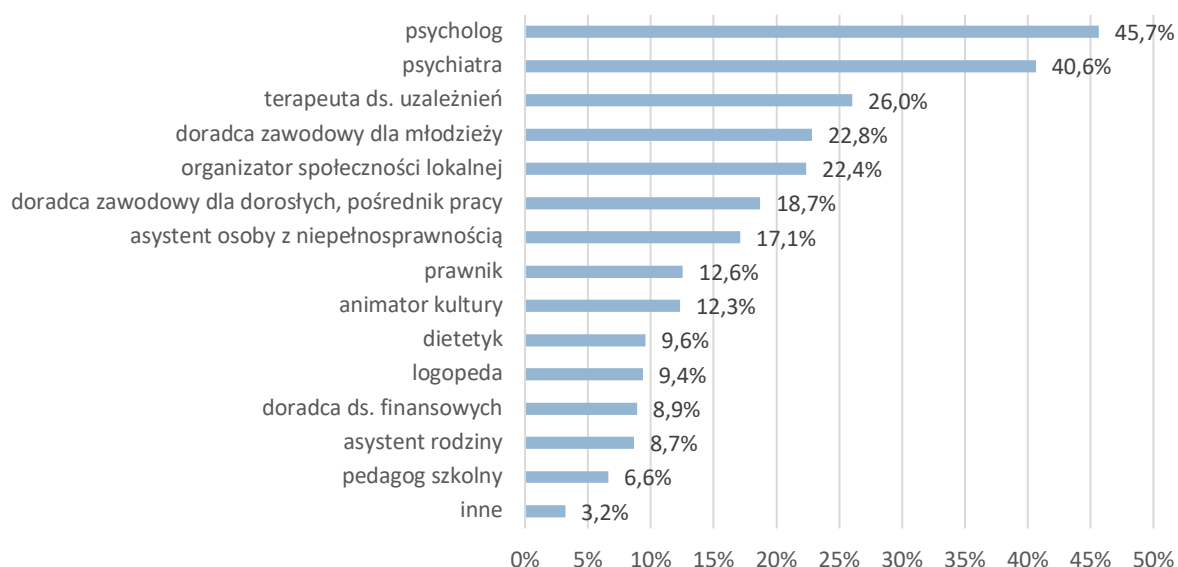

*poproszono o zaznaczenie maks. 5 odpowiedzi

Źródło: ankieta wśród mieszkańców Gminy Miasta Tarnowa.

Dodatkowo mając możliwość wskazania maksymalnie 3 specjalistów, z których duża część wspiera rodziny, jakich najbardziej brakuje w Gminie Miasta Tarnowa mieszkańcy w ankiecie najczęściej wskazywali na **psychologa i psychiatrę**, co pokazuje ponownie duże potrzeby w zakresie wspierania zdrowia psychicznego w mieście. Na kolejnych miejscach, wskazane przez ponad 20% respondentów były takie pozycje jak **terapeuta ds. uzależnień** (26,0%), **doradca zawodowy dla młodzieży** (22,8%) i **organizator społeczności lokalnej** (22,4%).

Wykres 4. Odpowiedź na pytanie „W Pana/Pani opinii jakich specjalistów najbardziej brakuje w Tarnowie?”

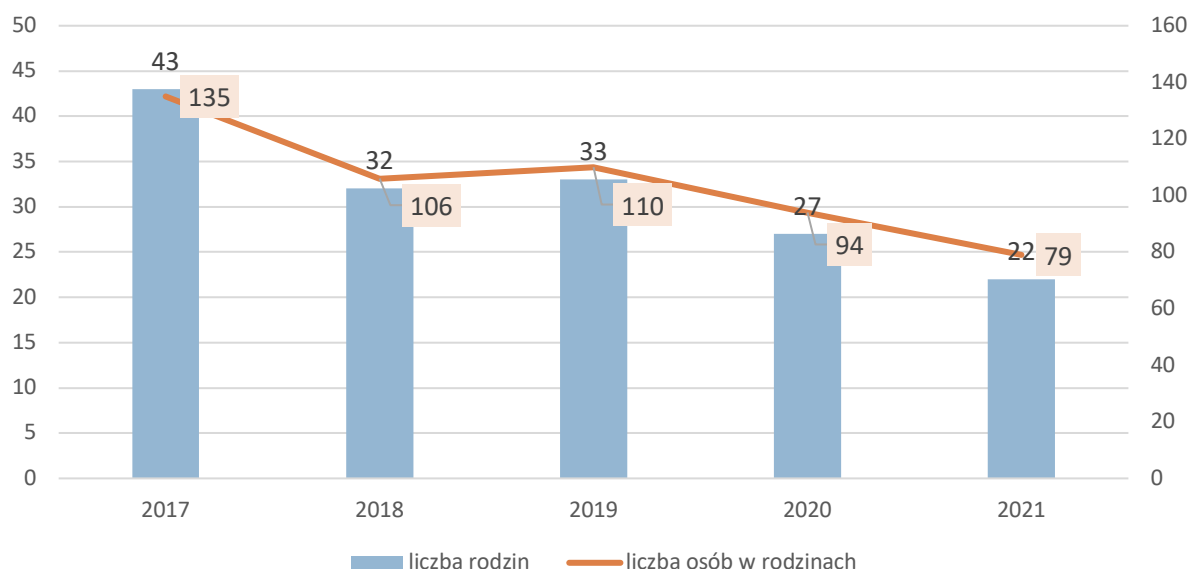
*poproszono o zaznaczenie maks. 3 odpowiedzi

Źródło: ankieta wśród mieszkańców Gminy Miasta Tarnowa.

4.2.2 Przemoc w rodzinie

Szczególnie kryzysowym aspektem, z jakim zmagają się pewna liczba rodzin w Gminie Miasta Tarnowa jest **przemoc w rodzinie**. Informacji o potencjalnej skali popytu na wsparcie w tym problemie w Tarnobrzegu dostarczać może liczba rodzin, korzystających z pomocy społecznej z powodu właśnie przemocy w rodzinie. Ta spadła o połowę od 2017 roku do 22 rodzin i 79 osób w tych rodzinach. Mimo to podczas wywiadu grupowego realizowanego z udziałem przedstawicieli podmiotów działających w obszarze wsparcia społecznego w mieście [FGI 1] przemoc domowa była wymieniana jako jeden z ważniejszych problemów w Tarnobrzegu. Wskazano, że przyjmuje ona często postać **przemocy emocjonalnej względem dzieci**. Przy zmniejszeniu liczby osób, korzystających ze wsparcia z powodu przemocy w rodzinie w mieście możemy mieć zatem do czynienia ze zmianą charakteru tej przemocy na trudniej dostrzegalną jej formę przemocy psychicznej, która rzadziej może być zgłaszana do odpowiednich organów.

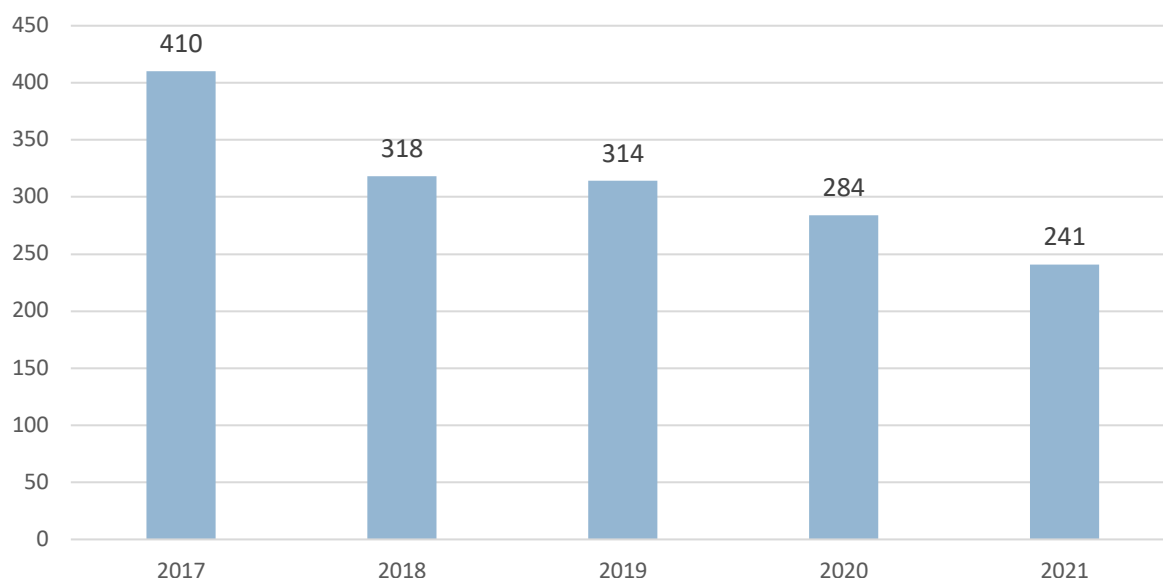
Wykres 5. Liczba osób [os.] i rodzin [szt.], którym udzielono pomocy z powodu przemocy w rodzinie w Gminie Miasta Tarnowa w latach 2017-2021

Źródło: Sprawozdania z działalności Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Tarnowie, Oceny Zasobów Pomocy Społecznej Gminy Miasta Tarnowa z lat 2017-2021.

Wsparcie rodzin w zakresie radzenia sobie z problemem przemocy w rodzinie realizowane jest przede wszystkim poprzez powołany **Zespół Interdyscyplinarny**. Zadaniem Zespołu Interdyscyplinarnego jest koordynowanie systemu przeciwdziałania przemocy domowej na obszarze gminy. W 2021 roku Zespół Interdyscyplinarny w Tarnowie udzielił wsparcia 241 rodzinom. To znacznie mniej niż w 2017 roku, gdy było to 410 rodzin.

Wykres 6. Liczba rodzin objętych pomocą Zespołu Interdyscyplinarnego z powodu przemocy w rodzinie w Gminie Miasta Tarnowa w latach 2017-2021 [szt.]

Źródło: Sprawozdania z działalności Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Tarnowie z lat 2017-2021.

Według obserwacji pracowników Centrum Usług Społecznych w Tarnowie [FGI 2] przemoc w rodzinie jest pokłosiem niewydolności opiekuńczo-wychowawczej, a dodatkowo mechanizmy przemocowe są często wynoszone z rodziny generacyjnej (przenoszenie wzorców). Zjawiskom przemocowym towarzyszą także często uzależnienia – od alkoholu, jak i środków psychoaktywnych (dopalaczy). Wspomina się także o aspektach związanych z ubóstwem czy niedopasowaniem charakterologicznym małżonków jako przyczynach przemocy w rodzinie [FGI 1].

Podczas wywiadu grupowego z przedstawicieli podmiotów działających w obszarze wsparcia społecznego w mieście [FGI 1] wspomniano o kwestii **nasilenia zjawisk przemocowych wskutek pandemii COVID-19**, związanego m.in. z izolacją, brakiem możliwości spędzania czasu wolnego na zewnątrz, w gronie innych osób, z możliwością wyładowania swoich emocji przez sport czy inne pasje itd.

4.2.3 Dożywianie

Wsparciem dla rodzin zmagających się z kwestiami niedostatków finansowych są działania związane z **dożywianiem** – aktualnie w ramach Wieloletniego Rządowego Programu „Posiłek w szkole i w domu” na lata 2019-2023. Program przewiduje wsparcie w formie posiłku, świadczenia pieniężnego w postaci zasiłku celowego na zakup posiłku lub żywności oraz świadczenia rzeczowego w postaci produktów żywnościowych. W 2021 roku liczba korzystających z tego wsparcia ogółem w Tarnowie spadła pierwszy raz od 5 lat poniżej 2 tys. osób. Ze wsparcia tego typu korzysta zarówno coraz mniej dzieci, jak i osób dorosłych. Przyczyną zmniejszenia się liczby dzieci objętych dożywianiem w szkołach w latach 2020-2021 były obostrzenia epidemiologiczne i czasowe zamknięcie szkół⁷.

Tabela 6. Dane na temat dożywiania w Gminie Miasta Tarnowa w latach 2017-2021

Kategoria	2017	2018	2019	2020	2021
Liczba dzieci, którym przyznano decyzją świadczenie [os.]	904	853	719	535	387
Liczba osób, którym przyznano decyzją świadczenie w postaci zasiłku celowego na zakup posiłku lub żywności [os.]	1 712	1 583	1 427	1 440	1 372
Liczba osób, którym przyznano decyzją świadczenie w postaci gorącego posiłku dla osób dorosłych [os.]	71	54	65	47	39

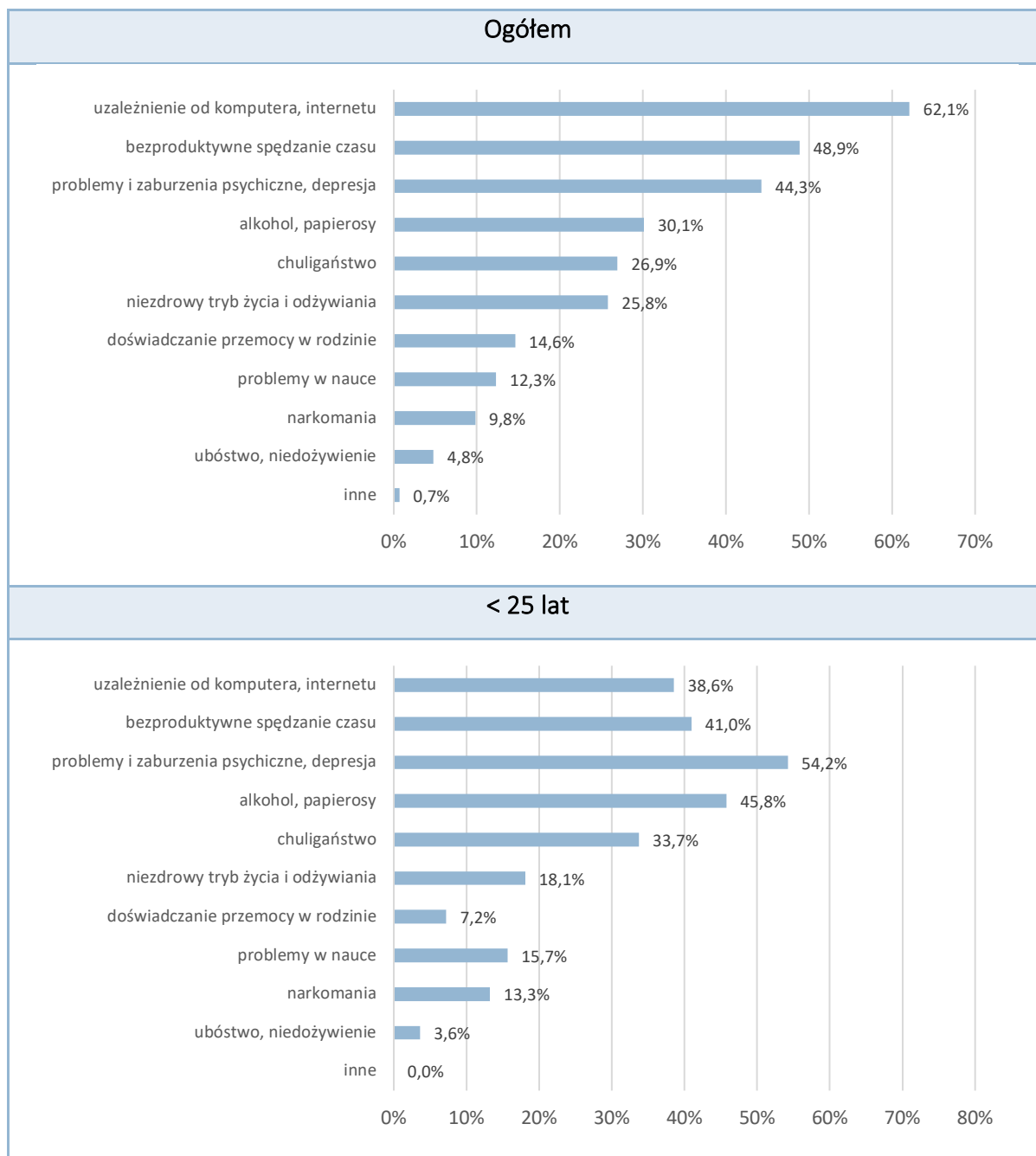
Źródło: Oceny Zasobów Pomocy Społecznej Gminy Miasta Tarnowa z lat 2017-2021.

4.2.4 Dzieci i młodzież

Odnosząc się do sytuacji dzieci i młodzieży w Gminie Miasta Tarnowa, spytano respondentów ankiety o najczęstsze negatywne zjawiska, jakie dotyczą tej części populacji miasta. Wśród najczęściej zaznaczanych odpowiedzi były: **uzależnienie od komputera i internetu, bezproduktywne spędzanie czasu wolnego oraz problemy i zaburzenia psychiczne, depresja**. Zestawiono te odpowiedzi ze wskazaniami osób w wieku poniżej 25 lat. Warto zauważyć, że w tej grupie na pierwszym miejscu, wskazane przez ponad połowę ankietowanych, były **problemy natury psychicznej**, a drugie miejsce zajęły **uzależnienia**.

⁷ Sprawozdanie z działalności Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Tarnowie oraz z realizacji Programu Rozwoju Rodzinnej Pieczy Zastępczej dla Miasta Tarnowa na lata 2021-2023 za 2021, s. 26.

Wykres 7. Odpowiedź na pytanie „Jakie negatywne zjawiska odnoszące się do dzieci i młodzieży są w Pana/Pani opinii najczęstsze w Tarnowie?”

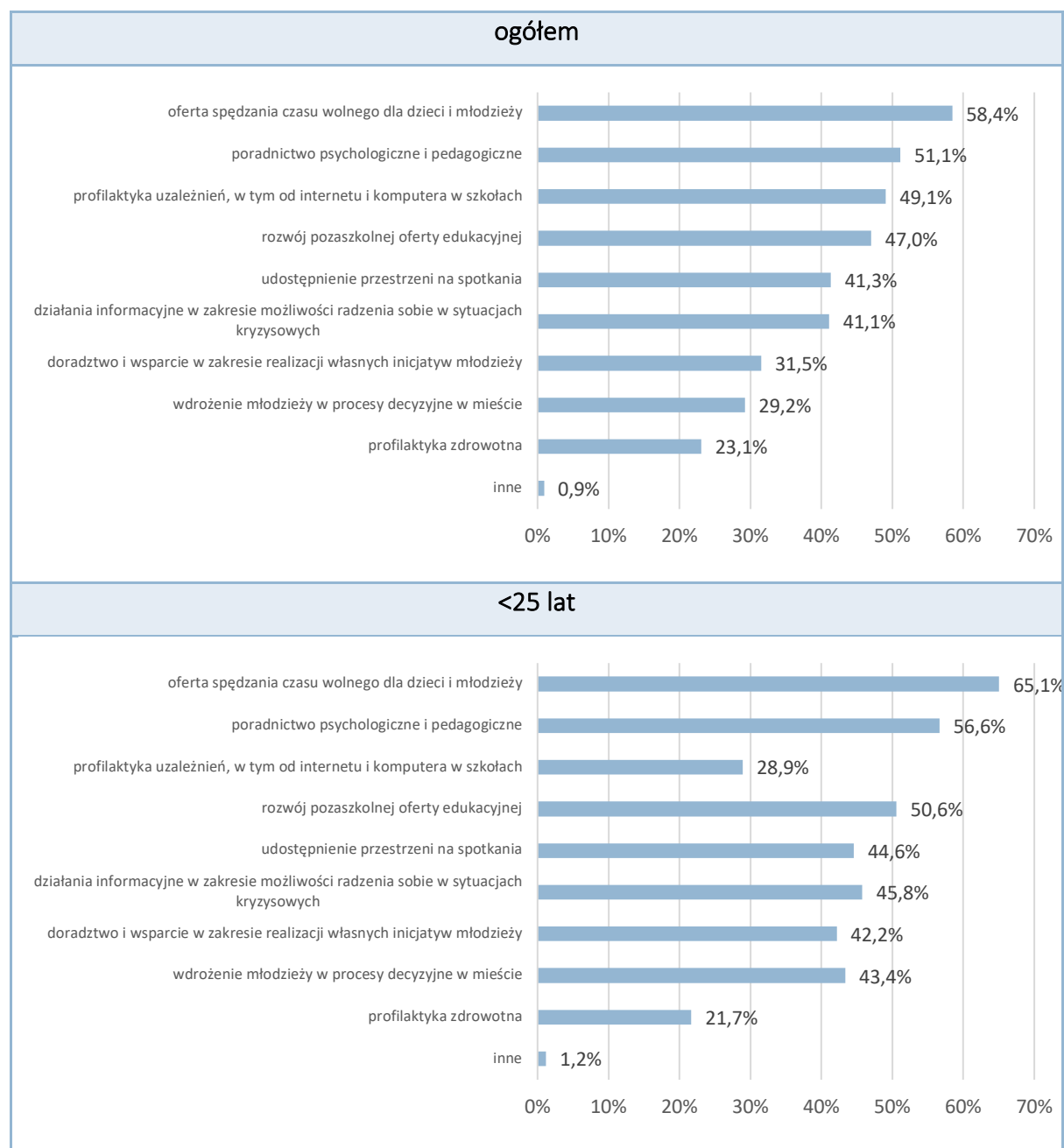
*poproszono o zaznaczenie maks. 3 odpowiedzi

Źródło: ankieta wśród mieszkańców Gminy Miasta Tarnowa.

Ankietowanym zadano dodatkowe pytanie o zapotrzebowanie na usługi dla młodzieży. Najwięcej odpowiedzi w ankiecie uzyskały **oferta spędzania czasu wolnego dla dzieci i młodzieży, poradnictwo psychologiczne i pedagogiczne oraz profilaktyka uzależnień**. Osoby do 25. roku życia w ankiecie podzielają zdanie ogółu odnośnie dwóch pierwszych

wskazań, nawet w szerszym zakresie zgłaszając zapotrzebowanie na dobrą ofertę spędzania czasu wolnego i poradnictwo psychologiczne i pedagogiczne. Zdecydowanie mniejszym zainteresowaniem potencjalnie cieszy się u nich profilaktyka uzależnień, a na trzecim miejscu wśród wskazań jest **rozwój pozaszkolnej oferty edukacyjnej**.

Wykres 8. Odpowiedź na pytanie „Na które z wymienionych poniżej usług dedykowanych młodzieży jest największe zapotrzebowanie w Tarnowie?”

*poproszono o zaznaczenie maks. 5 odpowiedzi

Źródło: ankieta wśród mieszkańców Gminy Miasta Tarnowa.

Kwestia potrzeby wsparcia ze strony **psychoterapii dla dzieci i młodzieży** została zaakcentowana także podczas wywiadu grupowego z przedstawicielami Centrum Usług Społecznych w Tarnowie [FGI 2]. Wskazano na wzmożone zapotrzebowanie na takie usługi, szczególnie po izolacji związanej z pandemią COVID-19.

Aspekt **odpowiednio dopasowanej oferty spędzania czasu wolnego**, na który także wskazują mieszkańcy miasta w kontekście usług dla młodzieży, także znalazł swoje miejsce poza badaniem ankietowym podczas wywiadu grupowego z przedstawicielami Centrum Usług Społecznych w Tarnowie [FGI 2]. Odnotowano, że grupą mieszkańców miasta, niedostatecznie „zaopiekowaną” na ten moment są nastolatki. Rodzice częściej zabezpieczają np. w placówkach wsparcia dziennego dzieci młodsze, w wieku szkolnym z niższych klas, a nastolatki pozostają często poza dobrej jakości, rozwijającym wsparciem. Wskazano, że nastolatki także wymagają wsparcia w przygotowaniu do dorosłego życia choćby po to, by nie dziedziczyły problemów rodziców oraz były świadome możliwości rozwoju w mieście. W nastolatkach upatrywany jest potencjał Tarnowa. Wskazano na potrzebę stworzenia klubów dla nastolatków – jednymi z nich są aktualnie SIEMACHA i KANA, ale wydaje się, że ta oferta dla nastolatków w Tarnowie jest nadal niewystarczająca [FGI 2]. Warto zaznaczyć, że kwestia stworzenia klubów młodzieżowych dla osób w wieku 11-15 lat została wskazana przez jednego z respondentów ankiety w pytaniu otwartym dotyczącym pomysłów na pozytywne zmiany w mieście. W kontekście młodzieży pojawił się także pomysł uzupełnienia oferty bezpłatnego wsparcia w nauce (lub za mniejszą opłatą niż na rynku komercyjnym), na przykład przez wsparcie wolontariuszy [FGI 2].

4.2.5 Wspieranie rodziny – ocena mieszkańców

Ankietowani dostając do oceny spektrum sytuacji w mieście oceniali także aspekty związane ze wspieraniem rodziny. Oceniali swoje zadowolenie na temat każdego z tych elementów w 5-stopniowej skali od „bardzo niezadowolony” do „bardzo zadowolony”. Poszczególnym ocenom przypisano wartości od 1 do 5. Tabela poniżej prezentuje średnią z ocen respondentów. Ze wskazanych obszarów mieszkańcy najlepiej oceniają bezpieczeństwo publiczne, najgorzej – **dostępność doradztwa psychologiczno-prawnego**. Można zauważyć także, że we wszystkich aspektach poza warunkami mieszkaniowymi seniorzy mają mniej

przychylnie zdanie od innych grup wiekowych. Warto wskazać także, że bezpieczeństwo publiczne jest jednym z trzech najlepiej ocenianych obszarów życia w Tarnowie.

Tabela 7. Średnia ocena aspektów wsparcia rodziny

Wyszczególnienie	ogółem	< 25 lat	26-59 lat	> 60 lat
oferta wsparcia dla ofiar i sprawców przemocy	2,74	2,61	2,79	2,61
dostępność doradztwa psychologiczno-prawnego	2,51	2,47	2,54	2,35
warunki mieszkaniowe	2,79	2,73	2,77	3,05
bezpieczeństwo publiczne	2,83	2,86	2,84	2,67

Źródło: ankieta wśród mieszkańców Gminy Miasta Tarnowa.

4.3 System pieczy zastępczej

W Gminie Miasta Tarnowa funkcjonowało w 2021 roku ok. 90 **rodzin zastępczych**, z czego większość to rodziny spokrewnione z dzieckiem. Liczba dzieci umieszczonych w rodzinach zastępczych przekracza 100. Można zauważyć zmniejszanie się liczby niektórych kategorii rodzin zastępczych w mieście. Pokazuje to kurczenie się możliwości dla pozyskania rodziców zastępczych dla potrzebujących dzieci i jak istotnym wyzwaniem jest zahamowanie tego trendu.

Tabela 8. Dane na temat pieczy zastępczej w Gminie Miasta Tarnowa w latach 2017-2021

Kategoria	2017	2018	2019	2020	2021
Liczba rodzin [szt.]	94	96	85	83	93*
- liczba rodzin spokrewnionych z dzieckiem [szt.]	54	53	51	46	55
- liczba rodzin zastępczych niezawodowych [szt.]	34	38	29	31	32
- liczba rodzin zastępczych zawodowych [szt.]	6	4	5	5	5
- liczba rodzinnych domów dziecka [szt.]	1	1	0	1	1
- liczba rodzin zastępczych pomocowych [szt.]	bd.	2	1	4	2
Liczba dzieci umieszczonych w rodzinach [os.]	130	133	119	120	127**

Liczba pełnoletnich osób opuszczających rodziny zastępcze [os.]	32	42	42	42	31
Liczba pełnoletnich osób opuszczających placówki opiekuńczo-wychowawcze [os.]	33	29	29	28	26

*liczba nie obejmuje rodzin zastępczych pomocowych; w okresie sprawozdawczym jedna rodzina pełniła funkcję zarówno rodziny zastępczej niezawodowej, jak i spokrewnionej dla dwóch różnych wychowanków, a rodzinny dom dziecka został przekształcony w rodzinę zastępczą zawodową - rodziny, o których mowa - ujęto odpowiednio podwójnie w tabeli

**liczba nie obejmuje dzieci umieszczonych w rodzinach zastępczych pomocowych; w okresie sprawozdawczym w związku z przekształceniem się form rodzin zastępczych: troje tych samych dzieci zostało ujęte w RDD oraz w rodzinie zastępczej zawodowej, ponadto, w związku z przeniesieniem w okresie sprawozdawczym do innego rodzaju rodzinnej pieczy zastępczej - dwoje dzieci zostało ujęte w rodzinie zastępczej zawodowej (PR) i rodzinie zastępczej niezawodowej

Źródło: Oceny Zasobów Pomocy Społecznej Gminy Miasta Tarnowa z lat 2017-2021.

Przyjrano się bliżej **przyczynom umieszczania dzieci w pieczy zastępczej** w Tarnowie. Głównymi powodami okazują się **bezradność opiekuńczo-wychowawcza oraz uzależnienia rodziców biologicznych**.

Tabela 9. Dane na temat przyczyn umieszczania dzieci w pieczy zastępczej w Gminie Miasta Tarnowa w 2021 roku

Przyczyna	Liczba dzieci umieszczonych w rodzinnej pieczy zastępczej [os.]	Liczba dzieci umieszczonych w instytucjonalnej pieczy zastępczej [os.]	łącznie [os.]
Bezradność opiekuńczo-wychowawcza	41	24	65
Uzależnienie	18	29	47
Długotrwała choroba co najmniej jednego z rodziców	4	0	4
Pobyt za granicą z powodu pracy zarobkowej	3	0	3
Sieroctwo	5	0	5
Półsieroctwo	12	-	12

Przemoc w rodzinie	0	3	0
Ubóstwo	0	0	0
Bezrobocie	0	0	0
Nieodpowiednie warunki mieszkaniowe	0	0	0
Inne	14	0	14

Źródło: Sprawozdanie z działalności Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Tarnowie oraz z realizacji Programu Rozwoju Rodzinnej Pieczy Zastępczej dla Miasta Tarnowa na lata 2021-2023 za 2021, s. 32-33.

Przy braku możliwości umieszczenia dziecka w rodzinie zastępczej, dziecko pozbawione częściowo lub całkowicie opieki rodzicielskiej może być umieszczone w **placówce opiekuńczo-wychowawczej**. W 2021 roku w 5 funkcjonujących w Tarnowie placówkach tego typu umieszczonych było blisko 80 dzieci.

Tabela 10. Dane na temat dzieci korzystających z placówek opiekuńczo-wychowawczych w Gminie Miasta Tarnowa w 2021 roku

Kategoria	Liczba korzystających dzieci* [os.]
Placówka Opiekuńczo-Wychowawcza typu interwencyjnego „Pogotowie Opiekuńcze”	28
Placówka Opiekuńczo-Wychowawcza typu socjalizacyjnego „Słoneczny Dom”	13
Placówka Opiekuńczo-Wychowawcza typu socjalizacyjnego im. Janusza Korczaka	13
Placówka Opiekuńczo-Wychowawcza typu socjalizacyjnego „Przyjazny Dom”	14
Placówka Opiekuńczo-Wychowawcza typu rodzinnego „Rodzinny Dom”	13
Ogółem	81

* w przypadku zmiany pieczy zastępczej w okresie sprawozdawczym (przeniesienie z jednej POW do innej POW) dzieci w zestawieniu liczone dwukrotnie. Ponadto, pięcioro dzieci w okresie sprawozdawczym zmieniło formę pieczy z rodzinnej na instytucjonalną

Źródło: Sprawozdanie z działalności Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Tarnowie oraz z realizacji Programu Rozwoju Rodzinnej Pieczy Zastępczej dla Miasta Tarnowa na lata 2021-2023 za 2021, s. 36.

W Tarnowie wciąż widoczny jest **deficyt zawodowych rodzin zastępczych w stosunku do liczby dzieci, które wymagają umieszczenia w systemie pieczy zastępczej**⁸ - podkreślono to podczas wywiadu grupowego z pracownikami Centrum Usług Społecznych w Tarnowie [FGI 2]. Mocno akcentowane są **potrzeby intensyfikacji działań związanych z pozyskiwaniem kandydatów na nowe rodziny zastępcze**, najkorzystniej – w samym Tarnowie. Istotne jest bowiem, by dzieci trafiające do rodzin zastępczych mogły utrzymywać kontakty ze swoją rodziną biologiczną i nie opuszczały swoich dotychczasowych środowisk rówieśniczych. Rocznie w Tarnowie szkoli się kilkanaście kandydatów na rodziny zastępcze, co daje często zaledwie kilka nowych miejsc dla dzieci. Skala potrzeb jest dużo większa. Wśród przyczyn braku zainteresowania tworzeniem rodzin zastępczych są m.in. stereotypy i surowa ocena opinii publicznej. Ważny dla rodzin zastępczych jest także dostęp do opieki zdrowotnej – z uwagi na to, że często dzieci trafiające do pieczy zastępczej mają ogromne deficyty w tym obszarze, a także dostęp do innych usług publicznych. Popularyzacja i zwiększanie się bazy rodzin zastępczych są szczególnie istotne w kontekście nacisku na zastępowanie pieczy instytucjonalnej rodzinną pieczą zastępczą.

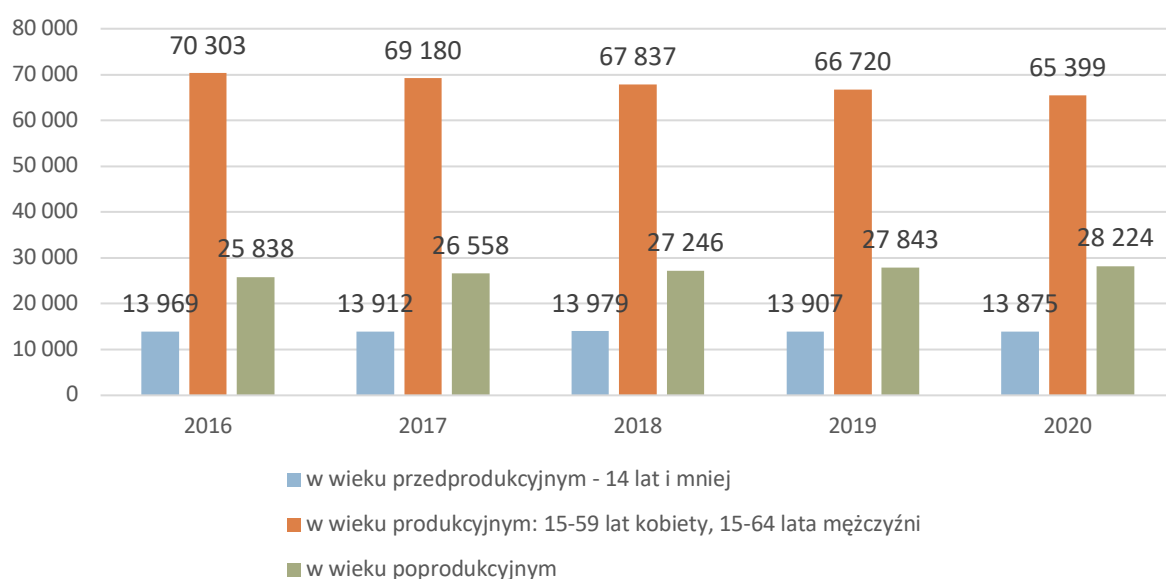
4.4 Pomoc społeczna

4.4.1 Wyzwania demograficzne

W kontekście pomocy społecznej i potencjalnych zmian w potrzebach w tym zakresie przyjrano się **zmianom liczby ludności ze względu na wiek** w Gminie Miasta Tarnowa. Można zauważyć stopniowy wzrost liczby osób w wieku poprodukcyjnym przy spadku liczby osób w wieku przedprodukcyjnym i produkcyjnym.

⁸ Sprawozdanie z działalności Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Tarnowie oraz z realizacji Programu Rozwoju Rodzinnej Pieczy Zastępczej dla Miasta Tarnowa na lata 2021-2023 za 2021, s. 83, 87.

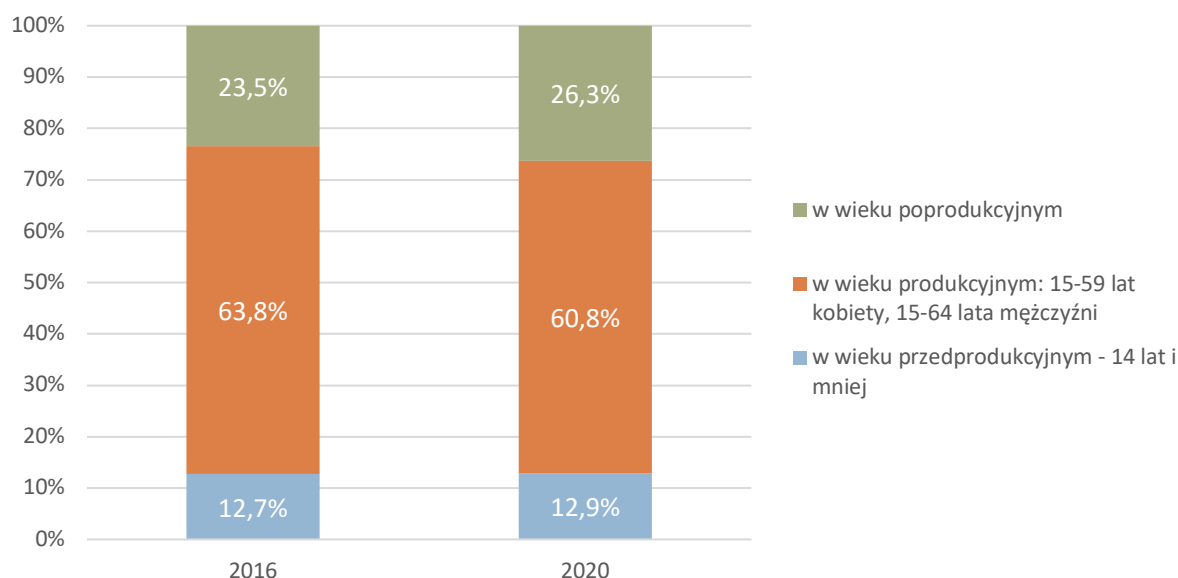
Wykres 9. Liczba ludności w wieku przedprodukcyjnym, produkcyjnym i poprodukcyjnym w Gminie Miasta Tarnowa w latach 2016-2020 [os.]

Źródło: Bank Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego.

Takie tendencje pociągają za sobą **zmiany w strukturze ludności**. W 2016 udział osób w wieku poprodukcyjnym w ogólnej ludności wynosił 23,5%, w 2020 roku – już 26,3%. Warto wskazać, że to zmiana na przestrzeni zaledwie kilku ostatnich lat, a prognozy demograficzne i ujemny przyrost naturalny nie sprzyjają zmianie tej tendencji. Tym samym w Gminie Miasta Tarnowa będzie coraz więcej osób starszych.

Wykres 10. Struktura ludności ze względu na wiek w Gminie Miasta Tarnowa w 2016 i 2020 roku [%]

Źródło: Bank Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego.

Przemiany demograficzne i starzejące się społeczeństwo naświetla jako jedno z głównych zjawisk w Małopolsce projekt *Regionalnego Programu Rozwoju Ekonomii Społecznej w Województwie Małopolskim do 2030 roku*. Jednocześnie wskazuje się na **malejący tzw. potencjał pielęgnacyjny** – czyli stosunek liczby kobiet w wieku 45-64 lat do osób w wieku 80+⁹.

Zmiana profilu osób, które wymagają wsparcia ze strony instytucji i organizacji działających w sferze wsparcia społecznego została nakreślona także w opracowywanym *Sprawozdaniu z działalności Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Tarnowie oraz z realizacji Programu Rozwoju Rodzinnej Pieczy Zastępczej dla Miasta Tarnowa na lata 2021-2023 za 2021*. Staje się wyraźnie widoczne, że **coraz większą grupą beneficjentów wsparcia są osoby chore, starsze i niepełnosprawne**, które z uwagi na niskie świadczenia emerytalno-rentowe i wzmożone wydatki na leczenie nie są w stanie zaspokoić swoich podstawowych potrzeb bytowych¹⁰.

⁹ Projekt Regionalnego Programu Rozwoju Ekonomii Społecznej w Województwie Małopolskim do 2030 roku, Załącznik do Uchwały nr 1878 /21 Zarządu Województwa Małopolskiego z dnia 21.12.2021 r., s. 6.

¹⁰ Sprawozdanie z działalności Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Tarnowie oraz z realizacji Programu Rozwoju Rodzinnej Pieczy Zastępczej dla Miasta Tarnowa na lata 2021-2023 za 2021, s. 26

Seniorzy wskazują na kilka problemów, z jakimi się mierzą, a są to: **problemy natury zdrowotnej, samotność czy trudna sytuacja finansowa**. Odnotowuje się potrzebę **realizacji działań aktywizujących, dostosowanych do stanu zdrowia, możliwości finansowych i czasowych tarnowskich seniorów** [FGI 3]. Podczas wywiadu z przedstawicielami Centrum Usług Społecznych w Tarnowie [FGI 2] wskazano ponadto na potrzebę **wsparcia psychologicznego i wsparcia w środowisku osób starszych**, a także **rozwoju usług mobilnych dla osób starszych z rodzaju kosmetyczno-pielęgnacyjnych** (np. mobilna kosmetyczka, fryzjer, podolog).

Wiele w kwestii wsparcia seniorów już zostało zrealizowane – funkcjonuje sieć placówek, które wspierają tę grupę, co zauważono podczas wywiadu grupowego z pracownikami Centrum Usług Społecznych w Tarnowie [FGI 2]. Przedstawiciele seniorów także przyznają, że środowiska seniorów są dobrze zorganizowane, zintegrowane i mają odpowiednie warunki do działania [FGI 3]. Niemniej jednak potrzeby w tym zakresie będą rosły wobec zmian demograficznych. **Aktywni seniorzy wnioskują, by przygotować dla nich na stałe miejsce w budżecie miasta**. Motywowano to faktem, że programy dla seniorów się sprawdziły, ukonstytuowały, znalazły swoje miejsce w przestrzeni miasta i warto, by były stałym punktem w jego finansach [FGI 3].

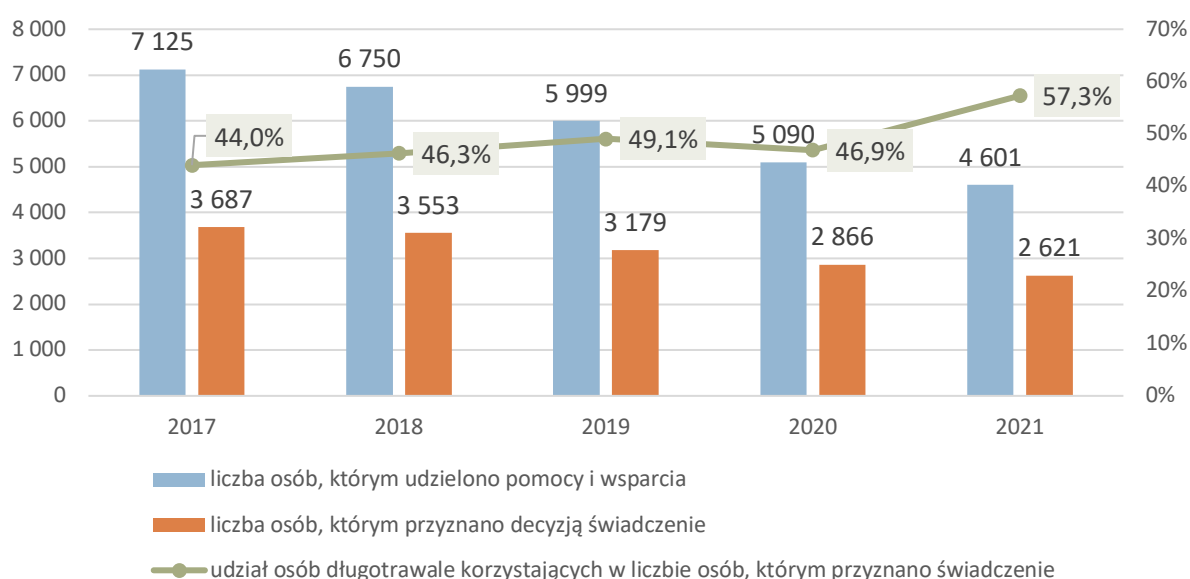
Z drugiej strony zasygnalizowano także kwestię tego, że mimo tej istotnej aktywizacji środowiska seniorów w ostatnich latach, **część osób starszych nadal pozostała w swoich domach i istnieje podejrzenie, że mają oni poczucie, że trudno będzie im dołączyć do już stworzonych grup, a część osób nie ma świadomości o możliwościach aktywizacji** [FGI 2]. Można zatem stwierdzić, że nadal istnieją **potrzeby rozwoju oferty dla seniorów i docierania z nią do osób, które jeszcze o niej nie wiedzą**. To także istotne zwłaszcza w kontekście przestoju w realizacji inicjatyw dla osób starszych, spowodowanego pandemią COVID-19, która w szczególny sposób uderzyła w dotychczasowe aktywności seniorów.

4.4.2 Skala korzystania z pomocy społecznej

Według danych Centrum Usług Społecznych w Tarnowie, liczba osób, którym udzielono **pomocy społecznej** w 2021 roku sięgnęła 4,6 tys. osób, a 2,6 tys. tarnowian przyznano świadczenia pomocy społecznej. Obie te wartości są znacząco niższe niż w 2017 roku – odpowiednio o 35,4% i 28,9%. Przy spadającej liczbie osób, którym udzielane jest wsparcie

w ramach pomocy społecznej **rośnie odsetek tych, którzy korzystają z tej pomocy długotrwale** – z 44,0% w 2017 roku do 57,3% w 2021 roku. Problem, jakim jest znajdowanie się w systemie pomocy społecznej długotrwale przez dużą część osób został poruszony także podczas wywiadu grupowego z pracownikami Centrum Usług Społecznych w Tarnowie [FGI 2].

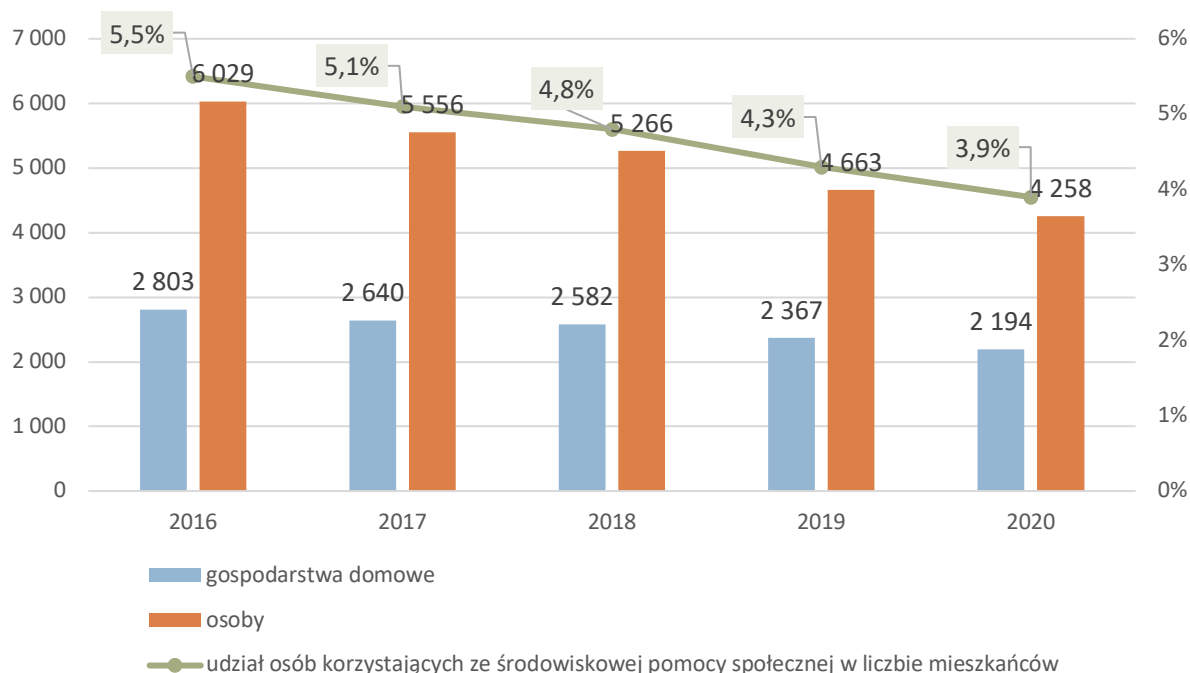
Wykres 11. Liczba osób, którym udzielono pomocy i wsparcia [os.], liczba osób, którym przyznano decyzją świadczenie [os.] i udział osób długotrwale korzystających w liczbie osób, którym przyznano świadczenie [%] w Gminie Miasta Tarnowa w latach 2017-2021

Źródło: Oceny Zasobów Pomocy Społecznej Gminy Miasta Tarnowa z lat 2017-2021.

Według danych GUS w 2020 roku ze środowiskowej pomocy społecznej w Gminie Miasta Tarnowa korzystały 2 194 gospodarstwa domowe i 4 258 osób w tych gospodarstwach. Udział korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w liczbie ludności spadł według statystyk publicznych z 5,5% w 2016 roku do 3,9% w 2020 roku.

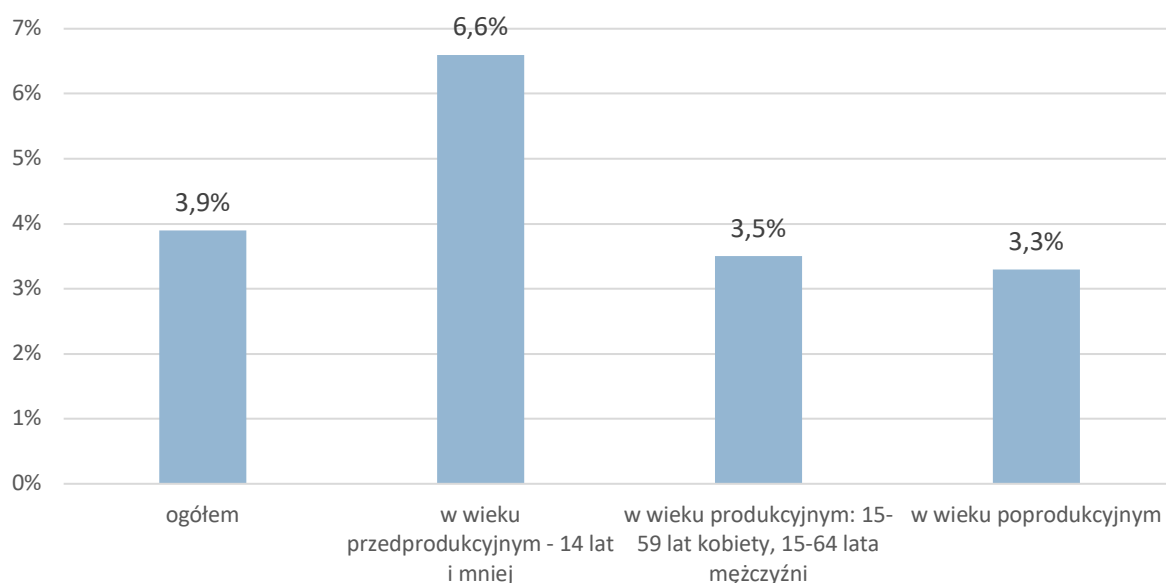
Wykres 12. Liczba gospodarstw domowych [szt.] i osób korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej [os.] oraz udział osób korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w liczbie mieszkańców [%] w Gminie Miasta Tarnowa w latach 2016-2020

Źródło: Bank Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego.

Wartości wskaźnika udziału osób korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w liczbie mieszkańców w poszczególnych grupach wiekowych w Tarnowie wynosiły w 2020 roku: 6,6% dla wieku przedprodukcyjnego, 3,5% dla wieku produkcyjnego i 3,3% dla wieku poprodukcyjnego.

Wykres 13. Udział osób korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w liczbie mieszkańców w Gminie Miasta Tarnowa w 2020 roku [%]

Źródło: Bank Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego.

Poniżej – informacja o osobach korzystających z pomocy społecznej według rodzajów udzielanego im wsparcia. Można zauważyć, że we wszystkich rodzajach wsparcia odnotowywane są spadki liczby osób i rodzin, którym ich udzielono.

Tabela 11. Liczba osób i rodzin, którym przyznano świadczenia pieniężne i niepieniężne oraz z którymi przeprowadzono wywiad środowiskowy w Gminie Miasta Tarnowa w latach 2017-2021

	2017	2018	2019	2020	2021	Zmiana 2017-2021
Osoby i rodziny, którym przyznano świadczenia pieniężne						
Liczba osób ogółem [os.]	2 382	2 203	1 965	1 753	1 717	-27,9%
Liczba rodzin [szt.]	2 285	2 118	1 895	1 711	1 670	-26,9%
Liczba osób w rodzinach [os.]	4 863	4 429	3 864	4 325	3 408	-29,9%
Osoby i rodziny, którym przyznano świadczenia niepieniężne						
Liczba osób ogółem [os.]	2 137	2 125	1 897	1 659	1 448	-32,2%
Liczba rodzin [szt.]	1 684	1 666	1 510	1 353	1 226	-27,2%
Liczba osób w rodzinach [os.]	3 627	3 563	3 077	2 685	2 282	-37,1%

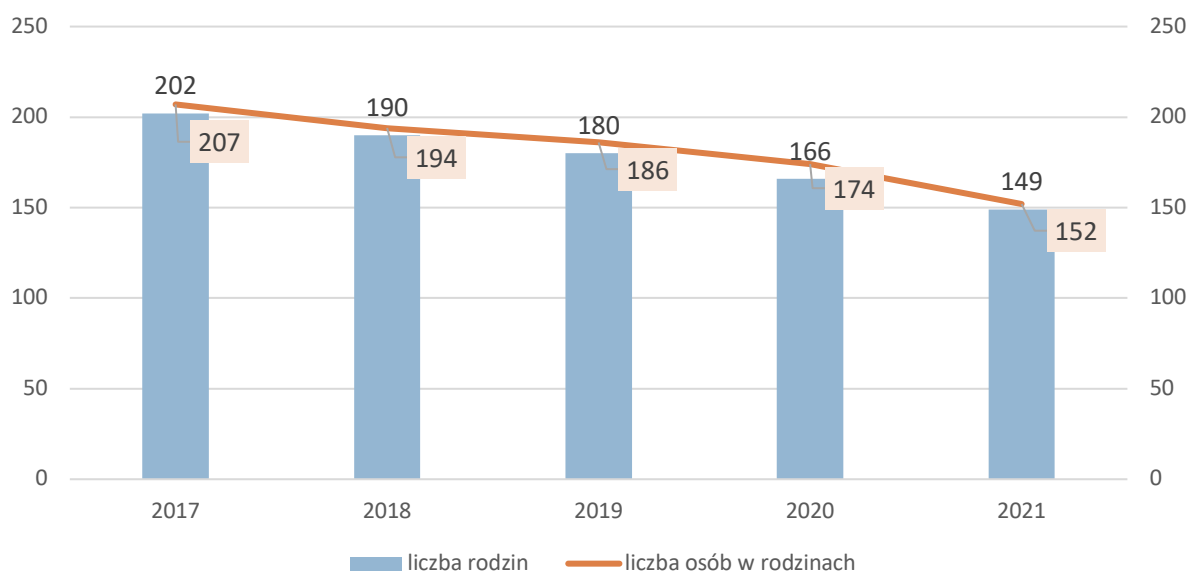
Osoby i rodziny, z którymi przeprowadzono wywiad środowiskowy						
Liczba rodzin [szt.]	3 402	3 250	3 056	2 743	2 413	-29,1%
Liczba osób w rodzinach [os.]	6 686	6 238	5 679	5 023	4 349	-35,0%

Źródło: Oceny Zasobów Pomocy Społecznej Gminy Miasta Tarnowa z lat 2017-2021.

4.4.3 Bezdomność

Przyjrano się problemowi **bezdomności** w Tarnowie. Centrum Usług Społecznych w Tarnowie rokrocznie udziela wsparcia z tej przyczyny ponad 100 rodzinom – w 2021 roku było to 149 rodzin i 152 osoby w tych rodzinach. Obserwuje się spadek liczby rodzin, objętych wsparciem z omawianego powodu o 26,2% w relacji z rokiem 2017.

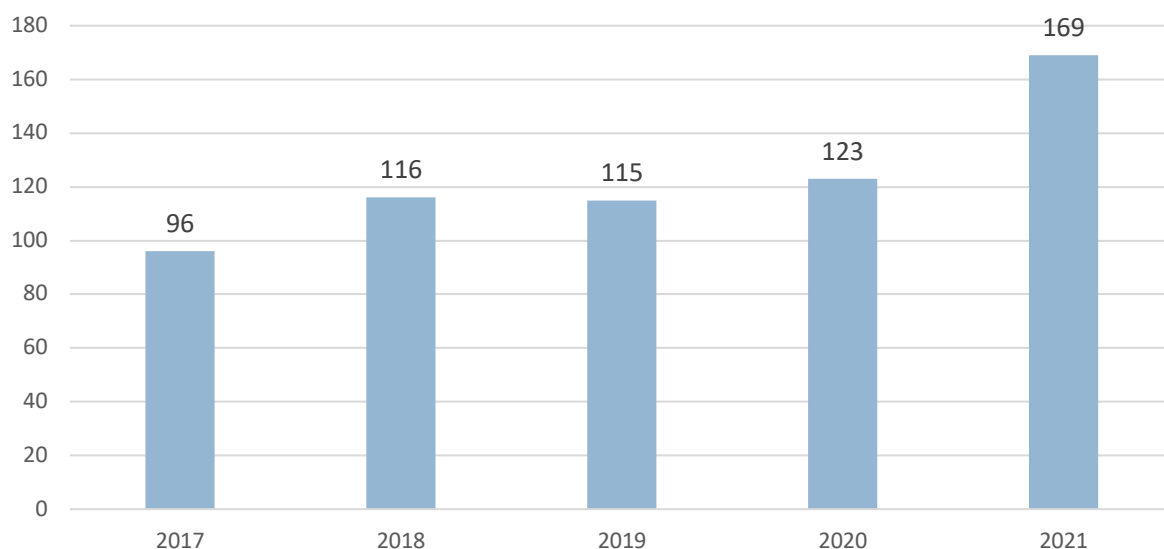
Wykres 14. Liczba osób [os.] i rodzin [szt.], którym udzielono pomocy z powodu bezdomności w Gminie Miasta Tarnowa w latach 2017-2021

Źródło: Sprawozdania z działalności Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Tarnowie, Oceny Zasobów Pomocy Społecznej Gminy Miasta Tarnowa z lat 2017-2021.

Osobom bezdomnym udzielane jest **schronienie** poprzez przyznanie tymczasowego miejsca w ośrodku wsparcia. Schronisko dla osób bezdomnych zapewnia tym osobom całodobowe, tymczasowe schronienie oraz usługi ukierunkowane na wzmocnienie aktywności społecznej, wyjście z bezdomności i uzyskanie samodzielności życiowej. Można zauważyć rosnącą liczbę osób, którym udzielono schronienia w Schronisku dla osób bezdomnych "Domu dla Bezdomnych Mężczyzn Caritas Diecezji Tarnowskiej".

Wykres 15. Liczba osób, którym udzielono schronienia w Schronisku dla osób bezdomnych „Dom dla Bezdomnych Mężczyzn Caritas Diecezji Tarnowskiej” [os.]

Źródło: Sprawozdania z działalności Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Tarnowie z lat 2017-2021.

Podczas wywiadu grupowego realizowanego z udziałem przedstawicieli różnych podmiotów działających w obszarze wsparcia społecznego w mieście [FGI 1] bezdomność była wymieniana jako jeden z ważniejszych problemów w Tarnowie. Wskazanie bezdomności jako jednego z ważniejszych problemów społecznych miasta nastąpiło także podczas wywiadu grupowego z przedstawicielami Centrum Usług Społecznych w Tarnowie [FGI 2]. W przestrzeni publicznej widoczne są osoby w kryzysie bezdomności, szczególnie w okresie wiosenno-letnim (zimą te osoby częściej znikają z przestrzeni publicznej, szukając bezpiecznego, cieplejszego lokum). Problemem jest **spożywanie przez nie alkoholu i niski poziom higieny**. Takie osoby trafiają najczęściej do Punktu Opieki nad Osobami Nietrzeźwymi przy wsparciu Straży Miejskiej – pod wpływem alkoholu nie mogą bowiem trafić do noclegowni [FGI 1]. Respondenci ankiety przeprowadzonej wśród mieszkańców w pytaniu otwartym wskazywali **konkretne miejsce – centrum miasta – gdzie szczególnie widoczne jest zjawisko bezdomności i alkoholizmu**. Zauważono, że koncentracja tego zjawiska właśnie w centrum wpływa negatywnie na wizerunek miasta, „odpycha” turystów, jak i mieszkańców od odwiedzania tej części Tarnowa. Jeden z respondentów wskazał, że odpowiedzią na tę sytuację powinny być **częste patrole Policji i Straży Miejskiej**. Inny ankietowany zauważył, że problem nagromadzenia osób z problemami alkoholowymi, innych uzależnień czy innych

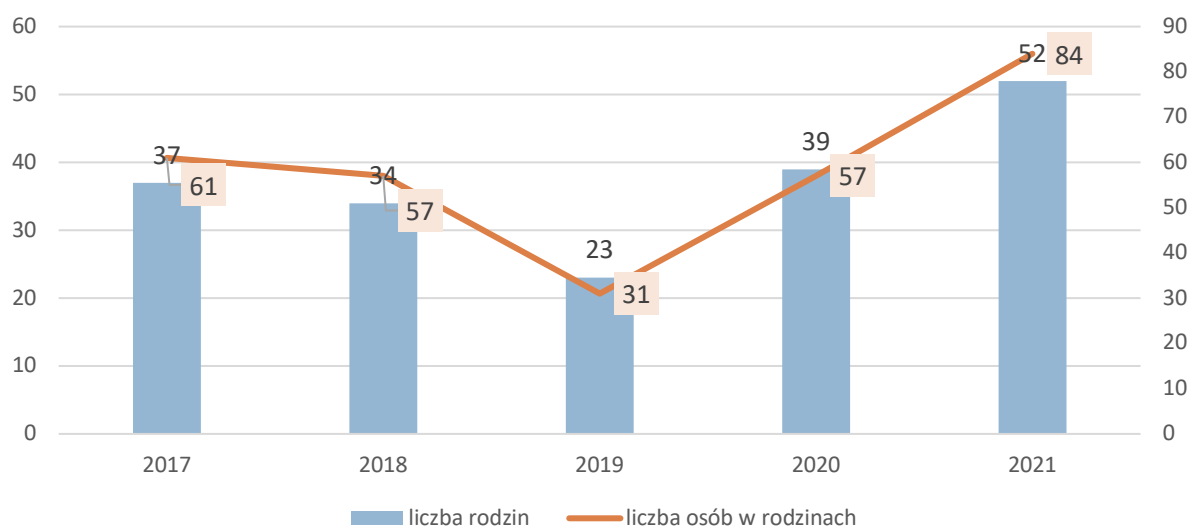
patologii koncentruje się w centrum miasta z uwagi na to, że właśnie tam znajdują się miejskie lokale socjalne.

Centrum Usług Społecznych w Tarnowie wskazuje, że w kontekście osób w kryzysie bezdomności największym problemem jest **zapewnienie pomocy osobom bezdomnym wymagającym pielęgnacji i opieki w związku z przebytymi urazami lub chorobą**. Rozwiązaniem w tym zakresie może być **schronisko dla osób bezdomnych z usługami opiekuńczymi lub mieszkanie chronione**¹¹.

4.4.4 Osoby opuszczające zakłady karne

Pomocą społeczną obejmowane są także **osoby po opuszczeniu zakładów karnych**. W 2021 roku wsparciem Centrum Usług Społecznych w Tarnowie w tej sytuacji objętych zostało 52 rodziny z 84 członkami. Od 2019 roku rośnie liczba korzystających z pomocy z tego tytułu, a wynik dla 2021 roku był najwyższy w ostatnim pięcioleciu.

Wykres 16. Liczba osób [os.] i rodzin [szt.], którym udzielono pomocy z powodu trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego w Gminie Miasta Tarnowa w latach 2017-2021

Źródło: Sprawozdania z działalności Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Tarnowie, Oceny Zasobów Pomocy Społecznej Gminy Miasta Tarnowa z lat 2017-2021.

¹¹ Sprawozdanie z działalności Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Tarnowie oraz z realizacji Programu Rozwoju Rodzinnej Pieczy Zastępczej dla Miasta Tarnowa na lata 2021-2023 za 2021, s. 86.

Osoby opuszczające zakłady karne były wymieniane jako grupa narażona na wykluczenie społeczne podczas wywiadu grupowego realizowanego z udziałem przedstawicieli różnych podmiotów działających w obszarze wsparcia społecznego w mieście [FGI 1], jak i podczas wywiadu realizowanego z przedstawicielami Centrum Usług Społecznych w Tarnowie [FGI 2].

4.4.5 Mniejszości narodowe

Trudno uzyskać najbardziej aktualne dane na temat **mniejszości narodowych**, żyjących w Tarnowie – ostatnie pochodzą ze Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań z 2011 roku. Miejski portal internetowy wskazuje, że pod koniec 2020 roku w Tarnowie zameldowanych było 229 obcokrajowców z 37 krajów. Najliczniejszą grupę stanowiły osoby spoza Unii Europejskiej – było ich 159. Najczęściej, zarówno na pobyt stały, jak i tymczasowy, meldowali się **obywatele Ukrainy**¹². Z kolei wśród **mniejszości etnicznych** zamieszkujących Tarnów widoczną społeczność tworzą **Romowie**.

Sytuacja w zakresie mniejszości narodowych w Tarnowie uległa dynamiczniej zmianie wskutek **konfliktu na Ukrainie**, który wybuchł w lutym 2022 roku. Fala uchodźców z tego kraju znalazła się w Polsce, także w Tarnowie. Trudno jeszcze na ten moment określić dokładną skalę migracji Ukraińców do miasta – mówi się o ok. 300 obywatelach tego kraju¹³. Na moment opracowywania niniejszej diagnozy sytuacja jest jednak bardzo dynamiczna i trudno jednoznacznie wskazać, jaka część Ukraińców pozostanie w Tarnowie na stałe, jaka wróci do Ukrainy, a jaka zdecyduje się na wyjazd do innego miasta czy kraju i czy będą nowe fale ukraińskich uchodźców. Niemniej jednak sytuacja związana z wojną na Ukrainie wymogła uruchomienie szeregu narzędzi wsparcia dla przybywających, w co włączyły się zarówno instytucje miejskie, jak i sami tarnowianie.

¹² Cudzoziemcy w Tarnowie, <https://tarnow.pl/Dla-mieszkancow/Aktualnosci/Miasto/Cudzoziemcy-w-Tarnowie>, dostęp: 15.04.2022.

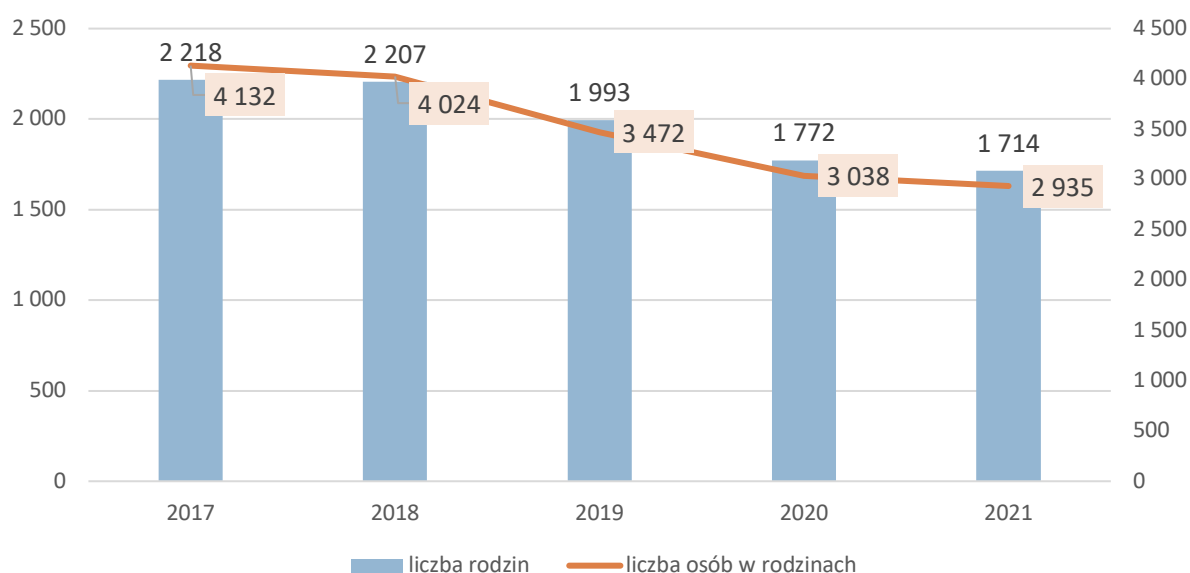
¹³ Kolejni uchodźcy zamieszkują w Tarnowie, <https://tarnow.pl/Dla-mieszkancow/Aktualnosci/Miasto/Kolejni-uchodzczy-zamieszkaja-w-Tarnowie>, dostęp: 15.04.2022.

4.5 Promocja i ochrona zdrowia

4.5.1 Problemy zdrowotne

Obraz popytu na wsparcie dla **osób o trudnościach zdrowotnych** zarysowują dane o liczbie osób korzystających ze wsparcia pomocy społecznej z powodu długotrwałej lub ciężkiej choroby. Rocznie ze wsparcia z tego tytułu korzysta ponad 1 700 rodzin w Gminie Miasta Tarnowa z liczbą osób w rodzinach wynoszącą ok. 3 000. Warto wspomnieć, że w 2021 roku **długotrwała lub ciężka choroba stanowiła najczęstszy powód udzielania pomocy społecznej w Tarnowie biorąc pod uwagę liczbę korzystających rodzin.**

Wykres 17. Liczba osób [os.] i rodzin [szt.], którym udzielono pomocy z powodu długotrwałej lub ciężkiej choroby w Gminie Miasta Tarnowa w latach 2017-2021

Źródło: Sprawozdania z działalności Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Tarnowie, Oceny Zasobów Pomocy Społecznej Gminy Miasta Tarnowa z lat 2017-2021.

Podczas wywiadu grupowego z przedstawicielami podmiotów działających w obszarze wsparcia społecznego w mieście [FGI 1] podkreślono duże znaczenie **problemów systemowych związanych z ochroną zdrowia – brakami kadr, specjalistów, dużymi kolejkami do usług ochrony zdrowia**. Podkreślano jednak, że to problem ogólnopolski, a nie charakterystyczny tylko dla Tarnowa. Trudności z odpowiednim dostępem do ochrony zdrowia zostały wskazane jako jeden z istotniejszych problemów społecznych w Tarnowie także podczas wywiadu grupowego z przedstawicielami podmiotów wspierających osoby starsze i osoby

z niepełnosprawnością [FGI 3]. Podczas tego wywiadu także podkreślono, że sytuacja jest taka, jak w całym kraju.

Podczas wywiadu grupowego realizowanego z udziałem przedstawicieli różnych podmiotów działających w obszarze wsparcia społecznego w mieście [FGI 1] zaakcentowano, że **jedną z grup narażonych na wykluczenie społeczne są osoby borykające się z problemami psychicznymi**. Takim tendencjom sprzyjają zmiany cywilizacyjne. Coraz częściej tego typu problemy dotyczą dzieci i młodzież. Dodatkowym czynnikiem pobudzającym problemy ze zdrowiem psychicznym stała się pandemia COVID-19. Niekiedy nie są to poważne problemy psychiczne, wymagające wsparcia psychiatrów, ale problemy wymagające pomocy psychologa, psychoterapeuty, spowodowane różnymi trudnościami życiowymi, niską odpornością na zjawiska cywilizacyjne, podatnością na izolację wskutek COVID-19. Także przedstawiciele Centrum Usług Społecznych w Tarnowie wskazali na **nasilenie problemów w rodzinach osób z zaburzeniami psychicznymi podczas pandemii COVID-19** [FGI 2]. Zauważono, że **w Tarnowie nie ma domu pomocy społecznej dla osób psychicznie chorych** – są wyraźne potrzeby, a aktualnie osoby z tymi potrzebami są często przekazywane do coraz dalszych ośrodków w innych powiatach [FGI 2].

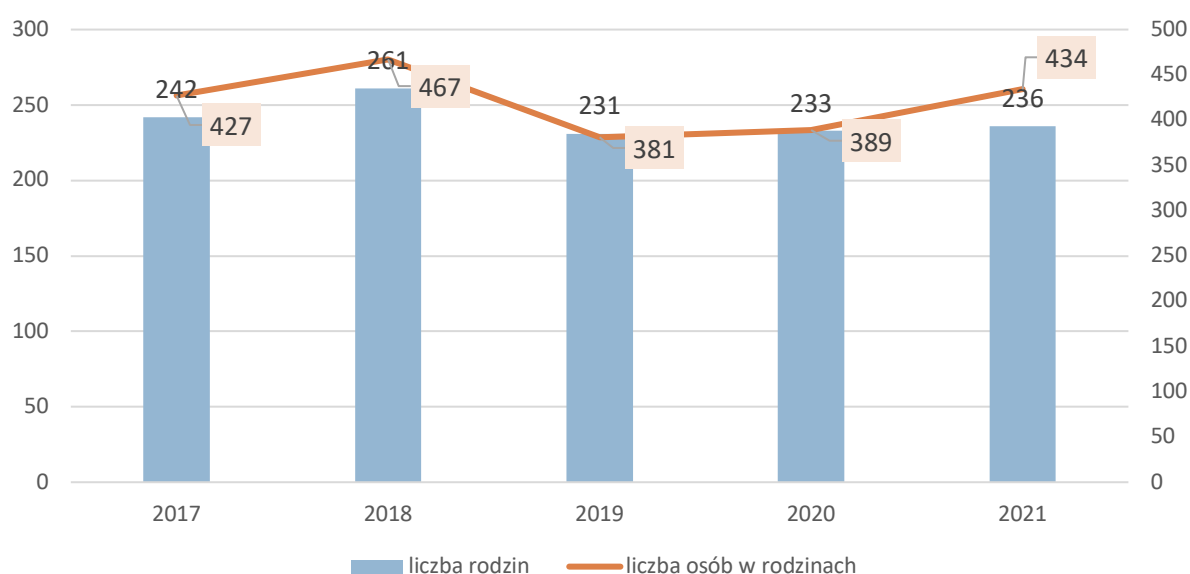
Duże znaczenie w opinii przedstawicieli podmiotów działających w obszarze wsparcia społecznego w mieście [FGI 1] ma **profilaktyka zdrowotna**. Wskazuje się, że jest to opcja bardziej efektywna i mniej kosztowna niż późniejsze leczenie już chorych osób. Wspomniano o programach profilaktycznych, które niedługo zostaną zakończone (np. kompleksowe badania dla osób 40+) i na potrzebę ich kontynuacji. Na podstawie tych badań można uzyskać wiele informacji – co robić, jak działać, by uniknąć różnych negatywnych aspektów dla zdrowia. Uczestnicy wywiadu wskazywali na zmniejszenie liczby programów profilaktycznych w ostatnim czasie, a nadal zgłaszane są potrzeby w tym zakresie. Zgłaszane są w szczególności potrzeby rozwoju **profilaktyki onkologicznej** (np. profilaktyka raka piersi) czy **rehabilitacji, skierowanej dla różnych grup** – nie tylko osób starszych czy z niepełnosprawnością. Podkreślono także wagę promocji zdrowia podczas wywiadu grupowego z przedstawicielami Centrum Usług Społecznych w Tarnowie [FGI 2]. Wyniki badania ankietowego także informują, że większość mieszkańców wskazuje na potrzebę poszerzenia działań związanych z promocją zdrowia w zakresie edukacji i profilaktyki zdrowotnej, kształtowania

odpowiednich postaw prozdrowotnych oraz promowania zdrowego stylu życia. Podczas jednego z wywiadów grupowych zasygnalizowano dodatkowo problem **długu zdrowotnego, który powstał wskutek pandemii COVID-19**, podczas której nastawiono się na problemy związane z pandemią, a wiele innych problemów narosło wobec utrudnionego dostępu do placówek i specjalistów ochrony zdrowia [FGI 1].

4.5.2 Alkoholizm

Zagrożeniem dla stanu zdrowotnego mieszkańców Gminy Miasta Tarnowa są m.in. **uzależnienia**. Przyjrano się liczbie rodzin i osób w rodzinach, którym przyznano wsparcie z powodu **alkoholizmu**. Niepokojącym jest wzrost liczby rodzin i osób w tych rodzinach korzystających ze wsparcia z powodu alkoholizmu od 2019 roku – do 236 rodzin i 434 członków tych rodzin w 2021 roku.

Wykres 18. Liczba osób [os.] i rodzin [szt.], którym udzielono pomocy z powodu alkoholizmu w Gminie Miasta Tarnowa w latach 2017-2021

Źródło: Sprawozdania z działalności Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Tarnowie, Oceny Zasobów Pomocy Społecznej Gminy Miasta Tarnowa z lat 2017-2021.

Dodatkowo wzbudzającym niepokój jest zdiagnozowany na potrzeby *Gminnego Programu Profilaktyki, Rozwiązywania Problemów Alkoholowych i Przeciwdziałania Narkomanii dla*

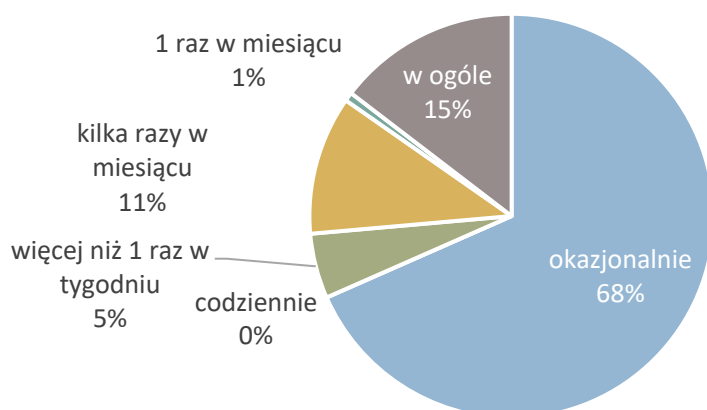
*Miasta Tarnowa na 2021 rok*¹⁴ przez Wydział Zdrowia i Polityki Społecznej Urzędu Miasta Tarnowa fakt **relatywnie łatwego dostępu do zdobycia alkoholu w Tarnowie dla młodzieży** – według 66% uczniów 7-8 klas szkół podstawowych i 3 klas gimnazjum oraz 59% uczniów szkół ponadpodstawowych dostępność alkoholu dla młodzieży jest łatwa, a jedynie dla odpowiednio 20% i 12% uczniów byłoby to zadanie trudne. Co więcej, 74,3% ankietowanych uczniów miało już doświadczenia związane z piciem alkoholu. Ponad połowa (58%) wskazywała, że była namawiana na spożycie alkoholu. To alarmuje o **skali wczesnego „zaznajamiania” się młodzieży w Tarnowie z piciem**. Przy braku odpowiedniej edukacji i wsparcia dla ewentualnych rozpoczynających się problemów z uzależnieniem może przerodzić się to w istotny problem w przyszłości.

W kontekście ewentualnych problemów z alkoholem zostali przebadani także dorośli mieszkańcy miasta. Według statystyk z opracowanej ankiety 68,4% z nich spożywa alkohol okazjonalnie, 5,2% więcej niż jeden raz w tygodniu, 11,1% kilka razy w miesiącu, 0,7% jeden raz w miesiącu, 14,6% nie pije w ogóle, a żadna z ankietowanych osób dorosłych nie przyznała się do codziennego lub prawie codziennego picia alkoholu. Pozytywnym jest, że 31,9% ankietowanych oceniło zjawisko spożywania alkoholu jako bardzo szkodliwe dla zdrowia, 13,2% jako szkodliwe, 49,3% jako szkodliwe w małym stopniu, a jedynie 5,6% jako nieszkodliwe. Pokazuje to **dużą świadomość mieszkańców co do zagrożeń dla zdrowia wynikających ze spożywania alkoholu**¹⁵.

¹⁴ Do Gminnego Programu Profilaktyki, Rozwiązywania Problemów Alkoholowych i Przeciwdziałania Narkomanii dla Miasta Tarnowa na 2022 rok nie realizowano badań ankietowych z uwagi na pandemię COVID-19

¹⁵ Gminny Program Profilaktyki, Rozwiązywania Problemów Alkoholowych i Przeciwdziałania Narkomanii dla Miasta Tarnowa na 2021 rok, Załącznik do uchwały Nr XLII/363/2020 Rady Miejskiej w Tarnowie z dnia 26 listopada 2020 r., s. 4-6.

Wykres 19. Odpowiedzi na pytanie dotyczące częstotliwości spożywania alkoholu wśród dorosłych mieszkańców Tarnowa

Źródło: Gminny Program Profilaktyki, Rozwiązywania Problemów Alkoholowych i Przeciwdziałania Narkomanii dla Miasta Tarnowa na 2021 rok, Załącznik do uchwały Nr XLII/363/2020 Rady Miejskiej w Tarnowie z dnia 26 listopada 2020 r., s. 5.

Widoczne jest także **skupienie problemu alkoholizmu w określonych częściach miasta**, co obserwują pracownicy Centrum Usług Społecznych w Tarnowie. Problemem jest **brak wsparcia rodziny w sytuacjach stresowych związanych z uzależnieniami**, a także często **brak perspektyw i pracy jako czynnik, który sprzyja uzależnieniom**. Nie można nie wspomnieć o **negatywnym wpływie pandemii COVID-19 na nasilenie się problemów alkoholowych mieszkańców** [FGI 2].

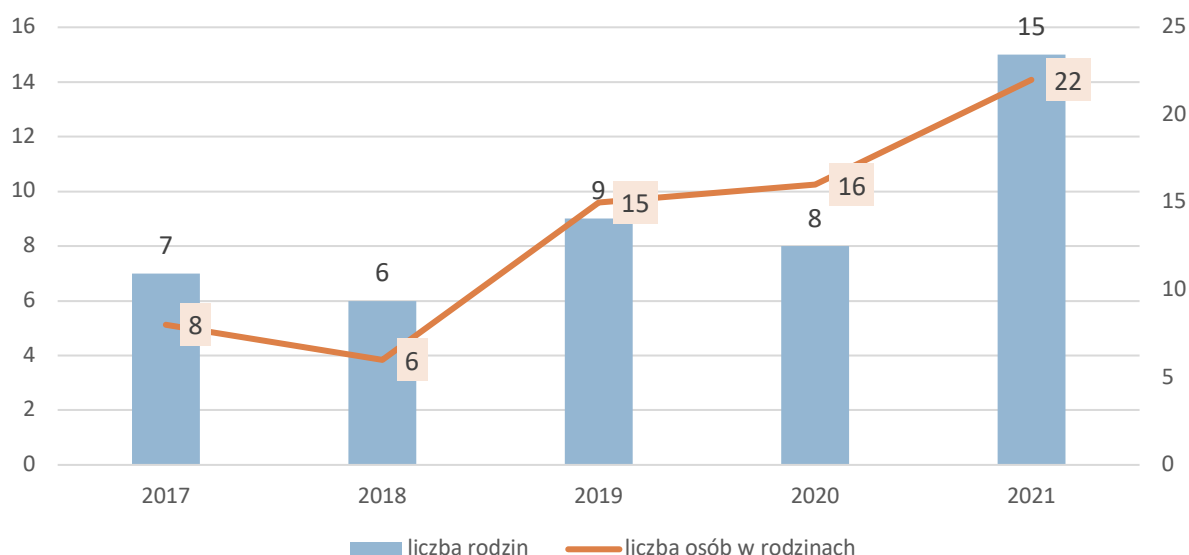
Podczas wywiadu grupowego z pracownikami Centrum Usług Społecznych w Tarnowie zgłoszono kwestię **długiego oczekiwania na leczenie odwykowe dla uzależnionych od alkoholu w mieście** [FGI 2]. Problemem w podjęciu terapii dla osób pracujących zawodowo są także **godziny pracy miejsc wsparcia terapeutycznego – nie są one często dostosowane do osób pracujących do późna**. Rozwiązaniem może być oferta weekendowa.

4.5.3 Inne uzależnienia

W odniesieniu do innych uzależnień warto nadmienić, że w 2021 roku wsparcia z przyczyny **narkomanii** Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Tarnowie udzielił 15 rodzinom i 22 osobom w tych rodzinach. To skokowy wzrost w relacji z latami poprzednimi, gdy wartości te oscylowało w granicach odpowiednio 6-9 rodzin i 6-16 osób w rodzinach. Analiza w kolejnych

latach pozwoli na określenie, czy to jednorazowy wzrost czy rozpoczynająca się ewentualna negatywna tendencja.

Wykres 20. Liczba osób [os.] i rodzin [szt.], którym udzielono pomocy z powodu narkomanii w Gminie Miasta Tarnowa w latach 2017-2021

Źródło: Sprawozdania z działalności Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Tarnowie, Oceny Zasobów Pomocy Społecznej Gminy Miasta Tarnowa z lat 2017-2021.

Według wyników ankiety przeprowadzonej na potrzeby opracowania *Gminny Program Profilaktyki, Rozwiązywania Problemów Alkoholowych i Przeciwdziałania Narkomanii dla Miasta Tarnowa na 2021 rok*, zdecydowana większość uczniów w Tarnowie nigdy nie zażywała żadnych środków psychoaktywnych, choć namawianych do tego była 1/3 z nich. Okazjonalnie z narkotyków korzystało 13% ankietowanych, 2% wskazuje, że robi to kilka razy w miesiącu, a 1% - że jeden raz w miesiącu. Wskazuje się, że głównym źródłem dostępu do narkotyków jest środowisko rówieśnicze – młodzież w większości nie wie, gdzie można zakupić narkotyki od obcej osoby w Tarnowie. 15% respondentów wskazało, że sięga po **nowe narkotyki - dopalacze**, w tym 8% regularnie raz w miesiącu. 20% przyznaje, że było namawianych do zażycia dopalaczy. Niepokojące jest **przekonanie wśród młodzieży, że świętowanie nie może obyć się bez używek, głównie: alkoholu, marihuany czy dopalaczy, które stanowią główny cel i punkt imprezy.**

Poniżej, statystyki z przytaczanego badania wśród dorosłych mieszkańców Tarnowa. Można z nich wywnioskować, że **dość duży odsetek mieszkańców uznaje dopalacze za szkodliwe**

w małym stopniu, co może wynikać z braku rzetelnej wiedzy na temat tych środków. 69% mieszkańców wskazuje na dużą dostępność dopalaczy, a 59% wie dokładnie, gdzie może je nabyć. To kolejny alarmujący problem, jakim jawi się **łatwa dostępność do tego typu substancji psychoaktywnych**¹⁶.

Tabela 12. Odpowiedzi na pytania dotyczące korzystania z narkotyków i dopalaczy wśród dorosłych mieszkańców Tarnowa

Odpowiedzi dotyczące skali zjawiska narkomanii w Tarnowie	
Problem bardzo nasilony	21%
Problem nasila się	10%
Umiarkowana skala występowania	15%
Niewielka skala występowania	49%
Problem nie istnieje	5%
Odpowiedzi dotyczące oceny wpływu zażycia nawet najmniejszej ilości narkotyku na zdrowie	
Zdecydowanie szkodliwy	50%
Raczej szkodliwy	31%
Brak zdania na ten temat	7%
Raczej nieszkodliwy	4%
Zdecydowanie nieszkodliwy	8%
Odpowiedzi dotyczące oceny wpływu zażycia dopalaczy na zdrowie	
Bardzo szkodliwy	9%
Szkodliwy w małym stopniu	67%
Brak odpowiedzi	24%
Odpowiedzi dotyczące skali zjawiska dopalaczy w Tarnowie	
Problem nasilony lub nasila się	25%
Problem umiarkowany lub niewielki	27%
Problem nie istnieje	48%

Źródło: Gminny Program Profilaktyki, Rozwiązywania Problemów Alkoholowych i Przeciwdziałania Narkomanii dla Miasta Tarnowa na 2021 rok, Załącznik do uchwały Nr XLII/363/2020 Rady Miejskiej w Tarnowie z dnia 26 listopada 2020 r., s. 7-8.

¹⁶ Gminny Program Profilaktyki, Rozwiązywania Problemów Alkoholowych i Przeciwdziałania Narkomanii dla Miasta Tarnowa na 2021 rok, Załącznik do uchwały Nr XLII/363/2020 Rady Miejskiej w Tarnowie z dnia 26 listopada 2020 r., s. 6-8.

Przedstawiciele Centrum Usług Społecznych w Tarnowie w wywiadzie grupowym unaocznili, że problem dopalaczy w Tarnowie istnieje, a odpowiedź na niego przyjmuje mniejszą skalę niż w przypadku uzależnienia od alkoholu [FGI 2].

4.5.4 Promocja i ochrona zdrowia – ocena mieszkańców

Mieszkańcy w przeprowadzonej na potrzeby diagnozy ankiecie dostali do oceny spektrum sytuacji w mieście – także dotyczące ochrony zdrowia - i oceniali swoje zadowolenie na temat każdego z tych elementów w 5-stopniowej skali od „bardzo niezadowolony” do „bardzo zadowolony”. Poszczególnym ocenom przypisano wartości od 1 do 5. Tabela poniżej prezentuje średnią z ocen respondentów. Mieszkańcy **bardzo słabo oceniają dostęp do placówek i specjalistów opieki zdrowotnej – to jeden z trzech najgorzej ocenianych obszarów życia w Tarnowie**, zarówno w ocenie respondentów ogółem, jak i osób w grupach wiekowych 26-59 lat i powyżej 60 lat. Jedynie osoby poniżej 25 lat mają nieco lepsze zdanie na temat tego aspektu życia w mieście – najpewniej z uwagi na brak konieczności znacznego korzystania z usług opieki zdrowotnej z racji młodego wieku.

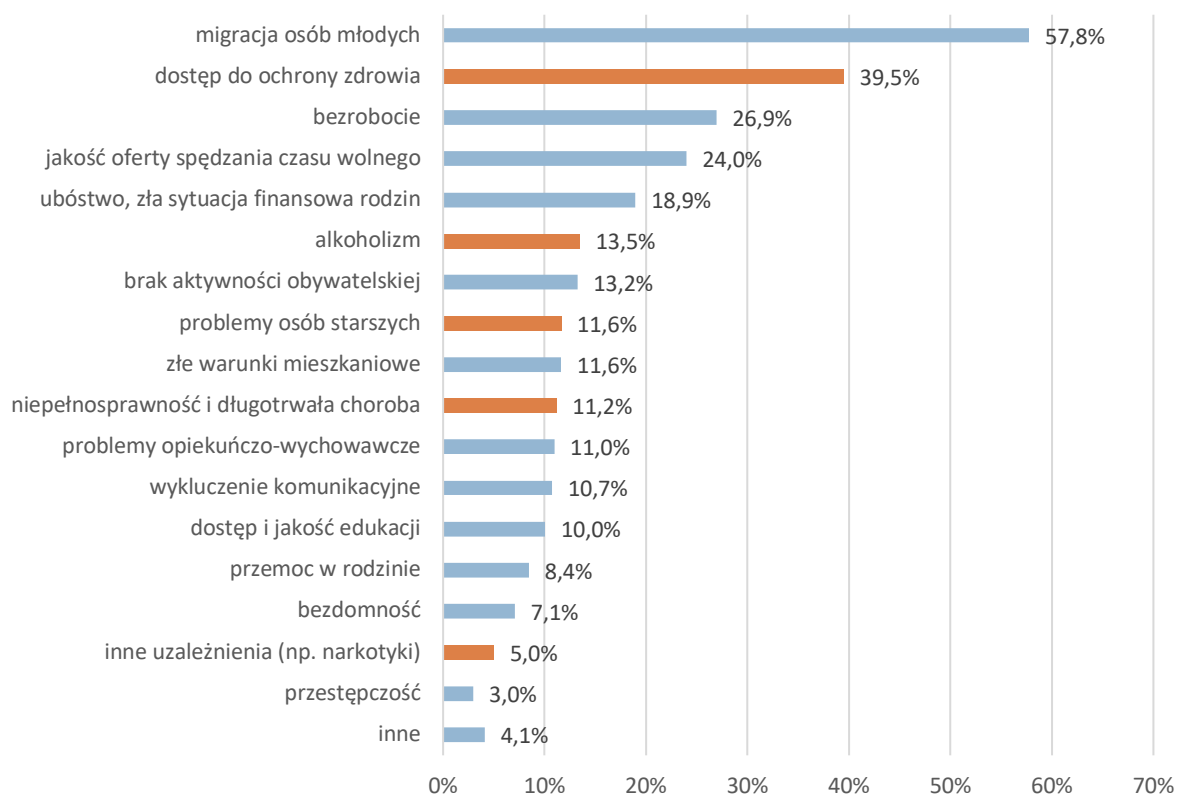
Tabela 13. Średnia ocena aspektów ochrony zdrowia

Wyszczególnienie	ogółem	< 25 lat	26-59 lat	> 60 lat
oferta pomocy dla osób uzależnionych	2,80	2,64	2,84	2,77
dostęp do placówek i specjalistów opieki zdrowotnej	2,20	2,49	2,14	2,03

Źródło: ankieta wśród mieszkańców Gminy Miasta Tarnowa.

Potwierdzeniem wzmożonych potrzeb w zakresie dostępu do ochrony zdrowia są odpowiedzi na pytanie o największe problemy w Tarnowie. Dostęp do ochrony zdrowia wskazywany był jako drugi najczęstszy z powodów przez 39,5% respondentów.

Wykres 21. Odpowiedzi na pytanie „Jakie problemy uważa Pan/Pani za najważniejsze w Tarnowie?” – odpowiedzi dotyczące obszaru ochrony zdrowia

*poproszono o zaznaczenie maks. 3 odpowiedzi

Źródło: ankieta wśród mieszkańców Gminy Miasta Tarnowa.

4.6 Wspieranie osób z niepełnosprawnością

Rokrocznie Miejski Zespół do Spraw Orzekania o Niepełnosprawności w Tarnobrzegu wydaje ok. 2 tys. **orzeczeń o niepełnosprawności**. Najwięcej z nich dotyczy upośledzenia narządu ruchu, a w dalszej kolejności chorób układu oddechowego i krążenia, chorób psychicznych i chorób neurologicznych. W przypadku osób do 16. roku życia najczęstszym powodem wydania orzeczenia o niepełnosprawności są choroby neurologiczne i całościowe zaburzenia rozwojowe.

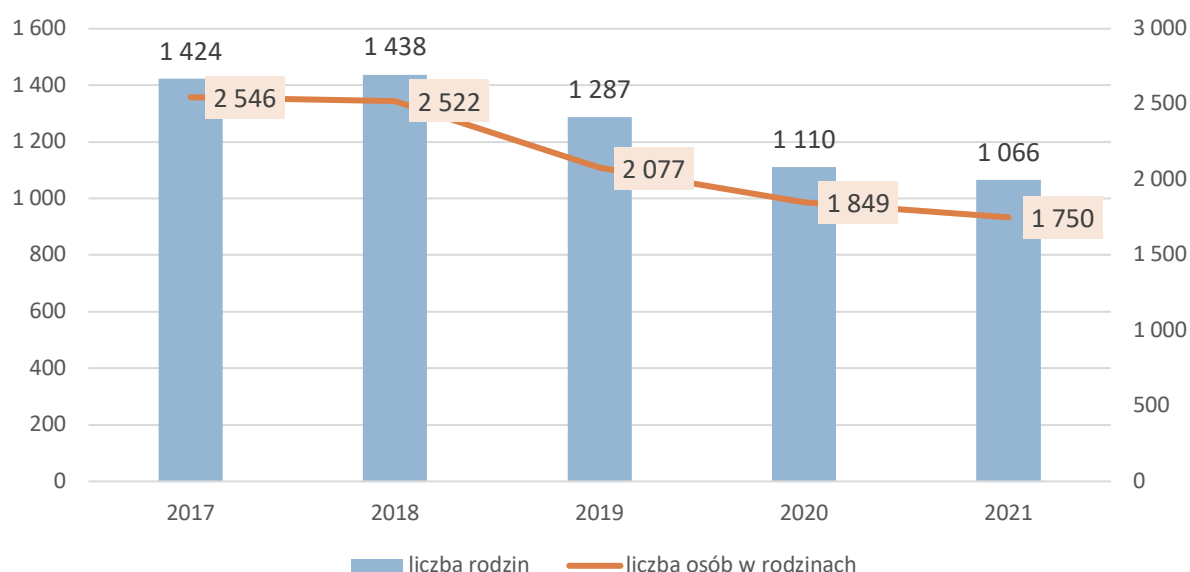
Tabela 14. Liczba wydawanych orzeczeń o niepełnosprawności w Gminie Miasta Tarnowa w latach 2018-2020

Symbol niepełnosprawności	2018		2019		2020	
	Dzieci poniżej 16 r.ż. [os.]	Osoby powyżej 16 r.ż. [os.]	Dzieci poniżej 16 r.ż. [os.]	Osoby powyżej 16 r.ż. [os.]	Dzieci poniżej 16 r.ż. [os.]	Osoby powyżej 16 r.ż. [os.]
05-R – upośledzenie narządu ruchu	10	656	9	644	9	554
07-S – choroby układu oddechowego i krążenia	9	409	16	479	9	380
02-P – choroby psychiczne	6	241	13	344	10	321
10-N – choroby neurologiczne	33	265	36	351	28	289
09-M – choroby układu moczowo- płciowego	5	120	70	350	75	292
Inne	53	278	70	350	75	292
Razem	116	1 969	147	2 318	133	1 944

Źródło: Program Działań na Rzecz Osób Niepełnosprawnych w Mieście Tarnowie na lata 2021-2025, Załącznik do uchwały Nr L/457/2021 Rady Miejskiej w Tarnowie z dnia 24 czerwca 2021 r., s. 7.

Liczba osób i rodzin, którym Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Tarnowie udzielał wsparcia z powodu **niepełnosprawności** w ostatnich latach spadła – z 1 424 rodzin w 2017 roku do 1 066 rodzin w 2021 roku. To spadek liczby rodzin o 25,1%.

Wykres 22. Liczba osób [os.] i rodzin [szt.], którym udzielono pomocy z powodu niepełnosprawności w Gminie Miasta Tarnowa w latach 2017-2021

Źródło: Sprawozdania z działalności Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Tarnowie, Oceny Zasobów Pomocy Społecznej Gminy Miasta Tarnowa z lat 2017-2021.

W Tarnowie na każdy 1 tys. mieszkańców przypada 10 rodzin, korzystających z pomocy społecznej z przyczyny niepełnosprawności.

Tabela 15. Dane statystyczne na temat osób z niepełnosprawnością w Gminie Miasta Tarnowa w latach 2016-2020

	2016	2017	2018	2019	2020
Liczba rodzin, którym udzielono pomocy społecznej z przyczyny niepełnosprawności na 1 tys. mieszkańców [szt.]	12,94	12,99	13,19	11,87	10,33

Źródło: Bank Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego.

Samotne osoby z niepełnosprawnością, ale także osoby borykające się z trudnościami życia codziennego z powodu podeszłego wieku czy innych przyczyn, korzystają w Tarnowie z **usług opiekuńczych i specjalistycznych usług opiekuńczych**. Można odnotować trend spadkowy korzystających z omawianego wsparcia.

Tabela 16. Liczba korzystających z usług opiekuńczych i specjalistycznych usług opiekuńczych w Gminie Miasta Tarnowa w latach 2017-2021

	2017	2018	2019	2020	2021
Korzystający z usług opiekuńczych [os.]	615	581	554	488	482
Korzystający ze specjalistycznych usług opiekuńczych [os.]	10	12	9	9	8

Źródło: Sprawozdania z działalności Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Tarnowie z lat 2017-2021.

Osoby wymagające całodobowej opieki z powodu wieku, choroby lub niepełnosprawności znajdują wsparcie także w **domach pomocy społecznej**. Rokrocznie skierowania do takich placówek udzielane są rocznie blisko 100 osobom.

Tabela 17. Liczba osób skierowanych do domów pomocy społecznej i środowiskowych domów samopomocy w Gminie Miasta Tarnowa w latach 2017-2021

	2017	2018	2019	2020	2021
Liczba osób skierowanych do DPS na terenie Tarnowa [os.]	67	81	69	53	84
Liczba osób skierowanych do DPS na terenie innych powiatów [os.]	14	19	12	13	15
Liczba osób skierowanych do ŚDS [os.]	bd.	22	bd.	28	30

Źródło: Sprawozdania z działalności Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Tarnowie z lat 2017-2021.

O skali potrzeb osób z niepełnosprawnością w Tarnowie świadczyć mogą także statystyki dotyczące innych form wsparcia, przewidzianych dla tej grupy. Można zauważyć **nieślabnące zainteresowanie mieszkańców takimi formami wsparcia jak turnusy rehabilitacyjne, dofinansowanie zaopatrzenia w sprzęt rehabilitacyjny oraz w przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze czy likwidacja barier architektonicznych, technicznych i w komunikowaniu się**. Osoby z niepełnosprawnością to istotna grupa mieszkańców, której potrzeby są coraz częściej zauważane. Uwidacznia się to także w proponowanych dążeniach miasta do stania się miastem włączającym, a nie wykluczającym, którego jedną

z najważniejszych wartości ma być szacunek do innych i otwartość na różnorodność, co zawarto w projekcie nowej *Strategii Rozwoju Miasta*¹⁷.

Tabela 18. Liczba korzystających z innych form wsparcia dla osób z niepełnosprawnością w Gminie Miasta Tarnowa w latach 2017-2021

	2017	2018	2019	2020	2021
Dofinansowanie do uczestnictwa w turnusach rehabilitacyjnych [os.]	644	609	664	213	568
Uczestnicy wydarzeń sportu, kultury, rekreacji i turystyki osobom niepełnosprawnym [os.]	585	572	522	150	550
Dofinansowanie zaopatrzenia w sprzęt reh. [os.]	692	10	22	25	41
Dofinansowanie zaopatrzenia w przedmioty ortop. I środki pomocnicze [os.]		661	725	854	829
Dofinansowanie likwidacji barier architektonicznych, technicznych oraz w komunikowaniu się [os.]	27	33	38	44	73
Uczestnicy WTZ [os.]	130	130	130	146	145

Źródło: Sprawozdania z działalności Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Tarnowie z lat 2017-2021.

Program Działań na Rzecz Osób Niepełnosprawnych w Mieście Tarnowie na lata 2021-2025 odnotował kilka słabych stron miasta w kontekście wspierania osób z niepełnosprawnością, jak i problemów związanych z funkcjonowaniem tych osób w społeczeństwie, które alarmują o potrzebach zmian. Wymienia się tutaj nadal istniejące **bariery architektoniczne i techniczne, trudność w znalezieniu specjalistów, jak i wolontariuszy do pracy z osobami z niepełnosprawnością, a także niski poziom świadomości społeczeństwa na temat sytuacji**

¹⁷ Projekt „Strategii Rozwoju Miasta – Tarnów 2030”, załącznik do uchwały Nr LIX/579/2022 Rady Miejskiej w Tarnowie z dnia 27 stycznia 2022 r. w sprawie przeprowadzenia konsultacji projektu "Strategii Rozwoju Miasta - Tarnów 2030", s. 13.

tych osób, niski poziom wykształcenia osób z niepełnosprawnością i niską aktywność na rynku pracy czy coraz częstsze postawy roszczeniowe¹⁸. Osoby z niepełnosprawnością były wymieniane jako grupa szczególnie narażona na wykluczenie społeczne podczas wywiadu grupowego realizowanego z udziałem przedstawicieli podmiotów działających w obszarze wsparcia społecznego w mieście [FGI 1], jak i z przedstawicielami Centrum Usług Społecznych w Tarnowie [FGI 2].

Duże zapotrzebowanie na usług opiekuncze pojawiło się jako jedna z ważniejszych potrzeb osób z niepełnosprawnością identyfikowanych przez uczestników wywiadu grupowego z przedstawicielami instytucji działających w obszarze wspierania mieszkańców [FGI 1]. Odnotowuje się potrzebę rozwoju usług opiekuńczych [FGI 2]. Istnieje także **potrzeba nowych miejsc w ZOL-ach, jak i rozwoju DPS dostosowanych do potrzeb specyficznych grup** (np. osób z problemami natury psychicznej). Ważne są też osoby opiekujące się w domach – często osobami z niepełnosprawnością opiekują się rodziny, nie zawsze jednak mają one takie możliwości. Warto wskazać, że niejednokrotnie **istnieją zasoby infrastrukturalne by rozwinąć usługi w postaci ZOL-i, ale nie ma warunków formalnych (kontrakty) by ten rozwój wprowadzać w życie**. Dostępne miejsca są przeznaczane na usługi komercyjne wobec braku kontraktów, ale na te wielu potrzebujących mieszkańców nie może sobie pozwolić finansowo [FGI 1]. W kontekście osób starszych i z niepełnosprawnością podczas wywiadu grupowego z przedstawicielami Centrum Usług Społecznych w Tarnowie [FGI 2] akcentowano właśnie kwestię **trudności finansowych tych grup**. Wskazano także na **problemy z transportem – więcej osób korzystałoby ze wsparcia, gdyby była możliwość wsparcia w dojeździe** [FGI 2]. Z problemem z transportem i samodzielnym poruszaniem się wiąże się także kwestia zgłaszanych potrzeb **rozwoju mobilnych usług kosmetyczno-pielęgnacyjnych dla osób z niepełnosprawnością** (np. mobilna kosmetyczka, fryzjer, podolog).

Podczas wywiadów grupowych wskazano także na **potrzeby osób, które wspierają osoby niesamodzielne** [FGI 1] – zwrócono uwagę na duże **potrzeby doradztwa**, jak sobie radzić w sytuacji, w jakiej się znajdują. Spotkanie z przedstawicielami podmiotów wspierających

¹⁸ Program Działań na Rzecz Osób Niepełnosprawnych w Mieście Tarnowie na lata 2021-2025, Załącznik do uchwały Nr L/457/2021 Rady Miejskiej w Tarnowie z dnia 24 czerwca 2021 r., s. 19.

seniorów i osoby z niepełnosprawnością [FGI 3] unaocznilo szerzej potrzeby opiekunów osób z niepełnosprawnością – są to osoby skupione na opiece nad swoimi podopiecznymi, często rezygnujące z tego powodu z życia zawodowego. Te osoby często nie znajdują się w towarzystwie osób rozmawiających o pracy, wyjazdach itd., mają inne doświadczenia życiowe i **nie zawsze mogą znaleźć odpowiednie grono wsparcia wśród najbliższych**. Warto pamiętać, że problemy osób z niepełnosprawnością często rozszerzają się na całe rodziny, do których konieczne jest adresowanie **wsparcia doradczego i terapeutycznego**.

Podczas wywiadu z przedstawicielami Centrum Usług Społecznych w Tarnowie odnotowano kwestię **edukacji personelu placówek ochrony zdrowia** – wskazano potrzebę przekazania lekarzom informacji o dostępnych formach wsparcia dla osób starszych i z niepełnosprawnością, by ci przekazywali je swoim podopiecznym [FGI 2]. Często **osoby chore nie wiedzą, z jakiej pomocy mogą skorzystać**, a dowiedzenie się o tym bezpośrednio w przychodni mogłoby być bardzo korzystne. To wiąże się z innym naświetlanym podczas wywiadów grupowych problemem, jakim są **braki informacyjne ze strony miasta odnośnie do przedsięwzięć realizowanych dla osób z niepełnosprawnością** [FGI 3]. Także Centrum Usług Społecznych w Tarnowie podkreśla, jak dużo czasu w działach wsparcia dla osób z niepełnosprawnością poświęca się na udzielanie informacji [FGI 2]. Wskazuje się na potrzebę powstania **punktu informacyjnego dotyczącego możliwości wsparcia w różnych problemach niepełnosprawności, zbierającego informacje zarówno z ochrony zdrowia, jak i z pomocy społecznej**. Korzystne byłoby umieszczenie tam np. wzorów dokumentów. Przedstawiciele organizacji działających na rzecz osób z niepełnosprawnością wskazują, że **miejscem uzyskania informacji o możliwościach dla osób z niepełnosprawnością mogłaby być także szkoła specjalna** – młodzież kończąca taką placówkę potrzebuje pokierowania, gdzie się udać po dalsze wsparcie w dorosłym życiu. Inną opcją są **poradnie wydające opinie na temat konieczności wsparcia w postaci specjalnego toku nauki dla dzieci i młodzieży** [FGI 3]. Odpowiednia organizacja w zakresie udzielania informacji o możliwościach uzyskania wsparcia jest szczególnie ważna pod kątem faktu, że osoby z niepełnosprawnością mają bardziej ograniczone możliwości udawania się do różnych instytucji z prośbą o pomoc niż osoby pełnosprawne z uwagi np. na swoje ograniczenia ruchowe. Wyjątkowo niezbędne jest dla nich **uzyskanie kompleksowej, spójnej informacji w jednym miejscu** [FGI 3].

Projekt Regionalnego Programu Rozwoju Ekonomii Społecznej w Województwie Małopolskim do 2030 roku podkreśla rosnące problemy ze zdrowiem psychicznym, w tym – coraz częstszymi przypadkami depresji. Przejawiają się one w statystykach dotyczących zwiększonej liczby prób samobójczych - w ciągu dekady (2008-2018) liczba prób samobójczych zarejestrowanych przez Komendę Wojewódzką Policji w Krakowie wzrosła z 369 do 1 033 (w 2019 roku – 1 075)¹⁹. Warto unaocznic w kontekście chorób natury psychicznej, że Centrum Usług Społecznych w Tarnowie odnotowuje **wzrost liczby osób przejawiających zaburzenia psychiczne lub chorobę psychiczną, które nie wyrażają zgody na współpracę**²⁰.

Nadal odnotowywane są braki w **odpowiednim dostosowaniu przestrzeni publicznej do potrzeb osób z niepełnosprawnością** [FGI 1]. Danych na temat dostępu wybranych instytucji (bibliotek, centrów, domów kultury klubów i świetlic, kin, muzeów oraz turystycznych obiektów noclegowych) dla osób z różnego rodzaju niepełnosprawnościami dostarcza GUS. Można zauważyć, że większość obiektów kulturalnych w Tarnowie jest przystosowana do potrzeb osób z niepełnosprawnością – braki odnotować można w udogodnieniach wewnątrz budynków w niektórych kategoriach obiektów (np. biblioteki publiczne).

Tabela 19. Poziom przystosowania obiektów kulturalnych do potrzeb osób z niepełnosprawnością w Tarnowie w 2020 roku

Typ obiektu	Liczba ogółem [szt.]	Przystosowane do potrzeb osób niepełnospr. [szt.]	Przystosowane do potrzeb osób niepełnospr.: wejście do budynku [szt.]	Przystosowane do potrzeb osób niepełnospr.: udogodnienia wewnątrz budynku [szt.]
biblioteki publiczne	12	9	9	5
centra, domy i ośrodki kultury, kluby i świetlice	18*	16	16	16

¹⁹ Projekt Regionalnego Programu Rozwoju Ekonomii Społecznej w Województwie Małopolskim do 2030 roku, Załącznik do Uchwały nr 1878 /21 Zarządu Województwa Małopolskiego z dnia 21.12.2021 r., s. 6.

²⁰ Sprawozdanie z działalności Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Tarnowie oraz z realizacji Programu Rozwoju Rodzinnej Pieczy Zastępczej dla Miasta Tarnowa na lata 2021-2023 za 2021, s. 75.

kina	3	3	3	3
muzea i oddziały muzeów	5	4	4	4

*suma instytucji użytkujących osobny budynek i współużytkujących z innymi instytucjami.

Źródło: Bank Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego.

Znaczne braki w przystosowaniu do potrzeb osób z niepełnosprawnością widoczne są w przypadku turystycznych obiektów noclegowych, z których tylko część ma takie udogodnienia jak pochylnia wjazdowa czy winda przystosowana dla osób z niepełnosprawnością ruchową.

Tabela 20. Poziom przystosowania turystycznych obiektów noclegowych do potrzeb osób z niepełnosprawnością w Tarnowie w 2021 roku

Typ obiektu	Liczba ogółem [szt.]	Pochylnia wjazdowa [szt.]	Drzwi automat. otwierane [szt.]	Winda przyst. dla osób niepełnospr. ruchowo [szt.]	Parking z wyzn. miejscami dla niepełnospr. Ruchowo [szt.]
turystyczne obiekty noclegowe	13	5	2	4	5

Źródło: Bank Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego.

Ankietowani dostali do oceny spektrum sytuacji w mieście – także dotyczące osób z niepełnosprawnością - i oceniali swoje zadowolenie na temat każdego z tych elementów w 5-stopniowej skali od „bardzo niezadowolony” do „bardzo zadowolony”. Poszczególnym ocenom przypisano wartości od 1 do 5. Tabela poniżej prezentuje średnią z ocen respondentów. Można zauważyć, że **z wiekiem spada ocena wsparcia dla osób z niepełnosprawnością w mieście**. Co ciekawe jednak, osoby powyżej 60 lat lepiej oceniają stan infrastruktury pod kątem osób z niepełnosprawnością i starszych niż pozostałe grupy mieszkańców. Stan tej infrastruktury dla ogółu respondentów jest jednym z trzech najsłabiej ocenianych aspektów życia w Tarnowie.

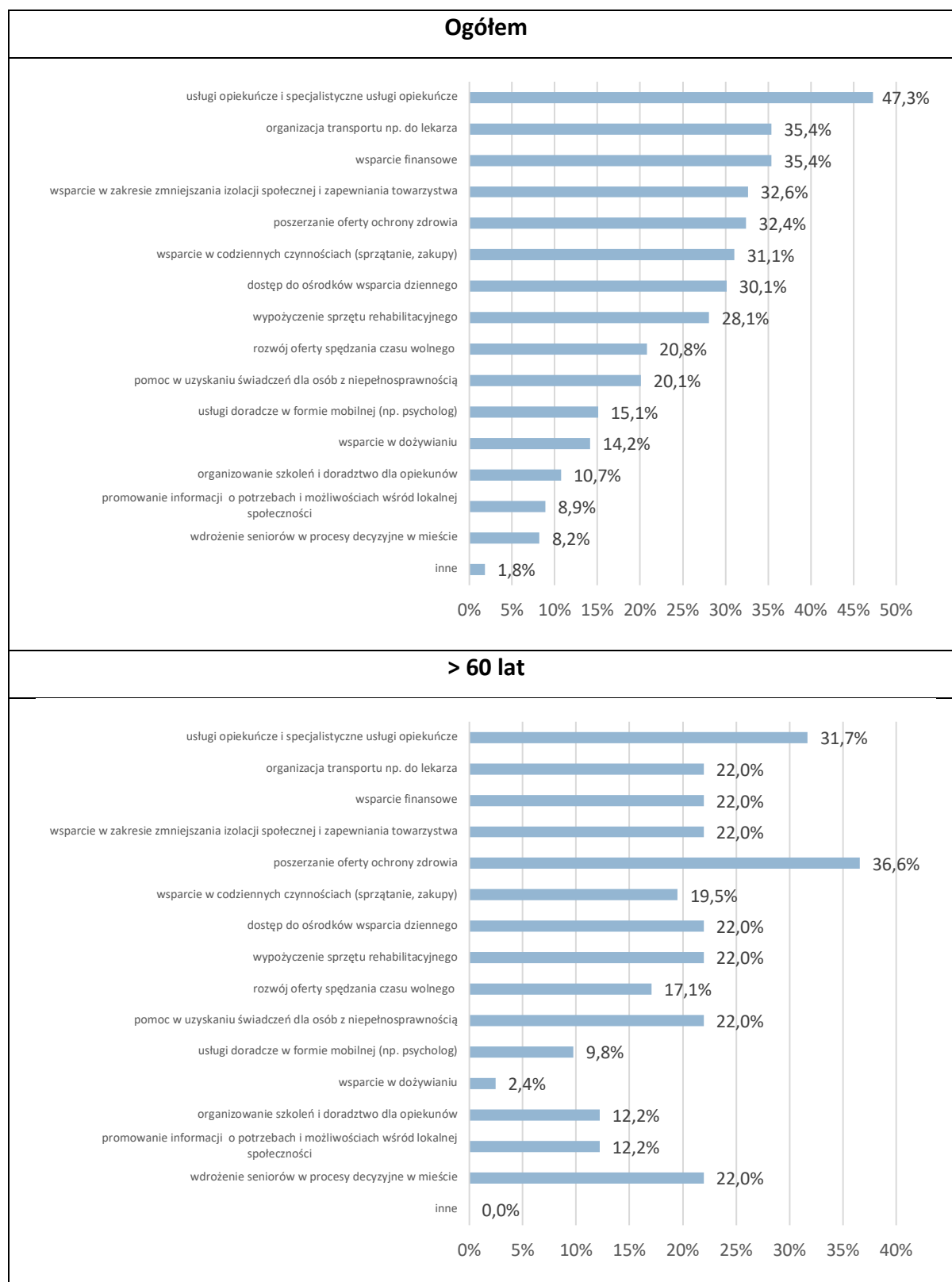
Tabela 21. Średnia ocena aspektów wsparcia osób z niepełnosprawnością i osób starszych

Wyszczególnienie	ogółem	< 25 lat	26-59 lat	> 60 lat
wsparcie osób z niepełnosprawnością	2,66	2,76	2,65	2,45
wsparcie dla osób starszych	2,68	2,71	2,72	2,32
stan infrastruktury pod kątem osób z niepełnosprawnością i starszych (np. kwestia barier architektonicznych)	2,39	2,41	2,37	2,44

Źródło: ankieta wśród mieszkańców Gminy Miasta Tarnowa.

Poproszono mieszkańców o wskazanie usług dedykowanych osobom starszym i z niepełnosprawnością, które według nich cieszyłyby się największym zapotrzebowaniem w Tarnowie. Ogół respondentów na pierwszym miejscu wskazał **usługi opiekuńcze i specjalistyczne usługi opiekuńcze**, w dalszej kolejności **organizację transportu np. do lekarza i wsparcie finansowe**. Sami seniorzy na pierwszym miejscu w zakresie swoich potrzeb postawili z kolei na **poszerzenie oferty ochrony zdrowia**, a dopiero w dalszej kolejności na usługi opiekuńcze i specjalistyczne usługi opiekuńcze. Potencjalne dużym zainteresowaniem cieszyłyby się także wsparcie w zakresie **zmniejszania izolacji społecznej i zapewniania towarzystwa, wsparcie w codziennych czynnościach (sprzątanie, zakupy) czy lepszy dostęp do ośrodków wsparcia dziennego**. Seniorzy wysoko ocenili także zapotrzebowanie na **wypożyczanie sprzętu rehabilitacyjnego, pomoc w uzyskaniu świadczeń dla osób z niepełnosprawnością i wdrożenie seniorów w procesy decyzyjne w mieście**.

Wykres 23. Odpowiedź na pytanie „Na które z wymienionych poniżej usług dedykowanych osobom starszym i z niepełnosprawnością jest największe zapotrzebowanie w Tarnowie?”

*poproszono o zaznaczenie maks. 5 odpowiedzi

Źródło: ankieta wśród mieszkańców Gminy Miasta Tarnowa.

Potrzeby osób z niepełnosprawnością zostały także dostrzeżone przez respondentów ankiety w pytaniu otwartym. Wskazano na konieczność zapewnienia dostępności przestrzennej, komunikacyjnej, społecznej i kulturalnej dla tej grupy, jak i na korzystne aspekty tworzenia grup wsparcia dla ich opiekunów.

4.7 Edukacja publiczna

4.7.1 Wychowanie przedszkolne

W Tarnowie w 2020 roku było 2 716 dzieci w wieku przedszkolnym 3-5 lat. Objętych wychowaniem przedszkolnym było z kolei 2 905 dzieci – wskazuje to, że w przedszkolach w mieście są także dzieci spoza Tarnowa.

Na 1 000 dzieci w wieku 3-5 lat w Tarnowie przypada 1 070 dzieci w placówkach wychowania przedszkolnego. Ponadto według ostatnich dostępnych danych w 2018 roku liczba dzieci w wieku 3-5 lat przypadających na jedno miejsce w placówce wychowania przedszkolnego wynosiła 0,62. Bazując na danych statystycznych można wskazać, że **dostępność placówek przedszkolnych w mieście jest na relatywnie dobrym poziomie.**

Tabela 22. Dane statystyczne na temat przedszkoli w Gminie Miasta Tarnowa w latach 2016-2020

	2016	2017	2018	2019	2020
Liczba dzieci w placówkach wychowania przedszkolnego na 1 000 dzieci w wieku 3-5 lat [os.]	1 032	1 056	1 077	1 082	1 070
Liczba dzieci w wieku 3-5 lat przypadające na jedno miejsce w placówce wychowania przedszkolnego [os.]	0,67	0,63	0,62	bd.	bd.

Źródło: Bank Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego.

Ocena zasobów pomocy społecznej Gminy Miasta Tarnowa za 2021 rok wskazuje, że przedszkola publiczne zapewniają miejsca wszystkim chętnym dzieciom, a po zakończonej ostatniej rekrutacji na rok szkolny 2021/2022 pozostało 56 wolnych miejsc²¹.

4.7.2 Edukacja na poziomie podstawowym i ponadpodstawowym

Tarnów charakteryzuje się relatywnie wysokimi wartościami wskaźnika skolaryzacji brutto, czyli relacji liczby osób uczących się (stan na początku roku szkolnego) na danym poziomie kształcenia (niezależnie od wieku) do liczby ludności w wieku określonym jako odpowiadający temu poziomowi nauczania. Dla Tarnowa ten wskaźnik w 2020 roku przyjął wartość 111,1% po co najmniej 5-letnim okresie systematycznych wzrostów (ze 105,7% w 2016 roku).

O jakości edukacji na poziomie podstawowym, jak i średnim mówią statystyki dotyczące zdawalności egzaminów. Można zauważyć, że **wyniki ósmoklasistów z Tarnowa z języka polskiego i matematyki są zbliżone do średniej wojewódzkiej**, a w 2020 i 2021 roku wyniki z matematyki były nieco wyższe od tej średniej. Z kolei **wyniki egzaminu ósmoklasisty z języka angielskiego są znacząco wyższe od średniej dla regionu**, co należy uznać za dobrą stronę Tarnowa w kontekście edukacji na poziomie podstawowym.

Tabela 23. Wyniki egzaminu ósmoklasisty w Gminie Miasta Tarnowa w relacji z całym województwem małopolskim w latach 2019-2021 roku

	J. polski			Matematyka			J. angielski		
	2019	2020	2021	2019	2020	2021	2019	2020	2021
Tarnów	66,8%	62,6%	65,5%	50,5%	52,3%	53,4%	69,4%	64,7%	76,1%
woj. małopolskie	67,0%	62,0%	64,0%	50,2%	50,9%	52,4%	61,5%	57,0%	68,9%

Źródło: www.mapa.wyniki.edu.pl.

Podobnie kształtują się **wyniki egzaminu maturalnego w Tarnowie – z języka polskiego i matematyki są zbliżone do średniej wojewódzkiej**, a z języka angielskiego – zwykle wyraźnie wyższe od tej średniej.

²¹ Ocena zasobów pomocy społecznej Gminy Miasta Tarnowa za 2021 rok, s. 14.

Tabela 24. Wyniki egzaminu maturalnego z przedmiotów podstawowych w Gminie Miasta Tarnowa w relacji z całym województwem małopolskim w latach 2019-2021 roku

	J. polski			Matematyka			J. angielski		
	2019	2020	2021	2019	2020	2021	2019	2020	2021
Tarnów	56%	55%	56,9%	63%	54%	60,3%	76%	73%	80,2%
woj. małopolskie	54%	53%	56,6%	62%	55%	59,7%	73%	72%	77,9%

Źródło: www.mapa.wyniki.edu.pl, Okręgowa Komisja Egzaminacyjna w Krakowie.

Wysoki poziom edukacji lokalnej uznawany jest za potencjał Miasta Tarnowa w projekcie nowego dokumentu rozwojowego – *Strategii Rozwoju Miasta – Tarnów 2030*²².

Wyzwaniem dla edukacji publicznej jest powrót do pełnego, efektywnego funkcjonowania po trudnym czasie pandemii COVID-19, podczas której okresy pracy w normalnej formule były przeplatane okresami – często długimi – pracy zdalnej w polskich szkołach. Ten trudny czas wzbudzał wysoki poziom niepewności wśród uczniów i nauczycieli, a także powodował trudności w prowadzeniu skutecznych działań edukacyjnych dla wszystkich grup uczniów. *Ocena zasobów pomocy społecznej Gminy Miasta Tarnowa za 2021 rok* przywołuje wyniki badania ankietowego wśród uczniów szkół podstawowych i ponadpodstawowych w wieku od 13 do 19 lat, rodziców i nauczycieli, które pokazały, że **po roku trwania pandemii stan emocjonalny zarówno dorosłych, jak i młodych ludzi uległ znacznemu pogorszeniu**²³.

4.7.3 Edukacja publiczna – ocena mieszkańców

Ankietowani mieszkańcy Tarnowa dostali do oceny spektrum sytuacji w mieście – także dotyczące oferty edukacyjnej szkół - i oceniali swoje zadowolenie na temat każdego z tych elementów w 5-stopniowej skali od „bardzo niezadowolony” do „bardzo zadowolony”. Poszczególnym ocenom przypisano wartości od 1 do 5. Tabela poniżej prezentuje średnią z ocen respondentów. **Oferta edukacyjna szkół należy do grupy najlepiej ocenianych**

²² Projekt „Strategii Rozwoju Miasta – Tarnów 2030”, załącznik do uchwały Nr LIX/579/2022 Rady Miejskiej w Tarnowie z dnia 27 stycznia 2022 r. w sprawie przeprowadzenia konsultacji projektu "Strategii Rozwoju Miasta - Tarnów 2030", s. 6.

²³ Ocena zasobów pomocy społecznej Gminy Miasta Tarnowa za 2021 rok, s. 14-15.

aspektów życia w Tarnowie – i to we wszystkich grupach wiekowych. Szczególnie pozytywna jest ta ocena z punktu widzenia osób w wieku poniżej 25 lat.

Tabela 25. Średnia ocena oferty edukacyjnej szkół

Wyszczególnienie	ogółem	< 25 lat	26-59 lat	> 60 lat
oferta edukacyjna szkół	2,93	3,05	2,88	3,08

Źródło: ankieta wśród mieszkańców Gminy Miasta Tarnowa.

Ankieta dostarczyła także wolnych spostrzeżeń mieszkańców co do pomysłów na poprawę sytuacji w obszarze edukacji. Jeden z respondentów podniósł kwestię uwzględnienia w procesie edukacyjnym takich istotnych aktualnie aspektów jak **rozwijanie kontaktów międzyludzkich czy edukacja ekologiczna**. Inny respondent wskazał na **włączenie w edukację młodych ludzi aspektów patriotyzmu lokalnego**. Kolejny wskazywał na **konieczność uwrażliwienia uczniów i nauczycieli na tolerancję dla biedniejszego statusu niektórych rodzin czy trudności natury psychologicznej, a także na drugiego człowieka (nauka empatii)**. Jeden z ankietowanych wskazał na **konieczność pracy nad kulturą osobistą i poprawnym wystawianiem się u dzieci i młodzieży**.

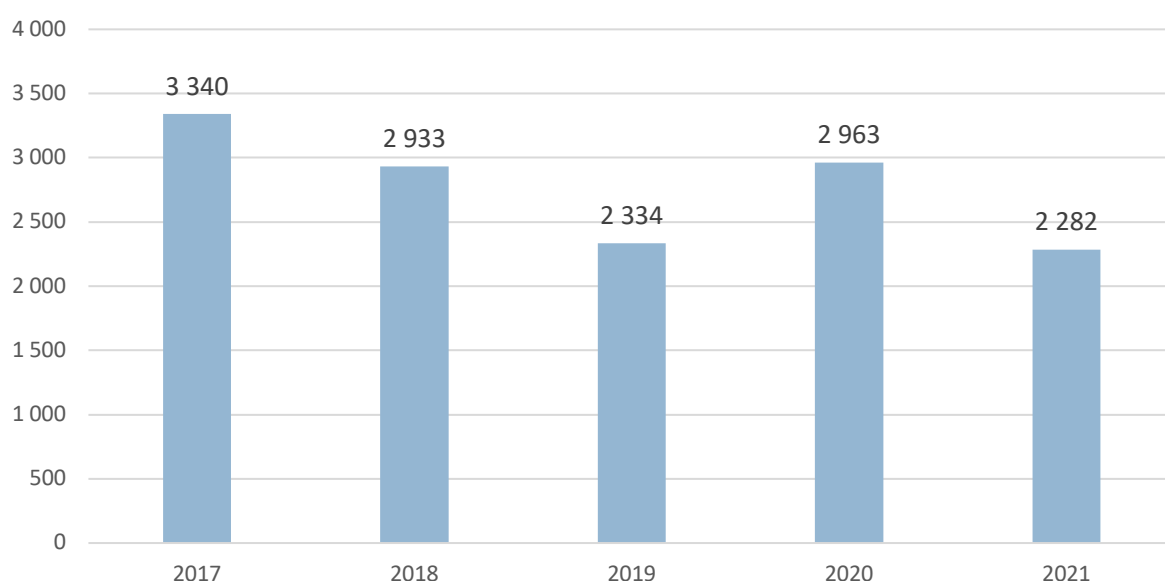
Młodzi ludzie są także w opinii respondentów przeprowadzonej ankiety źródłem potencjału rozwojowego miasta. W odpowiedziach na pytanie otwarte dotyczące pomysłów na pozytywne zmiany w mieście swoje miejsce zajęło **zapewnienie dobrych warunków dla młodych, poszerzenie oferty edukacyjnej, promocja kierunków studiów, ale także ich rozwój tak, by oferta edukacji wyższej stawiała się coraz bardziej atrakcyjna wobec konkurencji ze strony np. Krakowa**. Wymieniono także **potrzebę udzielania uczniom doradztwa zawodowego**. Wskazano, że **edukacja powinna mieć nastawienie na realne potrzeby** i może w tym celu warto wykorzystać np. **współpracę z przedsiębiorstwami dla odpowiedniego przygotowania uczniów do wejścia na rynek pracy**. Konieczne jest „dostosowanie oferty edukacyjnej do potrzeb rynku, w taki sposób by młode osoby mogły pozyskać odpowiednie do lokalnego rynku kwalifikacje”. Korzystnym może być wprowadzenie do edukacji czy zajęć dla dzieci i młodzieży **nauki nowoczesnych umiejętności jak nauka języków obcych, programy graficzne, rachunkowe**.

4.8 Przeciwdziałanie bezrobociu

4.8.1 Bezrobocie i jego struktura

Na koniec 2021 roku w Gminie Miasta Tarnowa zarejestrowanych było 2 282 **osób bezrobotnych** – o 23,0% mniej niż rok wcześniej, ale tylko o 2,2% mniej niż dwa lata wcześniej. Liczba bezrobotnych zarejestrowanych w Tarnowie do 2019 roku notowała tendencję spadkową, by **wzrosnąć w 2020 roku wskutek pandemii COVID-19 i kryzysu gospodarczego**.

Wykres 24. Liczba bezrobotnych zarejestrowanych w Gminie Miasta Tarnowa w latach 2017-2021 [os.]

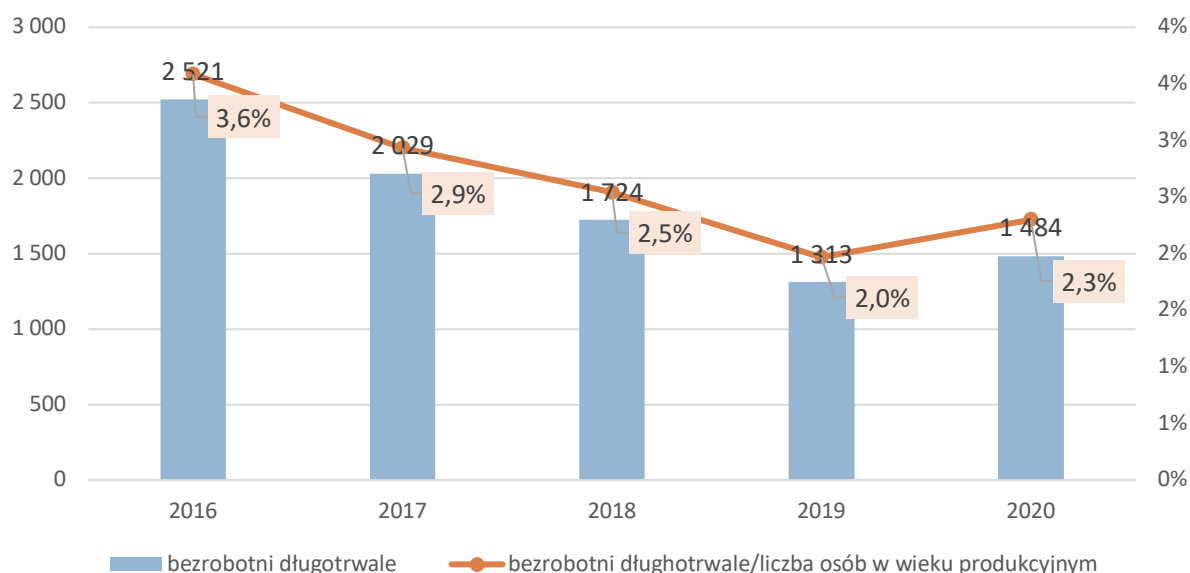
Źródło: Powiatowy Urząd Pracy w Tarnowie.

Aby określić skalę bezrobocia w Gminie Miasta Tarnowa odniesiono się do wskaźnika **udziału bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym**. Udział ten w 2020 roku w Tarnowie wynosił 4,7% - więcej niż rok wcześniej (3,7%). Takie wartości omawianego wskaźnika mogą alarmować o **istotnym problemie ze znalezieniem zatrudnienia w Tarnowie**. Ponadto warto zaznaczyć, że udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym jest wyższy dla kobiet (5,7% w 2020 roku) niż dla mężczyzn (3,9%).

Szczególnie istotnym aspektem bezrobocia jest skala **bezrobocia długotrwałego**. Dłuższe pozostawanie w rejestrach Powiatowego Urzędu Pracy wskazuje na trwałe trudności ze znalezieniem zatrudnienia przez część bezrobotnych w mieście. Można zauważyć, że do

2019 roku liczba bezrobotnych długotrwale w Tarnowie spadała z roku na rok by wzrosnąć w 2020 roku razem ze wzrostem ogólnej liczby osób bezrobotnych.

Wykres 25. Liczba bezrobotnych długotrwale zarejestrowanych [os.] i ich udział w ogólnej liczbie osób w wieku produkcyjnym [%] w Gminie Miasta Tarnowa w latach 2016-2020

Źródło: Powiatowy Urząd Pracy w Tarnowie, Bank Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego.

Aby lepiej poznać charakter bezrobocia w Tarnowie, zbadano jego **strukturę**. Na koniec lutego 2022 roku (ostatnie dane dostarczane przez Powiatowy Urząd Pracy w Tarnowie) spośród 2 344 bezrobotnych zarejestrowanych w Gminie Miasta Tarnowa:

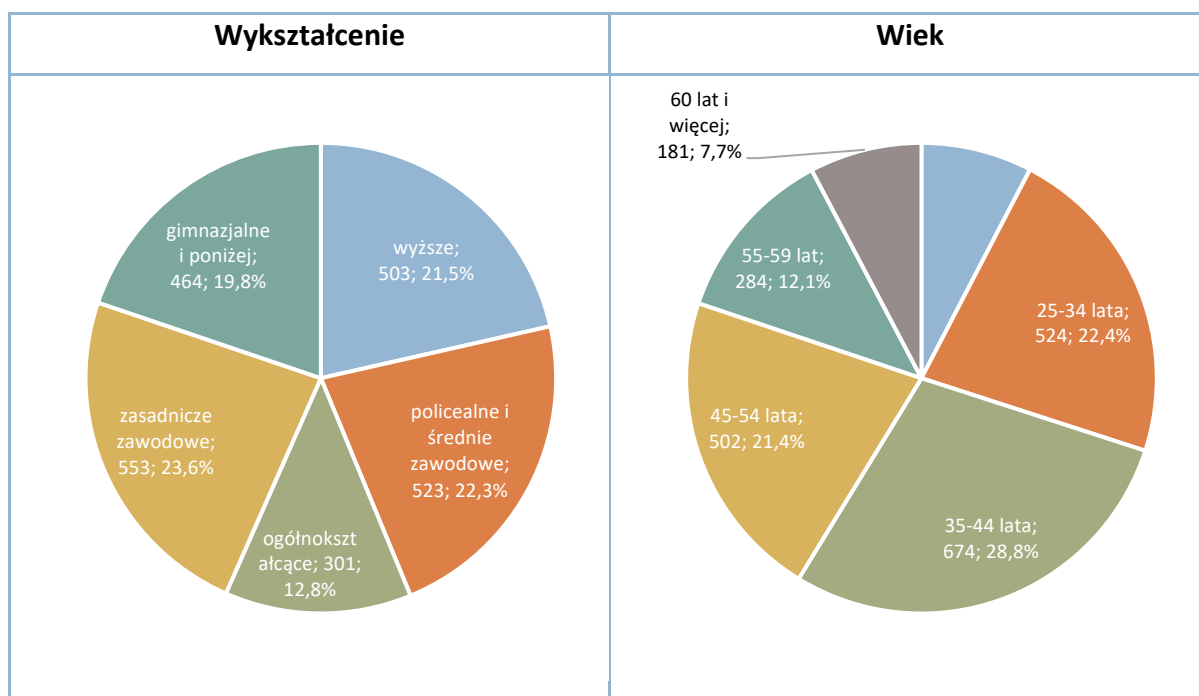
- 58,4% to kobiety;
- 18,2% to osoby do 30. roku życia;
- 29,9% to osoby po 50. roku życia;
- 57,9% to osoby długotrwale bezrobotne;
- 14,5% to niepełnosprawni;
- 2,6% to osoby w okresie do 12 miesięcy od dnia ukończenia szkoły²⁴.

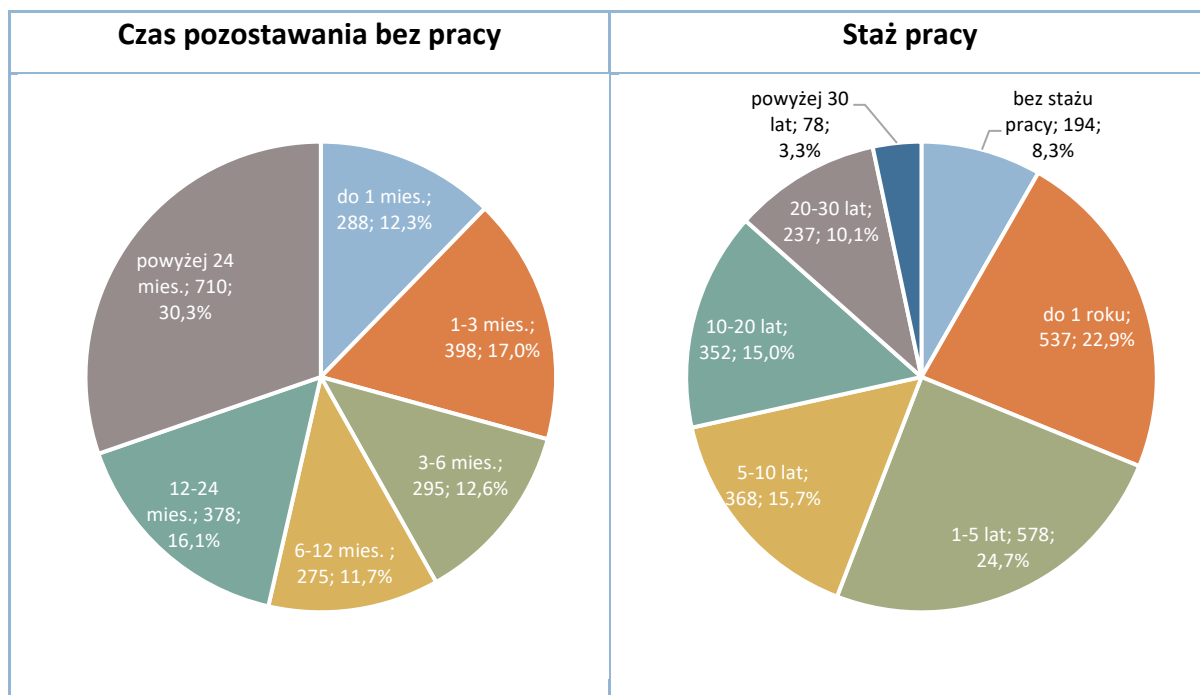
Poniżej – informacje na temat struktury bezrobotnych w Tarnowie na koniec lutego 2022 roku według wykształcenia, wieku, czasu pozostawania bez pracy i stażu pracy. Alarmującym może

²⁴ Informacja o stanie rynku pracy w regionie tarnowskim według stanu na 28 lutego 2022, Powiatowy Urząd Pracy w Tarnowie.

być znaczny udział w strukturze bezrobotnych osób o wykształceniu zawodowym – 23,6% bezrobotnych to osoby z wykształceniem zasadniczym zawodowym, 22,3% - z policealnym i średnim zawodowym. Może to znamionować **umiarkowane dopasowanie profilu kwalifikacji mieszkańców do lokalnego rynku pracy**. Co piąty bezrobotny w mieście ma z kolei wykształcenie wyższe. **Największą część bezrobotnych – 28,8% stanowią osoby w przedziale wiekowym 35-44 lata**. Na drugim miejscu jest grupa wiekowa 25-34 lata, a na trzecim – 45-54 lata. Prawie ¼ bezrobotnych w Tarnowie legitymuje się stażem pracy od 1 do 5 lat. **Aż 28,4% to osoby o stażu pracy powyżej 10 lat**.

Wykres 26. Struktura bezrobotnych zarejestrowanych w Gminie Miasta Tarnowa według wykształcenia, wieku, czasu pozostawania bez pracy i stażu pracy na koniec lutego 2022 roku [%]

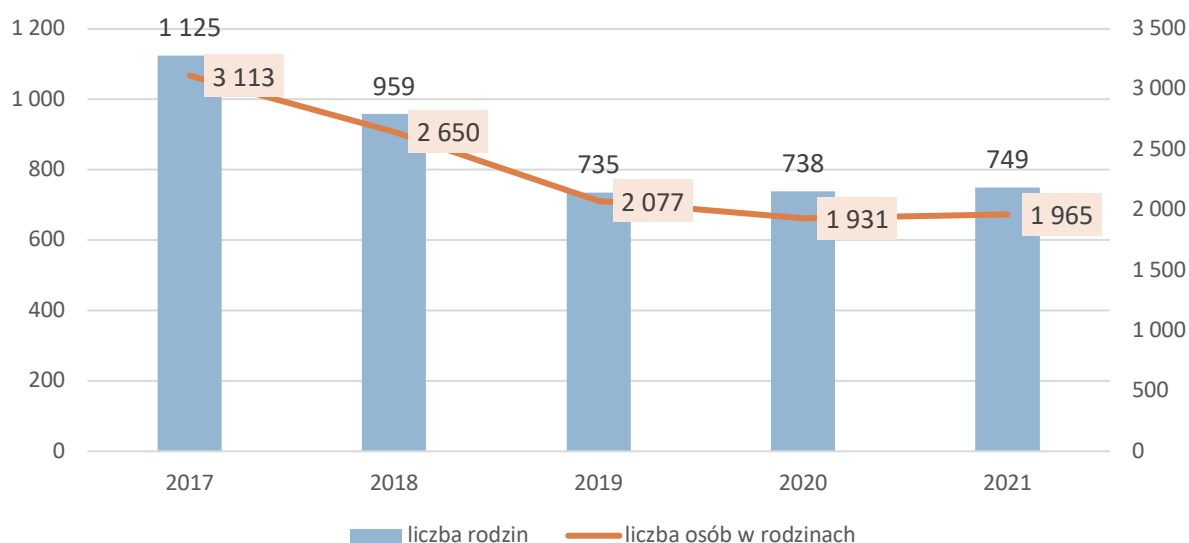

Źródło: Powiatowy Urząd Pracy w Tarnowie.

W ostatnich latach spadła liczba zarówno rodzin, jak i osób w rodzinach, które uzyskały wsparcie pomocy społecznej z powodu bezrobocia w Gminie Miasta Tarnowa. W 2017 roku 1 125 rodzin otrzymało wsparcie z tego tytułu, w 2021 roku – 749 rodzin. To oznacza spadek o 33,4%. Warto zauważyć zatrzymanie się trendu spadkowego w 2021 roku.

Wykres 27. Liczba osób [os.] i rodzin [szt.], którym udzielono pomocy z powodu bezrobocia w Gminie Miasta Tarnowa w latach 2017-2021

Źródło: Sprawozdania z działalności Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Tarnowie, Oceny Zasobów Pomocy Społecznej Gminy Miasta Tarnowa z lat 2017-2021.

Wskazanie bezrobocia jako jednego z ważniejszych problemów społecznych miasta nastąpiło także podczas wywiadu grupowego z przedstawicielami różnych podmiotów wspierających mieszkańców [FGI 1], jak i z przedstawicielami Centrum Usług Społecznych w Tarnowie [FGI 2]. Mieszkańcy przekazują Centrum Usług Społecznych w Tarnowie informacje o **trudnościach w znalezieniu zatrudnienia** i przekonanie, że **oferty pracy są niedostosowane do ich potrzeb, umiejętności i aspiracji**.

W kontekście kondycji i charakterystyki lokalnego rynku pracy warto wspomnieć o zdiagnozowanych w ramach tworzenia nowej *Strategii Rozwoju Miasta Tarnowa* lokalnych problemach, takich jak **niedostatki elastycznych form pracy, niedostateczne dopasowanie rynku pracy do „życia rodzinnego” pracowników i mała różnorodność ofert pracy**. Wśród problemów lokalnej gospodarki, wpływających na rynek pracy wymienia się także relatywnie **niskie wynagrodzenia w relacji z innymi dużymi ośrodkami miejskimi** (Kraków, Rzeszów), **niedoceniające kapitału ludzkiego w przedsiębiorstwach** czy relatywnie **niski poziom przedsiębiorczości i negatywny „status” przedsiębiorcy wśród osób młodych**. Na drugim biegunie jednak są **sygnały od przedsiębiorców, odnotowujących trudności z pozyskaniem pracowników, zwłaszcza z dziedziny wykwalifikowanej siły roboczej**²⁵. To kolejny z elementów, który może potwierdzać, że zasoby pracowników i ich kwalifikacje oraz plany zawodowe nie są zbieżne z potrzebami rynku pracy. Obserwuje się np. relatywnie małą podaż pracy w odniesieniu do prac biurowych, administracyjnych, które często są lepiej dopasowane do potrzeb i planów zawodowych kobiet. **Sytuacji kobiet na lokalnym rynku pracy** nie poprawiają kwestie nadal niedostatecznej liczby miejsc w żłobkach publicznych. Zwiększa się z kolei **zapotrzebowanie na tarnowskim rynku pracy na prace budowlane, robotnicze, w większym stopniu dedykowane mężczyznom** [FGI 1].

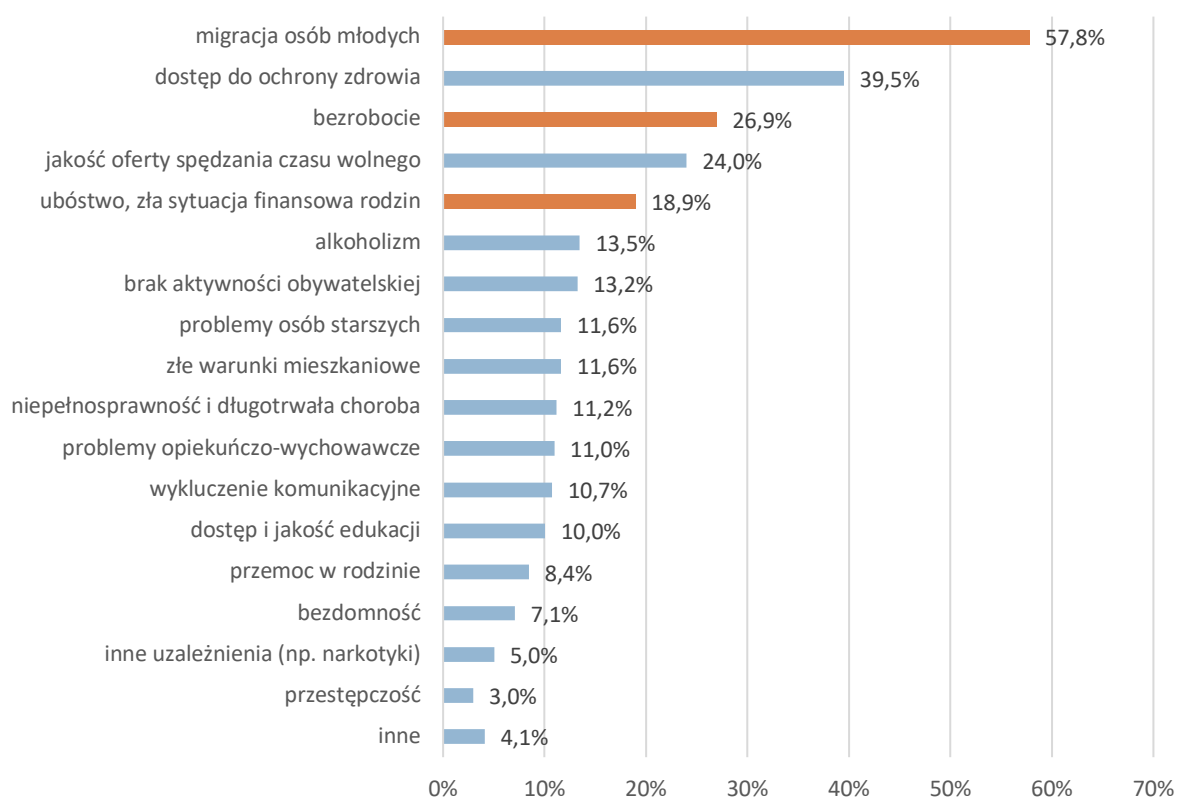
Pandemia koronawirusa spowodowała znaczne zmiany na lokalnym rynku pracy. Liczba dostępnych miejsc pracy zmniejszyła się w czasie jej trwania. Sytuację na ten moment określa się jako dynamiczną w kierunku poprawy. Elementem zaczynającym wpływać na lokalny rynek

²⁵ Projekt „Strategii Rozwoju Miasta – Tarnów 2030”, załącznik do uchwały Nr LIX/579/2022 Rady Miejskiej w Tarnowie z dnia 27 stycznia 2022 r. w sprawie przeprowadzenia konsultacji projektu "Strategii Rozwoju Miasta - Tarnów 2030", s. 7-9.

pracy staje się także wojna na Ukrainie i **fala uchodźców, którzy przybyli do miasta i poszukują zatrudnienia** [FGI 1].

Mając możliwość wskazania 3 największych problemów społecznych w Tarnowie, ponad połowa mieszkańców (57,8%) wskazała w ankiecie na **migrację osób młodych**, która w dużej części powiązana jest z sytuacją na lokalnym rynku pracy, a ponad ¼ respondentów (26,9%) – właśnie na bezrobociu. Wskazuje to, jak dużą potrzebą są działania związane z poprawą sytuacji w obszarze rynku pracy i przedsiębiorczości w mieście, w szczególności mając na uwadze ludzi młodych. Warto nadmienić, że piątym wskazaniem w analizowanym pytaniu było **ubóstwo i zła sytuacja finansowa rodzin**, na którą wskazało 18,9% respondentów, identyfikujących najważniejsze problemy społeczne w mieście.

Wykres 28. Odpowiedzi na pytanie „Jakie problemy uważa Pan/Pani za najważniejsze w Tarnowie?”

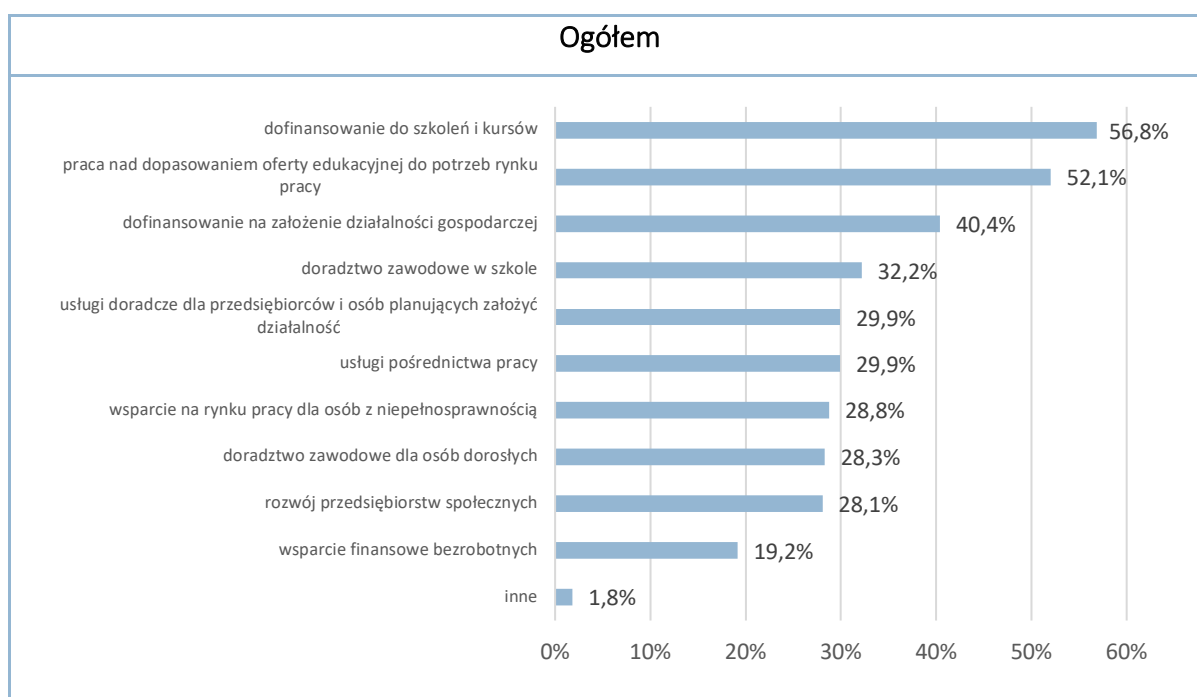

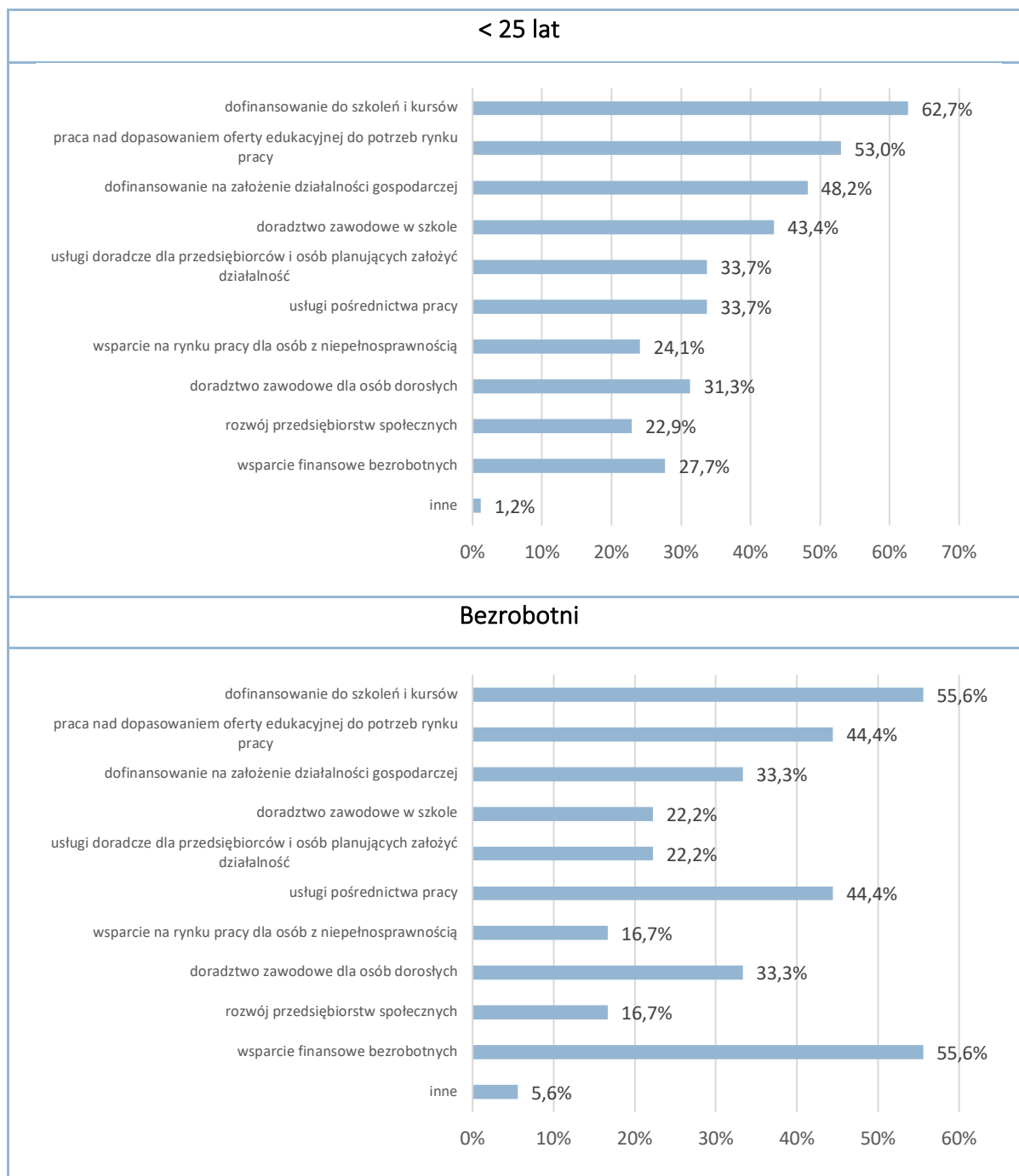
*poproszono o zaznaczenie maks. 3 odpowiedzi

Źródło: ankieta wśród mieszkańców Gminy Miasta Tarnowa.

Ankietowanym zadano także pytanie o usługi z obszaru rynku pracy, na jakie widzą największe zapotrzebowanie w Gminie Miasta Tarnowa. Według ankietowanych największy popyt w tym obszarze jest na **dofinansowania szkoleń i kursów oraz pracę nad dopasowaniem oferty edukacyjnej do potrzeb rynku pracy** – te odpowiedzi wskazywała ponad połowa respondentów. Na trzecim miejscu znalazło się **dofinansowanie działalności gospodarczej**, a na kolejnym – **doradztwo zawodowe w szkołach**. Zbadano rozkład odpowiedzi na analizowane pytanie wśród osób poniżej 25 lat, często dopiero wchodzących na rynek pracy i u samych bezrobotnych. Odpowiedzi wśród tej pierwszej grupy pokrywają się z odpowiedziami ogółu – nawet jeszcze większy odsetek respondentów w wieku do 25 lat stawia w aspekcie wspierania rynku pracy na szkolenia i kursy. Wśród odpowiedzi ze strony bezrobotnych również dominują szkolenia i kursy, a także **wsparcie finansowe bezrobotnych**.

Wykres 29. Odpowiedź na pytanie „Na które z wymienionych poniżej usług z obszaru rynku pracy jest największe zapotrzebowanie w Tarnowie?”

*poproszono o zaznaczenie maks. 5 odpowiedzi

Źródło: ankieta wśród mieszkańców Gminy Miasta Tarnowa.

Kwestia bezrobocia, ale i niskich wynagrodzeń została podniesiona także w odpowiedziach w pytaniu otwartym ankiety, gdzie mieszkańcy wymieniali dodatkowe spostrzeżenia dotyczące sytuacji w mieście i sposobów na jej poprawę. Jeden z respondentów wskazał, że **zadbanie o godne warunki zarobkowe tarnowian powinno być jednym z priorytetów rozwoju miasta**. Trudności ze znalezieniem zatrudnienia oraz niskie płace przekładają się

bowiem choćby na **kwestię np. dostępności mieszkań**. Respondent wskazał, że „wynajęcie mieszkania dla młodej osoby w mieście jest nierealne, a w dwie osoby jest ciężko”. Inny ankietowany jako sposób poradzenia sobie z niezadowolającą sytuacją na lokalnym rynku pracy wskazał na zadbanie o **ofertę inwestycyjną miasta**, która mogłaby pomóc „sprowadzić” do Tarnowa **korporacje, oferujące dużą liczbę miejsc pracy i wysokie wynagrodzenia**. Wnioski dotyczące potrzeby **przyciągnięcia nowych inwestorów**, w tym korporacji pojawiły się w odpowiedziach wielokrotnie – inny respondent wskazał, że warunki w Tarnowie dla korporacji (np. z dziedziny IT) mogłyby być korzystniejsze niż w Krakowie – przy podobnych zasobach koszty dla takich firm mogłoby być niższe. Wskazał, że aktualnie i tak sporo osób z Tarnowa dojeżdża do pracy w korporacjach do stolicy województwa. Mieszkańcy wskazują na potrzebę rozwoju **miejsc pracy atrakcyjnych dla młodych, w zakresie np. nowych technologii** tak, by miasto unowocześniało się, a nie było miejscem koncentracji głównie przemysłu i podmiotów oferujących zatrudnienie przede wszystkim dla pracowników fizycznych.

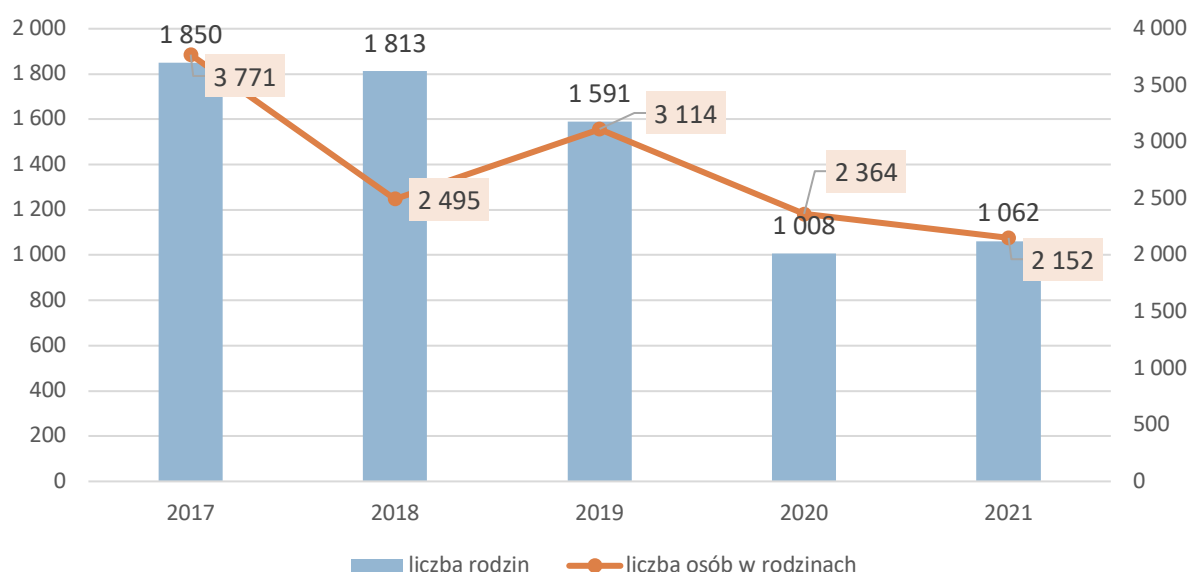
W odpowiedziach pojawiły się także potrzeby tworzenia **zachęt dla powstawania nowych biznesów**. Korzystne mogłoby być według jednego z respondentów **zmniejszenie cen wynajmu lokali użytkowych** dla pobudzenia przedsiębiorczości (więcej firm będzie mogło utrzymać się dzięki temu na rynku, szczególnie w początkowej fazie swojego rozwoju).

W kontekście wspierania lokalnego rynku pracy respondenci zwrócili także uwagę na **zapewnienie miejsc opieki dla dzieci** tak, by rodzice, zwłaszcza młode matki, mogły się rozwijać, zwiększać swoje kwalifikacje i uzyskiwać korzystniejsze warunki zatrudnienia.

4.8.2 Ubóstwo

Bezrobocie wiąże się często z zagrożeniem **ubóstwem**. Zbadano liczbę rodzin i osób w rodzinach, którym w latach 2017-2021 było przyznawane wsparcie z powodu ubóstwa przez Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Tarnowie. Liczba osób i rodzin, które korzystają ze wsparcia z powodu ubóstwa spada. W 2021 roku liczba rodzin z pomocą z tego tytułu spadła o 42,7% w stosunku do roku 2017.

Wykres 30. Liczba osób [os.] i rodzin [szt.], którym udzielono pomocy z powodu ubóstwa w Gminie Miasta Tarnowa w latach 2017-2021

Źródło: Sprawozdania z działalności Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Tarnowie, Oceny Zasobów Pomocy Społecznej Gminy Miasta Tarnowa z lat 2017-2021.

Podczas wywiadu grupowego z przedstawicielami Centrum Usług Społecznych w Tarnowie [FGI 2] odnotowano, że **ubóstwo w ostatnich latach zmieniło swój charakter**. Po wejściu w życie programów wspierających finansowo rodziny z dziećmi nie jest to grupa, która stanowi największą część borykających się z ubóstwem. Profil osoby ubogiej w mieście to aktualnie **osoby starsze, z niskimi świadczeniami**. Obserwuje się także tzw. **dziedziczenie biedy** – osoby korzystające ze wsparcia z powodu ubóstwa pozostają w tym wsparciu w kolejnych pokoleniach. U tych osób problemem jest szczególnie **nieplanowanie przyszłości, brak perspektywicznego myślenia**.

4.8.3 Przeciwdziałanie bezrobociu – ocena mieszkańców

Ankietowani mieszkańcy dostali do oceny spektrum sytuacji w mieście – także dotyczące przeciwdziałania bezrobociu - i oceniali swoje zadowolenie na temat każdego z tych elementów w 5-stopniowej skali od „bardzo niezadowolony” do „bardzo zadowolony”. Poszczególnym ocenom przypisano wartości od 1 do 5. Tabela poniżej prezentuje średnią z ocen respondentów. **Sytuacja na lokalnym rynku pracy to najgorzej oceniany aspekt życia w Tarnowie** – w niemal wszystkich grupach wiekowych (z wyjątkiem seniorów) zajmuje on ostatnie miejsce w katalogu ocenianych obszarów życia w mieście. Szczególnie niepokojącym

jest fakt niskiej oceny ze strony osób poniżej 25 lat, dopiero wchodzących na rynek pracy – najprawdopodobniej **młodzi nie widzą dobrych perspektyw dla swojej kariery zawodowej w Tarnowie i mogą w przyszłości decydować się na podjęcie zatrudnienia i zamieszkanie w innym mieście**, co spowoduje dalszy odpływ kapitału ludzkiego z Tarnowa.

Tabela 26. Średnia ocena aspektów bezrobocia

Wyszczególnienie	ogółem	< 25 lat	26-59 lat	> 60 lat
pomoc dla osób zmagających się z trudną sytuacją materialną	2,71	2,66	2,74	2,59
sytuacja na lokalnym rynku pracy	2,00	2,18	1,93	2,13

Źródło: ankieta wśród mieszkańców Gminy Miasta Tarnowa.

Wobec sygnałów, że sytuacja na rynku pracy może być różna dla kobiet i mężczyzn, zbadano tę kwestię w podziale na płeć. Można zauważyć, że ocena tego aspektu jest zbliżona dla obu płci – kobiety jedynie nieco słabiej oceniają sytuację na lokalnym rynku pracy.

Tabela 27. Średnia ocena aspektów bezrobocia – odpowiedzi ze względu na płeć

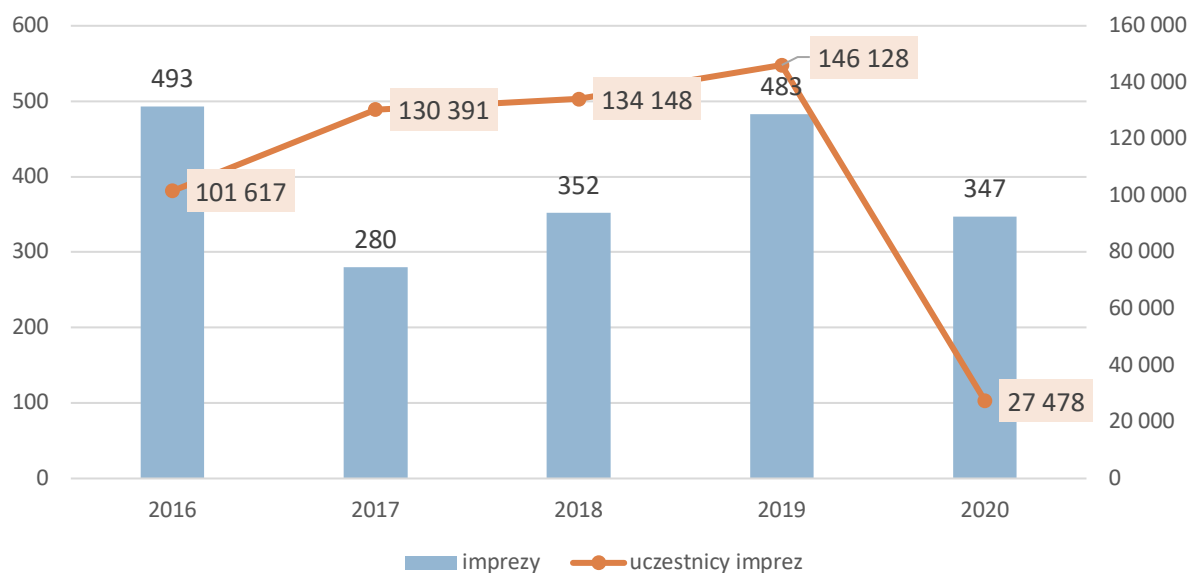
Wyszczególnienie	ogółem	kobiety	mężczyźni
pomoc dla osób zmagających się z trudną sytuacją materialną	2,71	2,66	2,81
sytuacja na lokalnym rynku pracy	2,00	1,99	2,01

Źródło: ankieta wśród mieszkańców Gminy Miasta Tarnowa.

4.9 Kultura

Według danych GUS na terenie Tarnowa działają 3 **instytucje z kategorii centrów, domów i ośrodków kultury, klubów i świetlic**. Liczba **imprez kulturalnych organizowanych przez te jednostki od 2017 roku przyjmuje trend wzrostowy**, systematycznie rośnie także liczba ich uczestników. Wyjątkiem jest rok 2020, który przyniósł znaczny spadek aktywności kulturalnej z uwagi na pandemię COVID-19 i wprowadzany lockdown.

Wykres 31. Liczba imprez kulturalnych organizowanych przez centra, domy i ośrodki kultury, kluby i świetlice [szt.] i ich uczestników [os.] w Gminie Miasta Tarnowa w latach 2016-2020

Źródło: Bank Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego.

Poniżej – dane na temat liczby imprez i liczby uczestników tych imprez w podziale na ich rodzaje w ostatnim roku, dla którego dostępne są dane – 2020 oraz dla roku 2019, aby pokazać sytuację sprzed pandemii COVID-19 i pełniejszy potencjał Tarnowa w obszarze imprez kulturalnych.

Tabela 28. Rodzaje imprez kulturalnych organizowanych przez centra, domy i ośrodki kultury, kluby i świetlice w Gminie Miasta Tarnowa w latach 2019-2020

Rodzaj imprezy	2019		2020	
	Liczba imprez [szt.]	Liczba uczestników [os.]	Liczba imprez [szt.]	Liczba uczestników [os.]
Seanse filmowe	0	0	0	0
Wystawy	1	500	7	4 009
Festiwale i przeglądy artystyczne	18	18 645	3	5 856
Koncerty	80	48 538	37	7 939
Prelekcje, spotkania wykłady	44	22 738	41	4 478

Imprezy turystyczne i sportowo-rekreacyjne	23	8 000	6	200
Konkursy	5	808	7	600
Pokazy teatralne	137	41 662	9	2 500
Konferencje	2	1 000	1	85
Imprezy interdyscyplinarne	2	1 600	0	0
Warsztaty	171	2 637	236	1 811
Inne	0	0	0	0

Źródło: Bank Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego.

W Gminie Miasta Tarnowa – jak wskazuje GUS – w 2020 roku działało 14 **grup artystycznych** z 240 członkami oraz 48 **kół, klubów i sekcji** z 1 008 członkami. Rok wcześniej było to 13 grup artystycznych z 320 członkami oraz 39 kół, klubów i sekcji z 894 członkami. Poniżej – podsumowanie informacji o grupach artystycznych działających w Tarnowie i ich członkach, a w kolejnej tabeli – o kołach, klubach i sekcjach.

Tabela 29. Rodzaje grup artystycznych w Gminie Miasta Tarnowa w 2020 roku

Rodzaj imprezy	2020	
	Liczba grup artystycznych [szt.]	Liczba członków [os.]
Muzyczno-instrumentalne	2	60
Wokalne i chóry	2	40
Folklorystyczne	10	140

Źródło: Bank Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego.

Tabela 30. Rodzaje kół, klubów i sekcji w Gminie Miasta Tarnowa w 2020 roku

Rodzaj imprezy	2020	
	Liczba kół, klubów i sekcji [szt.]	Liczba członków [os.]
Plastyczne/techniczne	5	82
Taneczne	2	46
Muzyczne	7	72
Informatyczne	3	15
Fotograficzne i filmowe	2	33

Turystyczne i sportowo-rekreacyjne	4	160
Kluby Seniora/Uniwersytet Trzeciego Wieku	15	450
Koło gospodyń wiejskich	8	120
Inne	2	30

Źródło: Bank Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego.

Odnosząc się do aktywności mieszkańców w obszarze kultury należy także wspomnieć o aktywnościach spoza centrów, domów i ośrodków kultury, klubów i świetlic, które mieszkańcy realizują w **teatrze, muzeach i bibliotekach**. Informację o aktywności w tych obszarach zawiera tabela poniżej. Można zauważyć, jak pandemia COVID-19 negatywnie wpłynęła na korzystanie przez mieszkańców z oferty różnych podmiotów kulturalnych w mieście – zmniejszyła się liczba czytelników bibliotek (o 18,4% w relacji z rokiem poprzednim), zwiedzających obiekty działalności wystawienniczej (o 60,8%), widzów teatrów (o 60,8%). Można jednak zauważyć, że są takie podmioty, w których już wcześniej notowano **spadki liczby widzów/słuchaczy/zwiedzających. Wzrost popularności do 2019 roku notowały z kolei kina.**

Tabela 31. Dane statystyczne na temat dostępności i wykorzystania miejsc kulturalnych w Gminie Miasta Tarnowa w latach 2016-2020

Obiekt kulturalny	Wskaźnik	2016	2017	2018	2019	2020
Biblioteki publiczne	Czytelnicy w ciągu roku [os.]	22 499	21 856	22 621	23 072	18 832
	Ludność na 1 placówkę biblioteczną* [os.]	8 470	8 435	7 790	7 231	7 678
	Czytelnicy bibliotek na 1 000 ludności [os.]	204	199	207	212	174
Teatr	Widzowie w stałych salach teatralnych [os.]	57 412	57 762	45 614	50 199	19 678

Kina	Widzowie [os.]	226 382	363 513	364 953	388 462	116 699
	Liczba ludności na 1 miejsce w kinach stałych [os.]	62	62	62	62	61
	Widzowie w kinach stałych na 1 000 ludności [os.]	2 056	3 315	3 346	3 581	1 086
Muzea	Zwiedzający muzea i oddziały [os.]	173 049	181 083	30 041	41 718	15 179
	Zwiedzający muzea i oddziały na 1 000 ludności [os.]	1 568	1 649	275	384	140

*łącznie z punktami bibliotecznymi ujętymi zgodnie z siedzibą jednostki macierzystej

Źródło: Bank Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego.

Warto wspomnieć o zdiagnozowanym na etapie tworzenia nowej *Strategii Rozwoju Miasta Tarnowa* problemie w obszarze kultury, jakim jest **postrzeganie oferty czasu wolnego centrum miasta jako mało atrakcyjnej dla współczesnego odbiorcy**. Wśród problemów, jakie zdiagnozowano dla obszaru kultury i oferty czasu wolnego podczas opracowywania dokumentu znalazły się także takie jak **brak przestrzeni publicznych o charakterze twórczym czy niewystarczająca oferta i dostępność centrum skierowana dla rodzin**²⁶.

Respondenci ankiety przeprowadzonej wśród mieszkańców dostali do oceny aspekt dotyczący kultury i spędzania czasu wolnego i oceniali swoje zadowolenie w 5-stopniowej skali od „bardzo niezadowolony” do „bardzo zadowolony”. Poszczególnym ocenom przypisano wartości od 1 do 5. Tabela poniżej prezentuje średnią z ocen respondentów. Ocena oferty kulturalnej i spędzania czasu wolnego w Tarnowie jest bardzo zróżnicowana ze względu na wiek ankietowanych. Dla **osób w wieku 26-59 lat dostęp do oferty kulturalnej jest jednym z trzech najlepiej ocenianych aspektów mieszkania w Tarnowie**. Bardziej negatywne spostrzeżenia notuje się od osób poniżej 25 lat, widocznie słabiej oceniających dostęp i jakość oferty kulturalnej i ofertę spędzania czasu wolnego.

²⁶ Projekt „Strategii Rozwoju Miasta – Tarnów 2030”, załącznik do uchwały Nr LIX/579/2022 Rady Miejskiej w Tarnowie z dnia 27 stycznia 2022 r. w sprawie przeprowadzenia konsultacji projektu "Strategii Rozwoju Miasta - Tarnów 2030", s. 7, 10.

Tabela 32. Średnia ocena aspektów kultury i spędzania czasu wolnego

Wyszczególnienie	ogółem	< 25 lat	26-59 lat	> 60 lat
dostęp i jakość oferty kulturalnej (wydarzenia kulturalne, koncerty, wystawy, biblioteka)	2,81	2,66	2,85	2,90
organizacja czasu wolnego	2,55	2,41	2,57	2,74
oferta spędzania czasu wolnego dla dzieci i młodzieży	2,50	2,41	2,49	2,73

Źródło: ankieta wśród mieszkańców Gminy Miasta Tarnowa.

W odpowiedziach w pytaniu otwartym, skoncentrowanym na pomysłach mieszkańców na pozytywne zmiany w mieście kwestia oferty spędzania czasu wolnego była jedną z najczęściej podnoszonych. Podkreślano konieczność nacisku na **rozwój oferty kulturalnej i sportowej**. Korzystne byłoby w opinii mieszkańców zwiększenie liczby bezpłatnych **wydarzeń kulturalnych, w tym imprez masowych, koncertów na rynku, festiwali – muzycznych, edukacyjnych czy o tematyce kulinarnej**. Oferta spędzania czasu wolnego mogłaby przyjąć **formę usystematyzowaną**, np. w formie cotygodniowych wycieczek pieszych/rowerowych, szlakiem obiektów kulturalnych i historycznych, jak i atrakcji przyrodniczych. Jeden z respondentów zaproponował **akcje proekologiczne** takie jak sprzątanie miasta, sadzenie drzew/krzewów, pikniki. Promocja podczas szerokiej oferty eventów mogłaby także uwzględniać udział **lokalnych przedsiębiorców**, co może polepszać sytuację tarnowskiej sfery biznesu, a w dalszej kolejności – rynku pracy. Mieszkańcy wskazują, że warto **wspierać finansowo podmioty, które występują z inicjatywami organizacji imprez sportowych, rekreacyjnych i kulturalnych, warsztatów rękodzieła i tanecznych, targów i kiermaszów lokalnych**. Jeden z respondentów wskazał, że pomysłem w zakresie wspierania kultury mogłoby być **udostępnienie pustych lokali miejskich** na pracownie dla lokalnych artystów, jak i inne inicjatywy o charakterze lokalnym.

Postulowano o rozszerzenie **oferty dla dzieci i młodzieży** – np. **zwiększenie oferty zajęć**. Jedną z bardziej skonkretyzowanych propozycji było stworzenie **miejsca kreatywnej zabawy i nauki przez poznanie dla dzieci i młodzieży**. Inny ankietowany wskazuje na zwiększanie oferty **miejsc spotkań i integracji dla młodzieży**.

Dwóch ankietowanych wskazało, że korzystnym byłoby **ożywienie ul. Wałowej**. „Ul. Wałowa powinna tętnić życiem, tu powinno być od groma lokali gastronomicznych, ale aby one funkcjonowały, miasto musi być im przychylne”. Generalnie centrum jawi się być miejscem, gdzie mieszkańcy oczekują zwiększenia oferty spędzenia czasu wolnego, jak i rewitalizacji.

Mieszkańcy oczekują także **większego zaangażowania w tworzenie terenów zieleni**, gdzie można spędzać czas. Wskazuje się na konieczność odpowiedniego zagospodarowania i pielęgnacji tej zieleni i stworzenie infrastruktury (ławki, place zabaw, obiekty gastronomiczne).

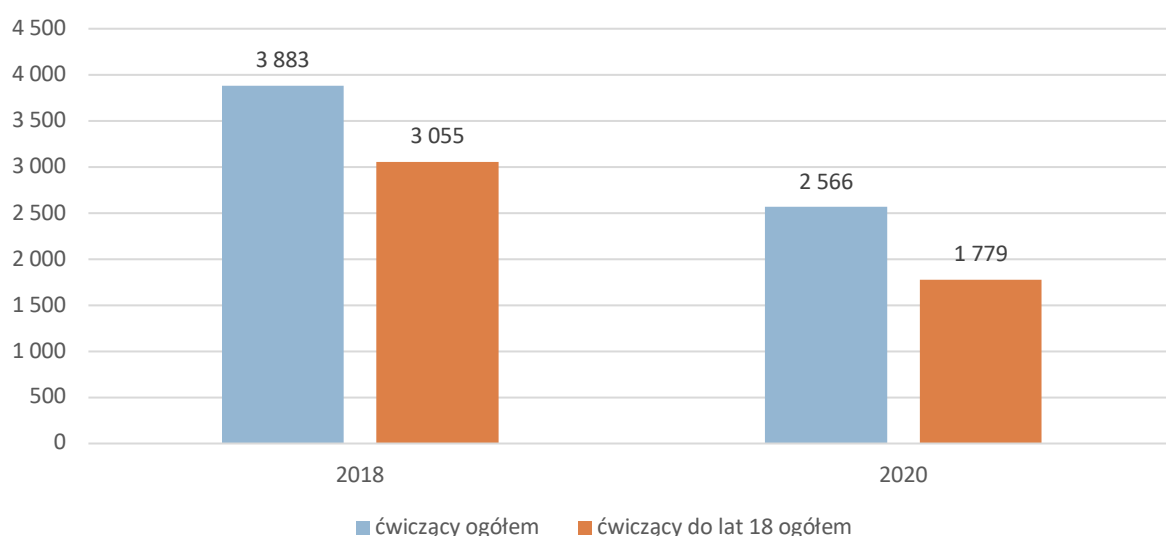
Respondenci wskazywali ponadto na konieczność **poprawy w zakresie promocji działań miasta** – by była ona realizowana z odpowiednim wyprzedzeniem czasowym i jeszcze w większym stopniu wykorzystywane były w tym celu **media społecznościowe**, ale także radio czy nawet ogłoszenia w parafiach.

W opinii mieszkańców Tarnów ma **potencjał do stania się miastem bardziej turystycznym**. Przy zadbanie o lokalne obiekty historyczne, jak choćby ruiny na Górze św. Marcina możliwe byłoby przyciągnięcie większej liczby zwiedzających do Tarnowa jako miasta o bogatej historii i dorobku kulturalnym.

4.10 Kultura fizyczna i turystyka

GUS wskazuje, że w Gminie Miasta Tarnowa w 2020 roku działało 40 klubów sportowych. Zrzeszały one łącznie 2 725 członków i ćwiczyło w nich 2 566 osób. Niepokojącym jest fakt **spadającej liczby ćwiczących w klubach sportowych** – w 2018 roku było ich 3 883. Duży wpływ na ten spadek mogła mieć jednak pandemia COVID-19. 69,3% ćwiczących stanowiły osoby do 18. roku życia.

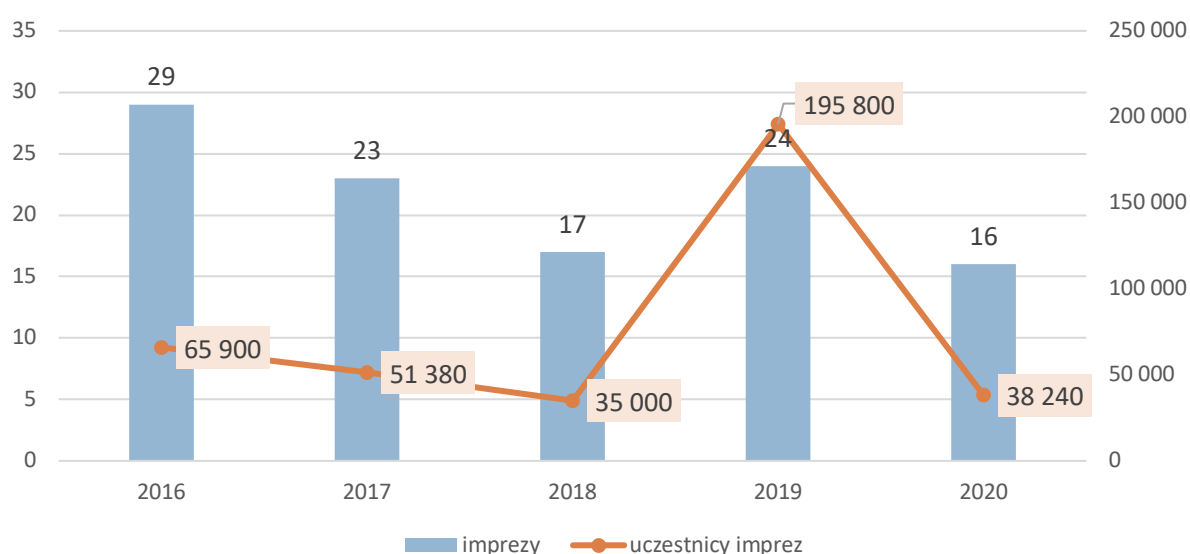
Wykres 32. Liczba ćwiczących w klubach sportowych w Gminie Miasta Tarnowa w latach 2018 i 2020 [os.]

Źródło: Bank Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego.

GUS dostarcza statystyk na temat **imprez masowych o charakterze sportowym** w mieście. Rokrocznie organizuje się w Tarnowie ok. 20 takich imprez, w których uczestniczy kilkadziesiąt tysięcy osób. Wyjątkiem był rok 2019, gdy w sportowych imprezach masowych w mieście uczestniczyło prawie 200 tys. osób.

Wykres 33. Liczba masowych imprez sportowych [szt.] i ich uczestników [os.] w Gminie Miasta Tarnowa w latach 2016-2020

Źródło: Bank Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego.

Jeden z respondentów ankiety przeprowadzonej wśród mieszkańców unaoczniał, że **uprawianie amatorskiego sportu sprzyja tworzeniu się wokół niego społeczności**, a zatem na wzrost kapitału społecznego. Ankietowani wskazują, że **rozwój oferty sportowej jest szczególnie istotny dla młodzieży, która potrzebuje aktywnie spędzać czas**.

4.11 Pobudzanie aktywności obywatelskiej

Najczęściej przytaczanym wskaźnikiem aktywności obywatelskiej jest liczba **organizacji pozarządowych** (fundacji, stowarzyszeń, organizacji społecznych). W Gminie Miasta Tarnowa na 1 000 mieszkańców przypadało w 2020 roku 4,56 organizacji społecznych. Wartość tego wskaźnika rośnie z roku na rok.

Tabela 33. Dane statystyczne na temat organizacji społecznych w Gminie Miasta Tarnowa w latach 2016-2020

	2016	2017	2018	2019	2020
Liczba fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych na 1 000 mieszkańców [szt.]	4,20	4,38	4,14	4,35	4,56

Źródło: Bank Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego.

Jak wskazuje *Krajowy Program Rozwoju Ekonomii Społecznej do 2023 roku. Ekonomia Solidarności Społecznej* **ekonomia społeczna i solidarna** odgrywa coraz większą rolę lokalnie, skutkując wzrostem kapitału społecznego, zaufania i kooperacji różnych podmiotów i rozwojem społecznym i gospodarczym. Podmioty te sprawiają, że osoby zagrożone wykluczeniem społecznym są w centrum zainteresowania, zyskując samodzielność ekonomiczną i podmiotowość. Biorąc pod uwagę te wszystkie korzyści ekonomia społeczna i solidarna ma stać się w myśl *Programu* istotnym instrumentem aktywnej polityki społecznej, wsparcia rozwoju społecznego oraz lokalnego²⁷. Baza podmiotów ekonomii społecznej²⁸, obejmująca spółdzielnie socjalne, spółdzielnie inwalidów i niewidomych, podmioty reintegracyjne: kluby i centra integracji społecznej, warsztaty terapii zajęciowej, zakłady aktywności zawodowej oraz przedsiębiorstwa społeczne wskazuje na funkcjonowanie

²⁷ Krajowy Program Rozwoju Ekonomii Społecznej do 2023 roku. Ekonomia Solidarności Społecznej, Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, Warszawa 2019, s. 14-21.

²⁸ Baza podmiotów ekonomii społecznej, <https://www.es.malopolska.pl/baza-es>, dostęp: 13.04.2022.

w Tarnowie 24 podmiotów z tej kategorii. To spora baza do potencjalnej współpracy w zakresie usług społecznych.

Tabela 34. Liczba podmiotów ekonomii społecznej w Tarnowie według rodzajów

Typ podmiotu	Liczba podmiotów [szt.]
Fundacja	6
Stowarzyszenie	0
Spółdzielnia socjalna	4
Spółdzielnia inwalidów i niewidomych	1
Spółka z o.o. non-profit	4
Centrum integracji społecznej	3
Klub integracji społecznej	1
Warsztat terapii zajęciowej	3
Zakład aktywności zawodowej	1
Przedsiębiorstwo społeczne	1
Ogółem	24
W tym przedsiębiorstwa społeczne	13

Źródło: Baza podmiotów ekonomii społecznej, <https://www.es.malopolska.pl/baza-es>, dostęp: 13.04.2022.

Liczba działających organizacji pozarządowych nie jest doskonałym miernikiem aktywności obywatelskiej, gdyż nie wskazuje, jak dużo osób jest zaangażowanych w daną działalność ani jaka jest skala funkcjonowania poszczególnych podmiotów. Dlatego kwestii aktywności obywatelskiej dotyczyły także pytania w ankiecie wśród mieszkańców. Według wyników tego badania **najczęstszym przejawem aktywności społecznej mieszkańców Gminy Miasta Tarnowa jest uczestnictwo w lokalnych wydarzeniach, a w dalszej kolejności pomoc – osobom potrzebującym** – podjęcie takich aktywności w ostatnim roku zadeklarowała ponad połowa respondentów. **Zaangażowanie w działalność organizacji pozarządowej deklarował co 5. respondent ankiety.**

Wykres 34. Odpowiedź na pytanie „Czy zdarzyło się Panu/Pani w ciągu ostatniego roku uczestniczyć w poniższych aktywnościach?”

*poproszono o zaznaczenie dowolnej liczby odpowiedzi

Źródło: ankieta wśród mieszkańców Gminy Miasta Tarnowa.

Obrazem zaangażowania w życie polityczne, a pośrednio także społeczne jest frekwencja w wyborach. Zbadano, jak kształtowała się ona podczas ostatnich głosowań w relacji z wynikiem dla województwa małopolskiego. Na tle regionu Tarnów cechuje się **relatywnie niską frekwencją w wyborach**. Frekwencja dla miasta była w ostatnich latach niemal każdorazowo niższa niż ta dla ogółu województwa.

Tabela 35. Dane statystyczne na temat frekwencji wyborczej w Gminie Miasta Tarnowa w relacji z całym województwem małopolskim w latach 2018-2020

	2018 - samorządowe	2019 - do parlamentu europejskiego	2019 – parlamentarne	2020 – prezydenckie (II tura)
Tarnów	43,7%	48,5%	61,7%	66,2%
województwo małopolskie	52,5%	47,9%*	63,8%	70,4%

*dane dla okręgu wyborczego nr 10, wychodzącego poza granice województwa małopolskiego

Źródło: Państwowa Komisja Wyborcza.

Warto nadmienić, że wzrost znaczenia „społeczeństwa obywatelskiego” został wymieniony wśród głównych determinantów konieczności przyjęcia nowego dokumentu rozwojowego miasta Tarnowa – *Strategii Rozwoju Miasta – Tarnów 2030*. Pokazuje to, jak istotne znaczenie dla przyszłości Tarnowa ma działalność organizacji pozarządowych i innych grup zrzeszających mieszkańców w kontekście wyzwań rozwojowych miasta. W obliczu tego spostrzeżenia palące stają się zidentyfikowane w ramach opracowywanego dokumentu strategicznego problemy takie jak niski **stopień aktywności środowisk społecznych, niewielki stopień zorganizowanych form reprezentacji różnych środowisk, niewielki stopień „partnerskiego” podejścia podczas wspólnych rozmów i działań, spadek aktywności obywatelskiej wśród młodych, niski poziom dialogu i brak zaufania, brak szerokich możliwości wsparcia inicjatyw obywatelskich** ²⁹. Niewystarczającą współpracę między instytucjami a organizacjami pozarządowymi wskazuje także jako słabą stronę miasta *Program Działań na Rzecz Osób Niepełnosprawnych w Mieście Tarnowie na lata 2021-2025*³⁰. Formą zauważenia potrzeby zintensyfikowania współpracy z organizacjami pozarządowymi przez miasto jest *Wieloletni program współpracy Gminy Miasta Tarnowa z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami wymienionymi w art. 3 ust. 3 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie na lata 2021-2025*, który zakłada wspieranie rozwoju społeczeństwa obywatelskiego i budowanie partnerskich relacji między samorządem a organizacjami pozarządowymi, co pozwala na zwiększenie udziału mieszkańców w rozwiązywaniu lokalnych problemów, poprawę jakości życia poprzez pełniejsze zaspokajanie potrzeb i tworzenie warunków do zwiększania aktywności społecznej³¹.

Podczas wywiadu z przedstawicielami Centrum Usług Społecznych w Tarnowie [FGI 2] wskazano na potrzebę powstania czegoś w rodzaju **centrum wolontariatu**. Wolontariusze w takim centrum mogliby się stać się zapleczem dla Centrum Usług Społecznych w Tarnowie

²⁹ Projekt „Strategii Rozwoju Miasta – Tarnów 2030”, załącznik do uchwały Nr LIX/579/2022 Rady Miejskiej w Tarnowie z dnia 27 stycznia 2022 r. w sprawie przeprowadzenia konsultacji projektu "Strategii Rozwoju Miasta - Tarnów 2030", s. 3, 7.

³⁰ Program Działań na Rzecz Osób Niepełnosprawnych w Mieście Tarnowie na lata 2021-2025, Załącznik do uchwały Nr L/457/2021 Rady Miejskiej w Tarnowie z dnia 24 czerwca 2021 r., s. 19.

³¹ Wieloletni program współpracy Gminy Miasta Tarnowa z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami wymienionymi w art. 3 ust. 3 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie na lata 2021-2025, Załącznik do uchwały Nr XVIII/172/2015 Rady Miejskiej w Tarnowie z dnia 26 listopada 2015 r s. 1-2.

w niespecjalistycznych zadaniach, jak np. w zakresie rozmowy, spędzenia czasu z potrzebującym – np. osobą starszą, osobą z niepełnosprawnością, samotną matką. Korzystne byłoby **dopasowanie profilu wolontariusza do profilu osoby przez niego wspieranej** (np. pod względem wieku). Osoby starsze boją się często przyjmować pomoc z zewnątrz – **wsparcie z sieci wolontariuszy poleconych przez instytucję miejską powinno zbudować zaufanie do przyjęcia tej pomocy.**

Problemem zgłaszanym przez same organizacje pozarządowe podczas wywiadów grupowych jest **brak programów wieloletnich wsparcia ich działań ze strony miasta** [FGI 3]. Nie pozwala to na rozwijanie usług organizacji trzeciego sektora i zapewnienie im poczucia stabilności w programowaniu. Zgłaszano konieczność **dostosowania kalendarza ogłaszania konkursów na kolejne lata** – często ogłoszenia dotyczące możliwości współpracy i finansowania pojawiają się zbyt późno, np. w marcu-kwietniu. Tym samym czas realizacji wielu przedsięwzięć organizacji pozarządowych przy wsparciu środków z budżetu miasta staje się ograniczony. Miasto nie przekazuje także dostatecznie wcześnie planów odnośnie do tego, jakiej tematyki będą dotyczyły konkursy dla organizacji pozarządowych. **Organizacje nie odczuwają ponadto wsparcia ze strony miasta w kierunku rozwoju ich działalności, zwiększania jej zasięgu.**

Problemem jawi się ponadto **brak koordynacji prac instytucji miejskich z organizacjami pozarządowymi, jak i podmiotów miejskich między sobą.** Często obserwowany jest brak odzewu niektórych instytucji odnośnie do wniosków i uwag ze strony podmiotów trzeciego sektora [FGI 3]. **Brakuje przepływu informacji** – mimo funkcjonowania wielu podmiotów, które reprezentują środowiska aktywności obywatelskiej (jak np. Rady Seniorów, Rady ds. Osób Niepełnosprawnych). Organizacje mają poczucie, że część zgłaszanych przez nie wniosków „ląduje w szufladzie”.

Mieszkańcy Tarnowa w ankiecie dostali do oceny spektrum sytuacji w mieście – także dotyczące udziału mieszkańców w życiu publicznym i społecznym - i oceniali swoje zadowolenie na temat każdego z tych elementów w 5-stopniowej skali od „bardzo niezadowolony” do „bardzo zadowolony”. Poszczególnym ocenom przypisano wartości od 1 do 5. Tabela poniżej prezentuje średnią z ocen respondentów. Najmniej pozytywnie oceniającą aspekt udziału mieszkańców w życiu publicznym i społecznym grupą są seniorzy, dla których to jeden z trzech najsłabszych elementów życia w Tarnowie.

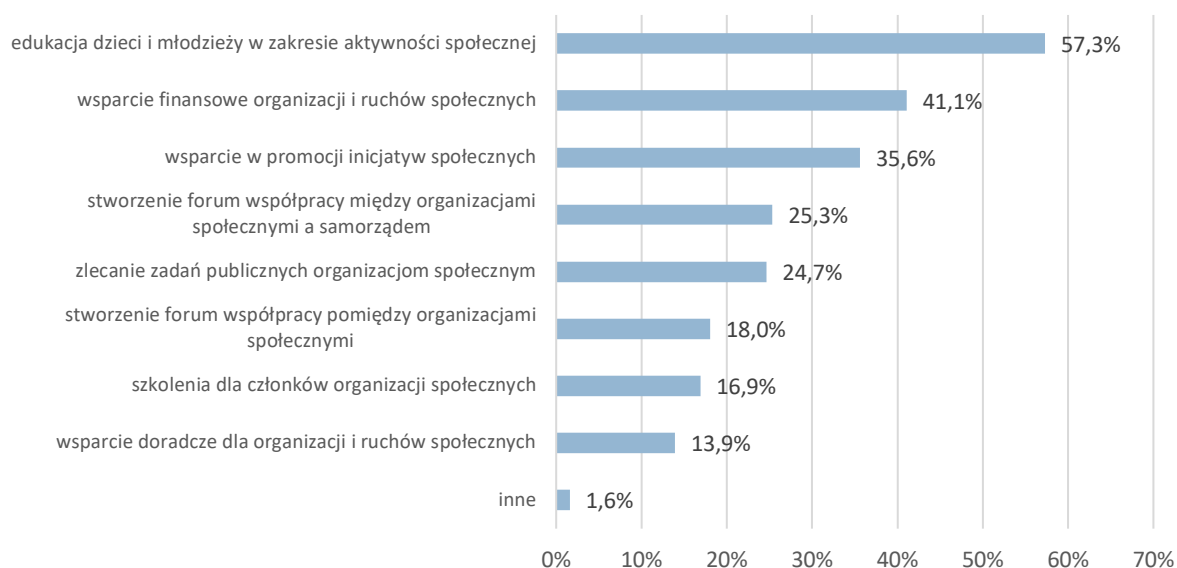
Tabela 36. Średnia ocena udziału mieszkańców w życiu publicznym i społecznym

Wyszczególnienie	ogółem	< 25 lat	26-59 lat	> 60 lat
udział mieszkańców w życiu publicznym i społecznym	2,51	2,66	2,49	2,31

Źródło: ankieta wśród mieszkańców Gminy Miasta Tarnowa.

Spytano respondentów ankiety, jakie działania należy podjąć dla wspierania wzrostu aktywności społecznej w Gminie Miasta Tarnowa. Najczęściej wskazywanymi sposobami przez ankietowanych były **edukacja dzieci i młodzieży w zakresie aktywności społecznej, wsparcie finansowe organizacji i ruchów społecznych oraz wsparcie w promocji inicjatyw społecznych**. Kolejne miejsca, wskazane przez ¼ ankietowanych to **stworzenie forum współpracy między organizacjami społecznymi a samorządem oraz zlecanie zadań publicznych organizacjom pozarządowym**.

Wykres 35. Odpowiedź na pytanie „Które działania w Pana/Pani opinii mogą w największym stopniu wspierać wzrost aktywności społecznej w Tarnowie?”

*poproszono o zaznaczenie maks. 3 odpowiedzi

Źródło: ankieta wśród mieszkańców Gminy Miasta Tarnowa.

Jeden z respondentów ankiety wskazał, że stworzenie jednego forum współpracy organizacji pozarządowym byłoby błędem – korzystniejsze byłoby stworzenie „kilku płaszczyzn

systematycznego kontaktu, konsultacji i rzetelnej współpracy, autentycznie angażujących jak najwięcej środowisk lokalnych, ale w zakresie działalności poszczególnych organizacji”.

W ankiecie wśród mieszkańców w pytaniach otwartych pojawiło się stwierdzenie, że **mieszkańcy wykazują inicjatywę, często w mniej sformalizowanych grupach, a nie są one zauważane przez miasto** – warto tę sytuację zmienić. Pojawiały się propozycje **większej otwartości na inicjatywy mieszkańców, regularnych spotkań, zebrań i częstszych konsultacji społecznych, zarówno w formule stacjonarnej, jak i online**. Jeden z respondentów wskazał na **wagę pracy z młodzieżą w kontekście przygotowania do aktywności społecznej**, ale i zachęcania do pozostania młodych w Tarnowie. Kolejny z ankietowanych unaoczniał, że „w większości wydarzeń i jako organizatorzy, i jako odbiorcy uczestniczą te same osoby”. Wygląda na to, że **oferta miasta nie dociera w szerokim zakresie na osiedla/blokowiska**”.

Ciekawym spostrzeżeniem jest wypowiedź jednego z respondentów ankiety, który wskazywał, że istotne jest **budowanie przekonania, że „Tarnów jest NASZYM miastem, że wszyscy, a nie tylko władza jesteśmy za nie odpowiedzialni”**. Podano tutaj przykład segregacji śmieci czy dbania o przestrzeń publiczną – że główną ideą powinien być nie przymus lub zakazy, ale przeświadczenie działania na rzecz miasta, które jest dobrem wszystkich jego mieszkańców.

5. Zasoby organizacji pozarządowych służących zaspokajaniu potrzeb w zakresie usług społecznych i działań wspierających

Poniższa tabela kondensuje informacje na temat zidentyfikowanych, aktywnych organizacji pozarządowych i podmiotów ekonomii społecznej działających w Tarnowie wraz ze wskazaniem dziedziny ich funkcjonowania, jak i konkretnych podejmowanych działań na rzecz społeczności lokalnej. Skoncentrowano się na organizacjach, które w największym stopniu korespondują swoją działalnością z realizacją usług społecznych oraz wykazują aktywność poprzez posiadanie swojej strony internetowej, profilu w mediach społecznościowych, uczestnictwo w lokalnych wydarzeniach czy nawiązywanie współpracy z samorządem tak, by wskazać podmioty o największym potencjale do współpracy w realizacji usług społecznych. Specjalnymi kategoriami podmiotów w wykazie są organizacje pożytku publicznego, uprawnione do otrzymywania 1% podatku oraz podmioty ekonomii społecznej. W przypadku organizacji o szerokim profilu działalności przyporządkowano je do dominującej dziedziny aktywności.

Tabela 37. Zasoby organizacji pozarządowych i podmiotów ekonomii społecznej służących zaspokajaniu potrzeb w zakresie usług społecznych i działań wspierających

Dziedzina	Podmiot	Opis działalności	Status OPP
Rodzina i jej wsparcie	Arka - Poradnia Specjalistyczna i Telefon Zaufania w Tarnowie	- udzielanie pomocy ludziom znajdującym się w różnych trudnych sytuacjach życiowych: psychologicznej, pedagogicznej, medycznej, prawnej i duszpasterskiej; - obsługa telefonu zaufania	
	Fundacja JMJ RADOSNY RODZIC	- działalność na rzecz rodziny, jej członków, ludzi starszych, wykluczonych dzieci, młodzieży, macierzyństwa, rodzicielstwa; - organizowanie wszechstronnej pomocy i wsparcia rodzinie, również tej wielopokoleniowej; - realizacja programów profilaktycznych, coachingu i warsztatów	

Rodzina i jej wsparcie	Katolickie Stowarzyszenie Młodzieży Diecezji Tarnowskiej	• zrzeszanie osób młodych między 16. a 30. rokiem życia w celu organizacji wspólnych przedsięwzięć, wsparcia duchowego, szkolenia różnych umiejętności i organizacji warsztatów	
	Stowarzyszenie KANON	• podmiot promujący inicjatywy społeczne, których głównym zadaniem jest aktywizacja intelektualna, fizyczna i duchowa ludzi we wszystkich grupach wiekowych; • organizacja projektów dla mieszkańców z obszaru edukacji, kultury i sportu; • oferta konsultacji z psychologami; • podmiot organizuje kolonie dla dzieci, a także prowadzi światlicę środowiskową PRZYSTAŃ	tak
	Stowarzyszenie Pomocy Dzieciom "Struktura"	• oddziaływanie na wychowanków placówek opiekuńczo-wychowawczych i sierot w zakresie kształtowania postawy przedsiębiorczości przy wchodzeniu w życie samodzielne; • poszukiwanie miejsc pracy dla wychowanków, pomoc finansowa i doradcza dla wychowanków zamierzających prowadzić samodzielną działalność gospodarczą	tak
	Stowarzyszenie Rodzin Katolickich Diecezji Tarnowskiej	• wsparcie dla narzeczonych i małżeństw; • wsparcie w sytuacjach trudnych – mediacja w sporach rodzinnych, pracowniczych, sąsiedzkich, szkolnych, pomoc w problemach związanych z niepłodnością, poradnictwo specjalistyczne i prawne, wsparcie duszpasterskie	tak

Rodzina i jej wsparcie	Stowarzyszenie SIEMACHA	• prowadzenie placówki specjalistycznej z zajęciami socjoterapeutycznymi, profilaktycznymi, psychoedukacyjnymi, terapią pedagogiczną, psychologiczną i logopedyczną dla młodzieży • w 2021 roku podmiot otrzymał dotację na realizację zadania publicznego na prowadzenie placówki wsparcia dziennego w formie specjalistycznej SIEMACHA Spot Gemini Park oraz prowadzenie Międzyosiedlowego Centrum Aktywności Senioralnej	
	Tarnowskie Centrum Mediacji	• grupa aktywnych mediatorów	
	Towarzystwo Powszedniej Pomocy "Serce"	• pomoc dzieciom z rodzin biednych i patologicznych, wolontariat w szpitalach	
	Zgromadzenie Sióstr Urszulanek	• prowadzenie Domu Samotnej Matki	
Pomoc społeczna	Caritas Diecezji Tarnowskiej	• niesienie pomocy ubogim, chorym, niepełnosprawnym, dotkniętym przez sytuacje losowe; • wsparcie dla dzieci w rehabilitacji i leczeniu, wakacyjnym wypoczynku, wsparcie dla chorych i starszych dofinansowaniu dożywiania; • w Tarnowie - prowadzenie Stacji Opieki Caritas (niepubliczny zakład opieki zdrowotnej świadczący usługi pielęgniarstwa środowiskowo-rodzinnego), Schroniska dla osób bezdomnych "Dom dla Bezdomnych Mężczyzn Caritas Diecezji Tarnowskiej" dla osób, które nie posiadają własnego miejsca zamieszkania, Domu Emerytów – Placówki Pielęgnacyjno-Opiekuńczej dla osób starszych, kuchni dla ubogich niosących pomoc rodzinom i osobom żyjącym w najtrudniejszej sytuacji poprzez wydawanie bezpłatnych posiłków; • w 2021 roku podmiot otrzymał dotację na realizację zadania publicznego na udzielanie pomocy osobom bezdomnym oraz dożywianie	tak

Pomoc społeczna	Fundacja Kromka Chleba	• niesienie pomocy bezdomnym, samotnym, chorym i głodnym, pozbawionym nadziei; • prowadzenie łazien dla bezdomnych z możliwością kąpiei, wyprania rzeczy osobistych, czy spożycia gorącego posiłku oraz noclegowni dla bezdomnych; • pomysłodawca powołania Tarnowskiej Opieki Domowej - instytucji rozwijającej opiekę nad chorymi i niepełnosprawnymi w domach (sieć punktów informacyjnych dla osób przewlekle chorych, wypożyczalnia sprzętu rehabilitacyjnego, punkt wsparcia psychologicznego, prowadzenie specjalistycznego szkolenia pielęgniarek środowiskowych) • organizacja corocznych spotkań świątecznych dla osób bezdomnych i samotnych, symbolicznych wielkanocnych agape na tarnowskim rynku i Wigilijnej Zupy; • inicjatywa budowy hospicjum	tak
	Fundacja MOST	• podmiot widniejący w bazie podmiotów ekonomii społecznej • w 2021 roku podmiot otrzymał dotację na realizację zadania publicznego na prowadzenie sklepu socjalnego	
	Fundacja Może Być Lepiej	• świadczenie pomocy osobom uzależnionym od alkoholu i substancji psychoaktywnych	
	Polski Komitet Pomocy Społecznej	• realizacja usług opiekuńczych	
	Polski Związek Emerytów, Rencistów i Inwalidów – Oddział w Tarnowie	• wspieranie osób starszych	
	Stowarzyszenie Medycyna Polska	• w 2021 roku podmiot otrzymał dotację na realizację zadania publicznego na prowadzenie Międzyosiedlowych Centrów Aktywności Senioralnej	

Pomoc społeczna	Uniwersytet Trzeciego Wiek przy PWSZ w Tarnowie	• aktywizacja seniorów; • w 2021 roku podmiot otrzymał dotację na realizację zadania publicznego na prowadzenie Międzyosiedlowego Centrum Aktywności Senioralnej	
	Zgromadzenie Sióstr Miłosierdzia św. Wincentego a Paulo	• prowadzenie Domu Pomocy Społecznej dla Dzieci, Młodzieży i Dorosłych Niepełnosprawnych Intellektualnie	
Promocja i ochrona zdrowia	Klub Amazonka	• reprezentowanie interesów kobiet po amputacji piersi i ich pełna rehabilitacja psychochofizyczna oraz prowadzenie wolontariatu wśród kobiet bezpośrednio po operacji	
	Spółdzielnia socjalna BioVitaMed	• świadczenie usług rehabilitacji • podmiot widniejący w bazie podmiotów ekonomii społecznej jako spółdzielnia socjalna	
	Stowarzyszenie Aktywni Dla Zdrowia	• realizacja zadań w zakresie ochrony i promocji zdrowia, działań na rzecz osób przewlekle chorych, promocji i organizacji wolontariatu, działań edukacyjnych i charytatywnych	
	Stowarzyszenie „Kropla”	• działalność na rzecz zwiększania liczby dawców szpiku kostnego, gromadzenie informacji o chętnych i potrzebujących	
	Stowarzyszenie "Nowa Szansa"	• promowanie trzeźwego stylu życia, pomoc osobom i rodzinom w zdrowieniu; • organizacja warsztatów, spotkań z psychologiem, wykładów; • współpraca z ośrodkami leczenia uzależnień	
	Tarnowskie Towarzystwo Profilaktyki Społecznej	• prowadzenie działań z zakresu profilaktyki uzależnień, pomocy w trudnych sytuacjach życiowych w formie konsultacji ze specjalistami, telefonu zaufania, grup wsparcia i warsztatów; • w 2021 roku podmiot otrzymał dotację na realizację zadania publicznego na prowadzenie Punktu Opieki nad Osobami Nietrzeźwymi	

Wspieranie osób z niepełnosprawnością	Centrum Integracji Społecznej z siedzibą w Tarnowie utworzone przez Centrum Edukacji i Wsparcia RES-GEST	• pomoc osobom z niepełnosprawnościami, zwłaszcza niesłyszącym, w szkoleniach, znalezieniu staży, pracy; • tłumaczenie na język migowy wszelkich materiałów mogących posłużyć do rzetelnego przekazywania informacji osobom dotkniętym problemem niedostępszenia i niesłyszących, możliwość ich emisji w jedynej telewizji internetowej dla niesłyszących: www.glusi.tv; • kursy języka migowego z udziałem profesjonalnej kadry szkoleniowej; • podmiot widniejący w bazie podmiotów ekonomii społecznej jako centrum integracji społecznej	
	Centrum Rehabilitacji Społecznej i Zawodowej ZAZ „Słoneczne Wzgórze”	• prowadzenie działalności hotelarsko-gastronomicznej w pomieszczeniach w pełni przystosowanych do potrzeb osób z niepełnosprawnością narządów ruchu, wzroku i słuchu; • podmiot widniejący w bazie podmiotów ekonomii społecznej jako zakład aktywności zawodowej	
	Fundacja Rozwoju Edukacji, Pracy, Integracji	• podmiot prowadzący Warsztaty Terapii Zajęciowej im. Jana Pawła II dla osób z niepełnosprawnościami z rehabilitacją układu ruchu, terapią psychologiczną, pracownią gospodarstwa domowego, pracownią form użytkowych i poligrafii, pracownią rękodzieła artystycznego, pracownią drewna i metalu i in. • praca na rzecz społeczności lokalnej w celu zwiększenia świadomości wartości osób z niepełnosprawnościami (konferencje, kampanie informacyjne, wydarzenia integracyjne); • organizacja konkursów, imprez i zawodów sportowych dla osób z niepełnosprawnością; • podmiot widniejący w bazie podmiotów ekonomii społecznej	tak

Wspieranie osób z niepełnosprawnością	Fundacja RuszSię!	wsparcie osób niepełnosprawnych ruchowo w działaniach terapeutycznych i rehabilitacyjnych	
	Fundacja „Zielona Przystań”	- działalność dla chorych, starszych i niepełnosprawnych oraz współpracy międzypokoleniowej; - prowadzenie Środowiskowego Domu Samopomocy na rzecz osób ze znacznymi trudnościami z codziennym funkcjonowaniu (osoby psychicznie chore i wykazujące zaburzenia czynności psychicznych) z opieką terapeutów i zajęciami np. w pracowni gospodarstwa domowego, artystycznej, umiejętności społecznych; - podmiot widniejący w bazie podmiotów ekonomii społecznej	
	Polskie Stowarzyszenie na rzecz Osób z Niepełnosprawnością Intelktualną - Koło w Tarnowie	- prowadzenie placówek: Przedszkola Terapeutycznego „Kolorowy Zakątek” dla dzieci o specjalnych potrzebach rozwojowych i edukacyjnych, Ośrodka Wczesnej Interwencji dla dzieci niepełnosprawnych i zagrożonych niepełnosprawnością, Warsztatów Terapii Zajęciowej z pracownikami aktywności twórczej, gospodarstwa domowego, komputerowo-internetowej, rękodzieła artystycznego, teatralno-artystycznej i aktywizacji zawodowej, Domu Pomocy Społecznej z całodobową opieką dla osób niepełnosprawnych intelektualnie, mieszkań chronionych dla osób niepełnosprawnych intelektualne i usamodzielniających się; - w 2021 roku podmiot otrzymał dotację na realizację zadania publicznego na prowadzenie mieszkań chronionych; - podmiot widniejący w bazie podmiotów ekonomii społecznej	tak

Wspieranie osób z niepełnosprawnością	Polskie Towarzystwo Stwardnienia Rozsianego Oddział w Tarnowie	wspieranie rehabilitacji i aktywizacji osób dorosłych przewlekle i obłożnie chorych z powodu chorób narządu ruchu lub chorób powodujących dysfunkcję narządu ruchu	
	Polskie Towarzystwo Walki z Kalectwem Oddział w Tarnowie	- krzewienie w społeczeństwie idei rehabilitacyjnych i wiedzy o osobach niepełnosprawnych oraz włączenie ich w nurt życia społecznego; - realizacja rehabilitacji domowej osób obłożnie chorych, rehabilitacji medycznej ogólnoustrojowej, imprez i spotkań integracyjnych	tak
	Spółdzielnia Inwalidów "Tarnospin"	- podmiot posiadający status zakładu pracy chronionej; - działalność gospodarcza – wytwórcza; - podmiot widniejący w bazie podmiotów ekonomii społecznej jako spółdzielnia inwalidów i niewidomych	
	Stowarzyszenie „Bądźmy Razem” na Rzecz Integracji Społecznej Osób Niepełnosprawnych	współpraca ze Specjalnym Ośrodkiem Szkolno-Wychowawczym	tak
	Stowarzyszenie Ich Lepsze Jutro	- działania edukacyjne, terapeutyczne i rehabilitacyjne dla dzieci z niepełnosprawnością z udziałem doświadczonych fachowców z zakresu zarządzania, public relations, pedagogiki specjalnej, terapii, rehabilitacji, psychologii, logopedii, w tym neurologopedii, wczesnego wspomagania rozwoju dziecka; - prowadzenie placówek: Niepublicznej Poradni Psychologiczno-Pedagogicznej (zajęcia w ramach Wczesnego Wspomagania Rozwoju Dziecka), Punktu Przedszkolnego „Mały Książę”, Centrum Integracji Sensorycznej (gabinety sensoryczne, psychologiczno-pedagogiczny i logopedyczny) i Aktywnej Świetlicy Terapeutycznej (spotkania i terapia dzieci i młodzieży z niepełnosprawnością)	tak

Wspieranie osób z niepełnosprawnością	Stowarzyszenie Na Rzecz Edukacji Integracyjnej „Jeden Świat”	• działalność przy Szkole Podstawowej Integracyjnej Nr 11; • integracja dzieci chorych i ich rodzin ze środowiskiem ludzi zdrowych, poznanie i ocena potrzeb nauczania w szkołach integracyjnych, pomoc gromada pedagogicznego we wdrażaniu nowych metod nauczania	tak
	Stowarzyszenie na rzecz Osób z Wadami Słuchu: "Usłyszeć Potrzebę"	• działanie na rzecz tworzenia jak najkorzystniejszych warunków do pełnego rozwoju dzieci obciążonych wadami słuchu oraz umożliwienie im aktywnego i godnego uczestnictwa w życiu społecznym, a także pomoc ich rodzinom	tak
	Stowarzyszenie Pomocy Dializowanym "Nadzieja"	• wspieranie w zakupie sprzętu, urządzeń i leków dla osób dializowanych, organizacja sanatoriów i wczasów dla tej grupy, pomoc w załatwianiu spraw życiowych	
	Stowarzyszenie Rodzin Osób Niepełnosprawnych "WIELKIE SERCA"	• integracja środowiska osób niepełnosprawnych poprzez organizację imprez okolicznościowych, sportowych, turystycznych	
	Tarnowski Związek Inwalidów Narządu Ruchu	• prowadzenie działań zmierzających do likwidacji barier; • działania interwencyjne w urzędach; • udzielanie pomocy finansowej na sprzęt i obozy rehabilitacyjne	
	Tarnowskie Hospicjum Domowe im. bł. Fryderyka Ozanama	• działalność w zakresie opieki domowej z udziałem wolontariuszy; • w 2021 roku podmiot realizuje zadanie publiczne z zakresu prowadzenia wypożyczalni sprzętu medycznego i rehabilitacyjnego	
	Tarnowskie Zrzeszenie Sportowe Niepełnosprawnych Start	• rozwój kultury fizycznej i turystyki szczególnie wśród osób niepełnosprawnych; • organizacja zajęć rehabilitacyjnych; • w 2021 roku podmiot otrzymał dotację na realizację zadania publicznego na bezpłatne zajęcia pływania dla niepełnosprawnych ruchowo dzieci i młodzieży w wieku od 6 do 15 lat	

Wspieranie osób z niepełnosprawnością	Warsztaty Terapii Zająciowej przy Specjalnym Ośrodku Szkolno-Wychowawczym w Tarnowie	- rehabilitacja społeczna i zawodowa osób z niepełnosprawnością; - prowadzenie zajęć w pracowniach: plastycznej, rękodzieła artystycznego, szkła artystycznego, gospodarstwa domowego, reedukacji, ramiarskiej, usprawniania ruchowego, aktywności społeczno-zawodowej, ogrodnictwa-florystycznej; - pomoc psychologiczna dla podopiecznych i ich rodzin; - podmiot widniejący w bazie podmiotów ekonomii społecznej	
	Zgromadzenie Sióstr Najświętszej Rodziny z Nazaretu Prowincja Krakowska	w 2021 roku podmiot otrzymał dofinansowanie realizacji zadania publicznego - prowadzenia środowiskowego domu samopomocy (typ B) dla osób niepełnosprawnych intelektualnie o zasięgu ponadgminnym (Środowiskowy Dom Samopomocy im. Św. Kingi)	
Edukacja	Fundacja im. Ignacego Mościckiego	- działalność wydawnicza, badawczo-rozwojowa; - wspieranie rozwoju dzieci i młodzieży m.in. przez stypendia w dziedzinie przedmiotów technicznych	
	Fundacja Regionalnego Rozwoju Edukacji	- organizacja spotkań dla dzieci i młodzieży z zakresu upowszechniania wiedzy na temat wielokulturowości, Unii Europejskiej, ochrony zdrowia, środowiska naturalnego; - w 2021 roku podmiot otrzymał dofinansowanie realizacji zadania publicznego pn. „Prowadzenie Strefy Przedsiębiorcy DESK”	

Edukacja	Katolickie Centrum Edukacji Młodzieży "KANA"	• prowadzenie zajęć dla dzieci i młodzieży takich jak: kursy przedmiotowe, językowe, maturalne, wyjazdy, obozy, zajęcia żeglarskie, kajakowe, rowerowe, szachowe, językowe, edukacyjne, projekty, zajęcia specjalistyczne, warsztaty; • prowadzenie zajęć dla osób 50+ takich jak: kurs komputerowy, językowy, zajęcia pilates, dequpage, fotograficzne, wyjazdy, spotkania z zaproszonymi osobami; • prowadzenie Centrum Aktywności Senioralnej; • w 2021 roku podmiot otrzymał dofinansowanie realizacji zadania publicznego - prowadzenie placówki wsparcia dziennego w formie specjalistycznej oraz Centrum systemowego rozwoju dzieci i młodzieży	
	Stowarzyszenie Podaruj Dzieciom Promyk Słońca	• podmiot kładący nacisk na rozwój intelektualny, emocjonalny i społeczny dzieci; • organizator akcji „Odkryj wartość dziecka”, wydawca książek, pomysłodawca i organizator Tarnowskiej Marki Talentu, organizator konkursów	tak
	Stowarzyszenie "SIÓDEMKA" w Tarnowie	• prowadzenie Niepublicznego Zespołu Szkolno-Przedszkolnego	tak
Przeciwdziałanie bezrobociu	Fundacja Edumocni	• realizacja szkoleń zawodowych, staży, projektów aktywizacji zawodowej, doradztwa zawodowego, pomocy stypendialnej, projektów o charakterze społecznym ze szczególnym uwzględnieniem sektorów edukacji i rynku pracy; • podmiot widniejący w bazie podmiotów ekonomii społecznej	

Przeciwdziałanie bezrobociu	Fundacja im. Hetmana Jana Tarnowskiego	• działalność kulturalna, naukowa, edukacyjna, społeczna i informacyjna na rzecz rozwoju rynku, demokracji i cywilizacji oraz zbliżenia narodów; • działalność na rzecz kapitału ludzkiego; • działalność na rzecz grup defaworyzowanych; • realizacja licznych projektów wspierających zatrudnienie, w tym samozatrudnienie, także kobiet, osób z niepełnosprawnością, osób w wieku 50+, osób o niskich kwalifikacjach czy długotrwale bezrobotnych; • w bazie podmiotów ekonomii społecznej widnieje jako podmiot prowadzący Klub Integracji Społecznej	
	Spółdzielnia Socjalna Serwis	• podmiot powstały w wyniku partnerskiej współpracy dwóch organizacji pozarządowych – Fundacji im. Hetmana Jana Tarnowskiego oraz Stowarzyszenia Wspierania Inicjatyw Lokalnych i Regionalnych eMagra; • działalność w zakresie prac ogrodowych; • prowadzenie Centrum Integracji Społecznej na rzecz reintegracji społecznej i zawodowej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym; • podmiot widniejący w bazie podmiotów ekonomii społecznej	
Kultura	Fundacja Artystyczna Pegaz	• działalność w zakresie kultury, sztuki i edukacji, współpraca ze szkołami, domami kultury, firmami, organizatorami wypoczynku oraz innymi fundacjami	
	Fundacja Pracownia Kreatywna	• działalność artystyczna – zajęcia plastyczne, artystyczne, rozwojowe i techniczne dla dzieci i dorosłych, organizacja innych warsztatów i wydarzeń o charakterze kreatywnym, społecznym czy ekologicznym; • podmiot widniejący w bazie podmiotów ekonomii społecznej	

Kultura	Stowarzyszenie "Kumoterki i Kumotry"	• promocja muzyki i regionalnego folkloru	
	Fundacja Promocji Artystycznej "Aspiranci"	• organizacja inicjatyw i wydarzeń kulturalnych; • współpraca z wieloma organizacjami, instytucjami oraz artystami z miejskiej sfery kultury	
	Stowarzyszenie Inicjatyw Kulturalno-Młodzieżowych Art	• wspieranie projektów kulturalnych; • działania ukierunkowane na ochronę środowiska i promocję ekologicznych postaw; • organizacja koncertów, spektakli, spotkań autorskich, wystaw, akcji, prelekcji proekologicznych, kursów szkoleniowych i seminariów	
	Stowarzyszenie Kulturalno-Społeczne Romów "Centrum Kultury Romów w Polsce"	• kultywowanie tradycji romskich i promocja romskiej kultury; • organizowanie kulturalnych przeglądów i wystaw, a także imprez kulturalnych, prowadzenie działalności wydawniczej	
	Stowarzyszenie Nie Teraz	• praca nad edukacją świadomego odbioru sztuki, a w szczególności teatru	
	Stowarzyszenie Otwarta Kultura	• promocja sceny alternatywnej i młodych artystów	
	Stowarzyszenie Restauracji w Tarnowie	• organizacja społeczności gastronomicznej w mieście • w 2021 roku podmiot otrzymał dofinansowanie realizacji zadania publicznego pn. Organizacja Festiwalu Kuchni i Kultur Świata	
	stowarzyszenia i organizacje dedykowane konkretnym dziedzinom kultury (np. chóry, towarzystwa taneczne, muzyczne, teatralne, fotograficzne)	• prowadzenie zajęć dotyczących praktykowania i promowania konkretnych dziedzin kultury (np. muzyka, teatr, fotografia, sztuki plastyczne)	

Kultura	Tarnowskie Towarzystwo Kulturalne	- wspieranie inicjatyw kulturalnych - organizowanie wystaw artystycznych miejscowych artystów, publikowanie prac literackich miejscowego środowiska; - prorowadzenie badań naukowych nad regionem tarnowskim	
Kultura fizyczna i turystyka	kluby i towarzystwa sportowe (np. Jaskółka Tarnów, MKS Tarnovia, Unia Tarnów, Błękitni Tarnów, uczniowskie i szkolne kluby sportowe, Polskie Towarzystwo Gimnastyczne Sokół-Świat Pracy, Tarnowski Klub Tenisowy, Tarnowski Klub Bokserski)	- prorowadzenie sekcji sportowych z dziedzin m.in. piłki nożnej, siatkówki, tenisa, żużla, biegania, boksu, sztuk walki; - popularyzacja sportu i zdrowego stylu życia	
Pobudzanie aktywności obywatelskiej	Fundacja AntySchematy2	- wspieranie działań edukacyjnych na rzecz walki z ksenofobią, rasizmem i dyskryminacją, promocja pokojowego współistnienia w wielokulturowym środowisku oraz ochrona pamięci; - ochrona miejsc pamięci, w szczególności sprzątanie i inwentaryzacja cmentarzy żydowskich oraz realizacja projektów edukacyjnych; - podmiot prowadzący przedsiębiorstwo społeczne z usługami porządkowymi i organizacją wycieczek genealogicznych dla turystów	
	Klub Tarnowski	działalność na rzecz rozwoju Tarnowa – organizacja akcji i przedsięwzięć na rzecz rozwoju lokalnego	
	Stowarzyszenie Aktywnych Mieszkańców "Jestem Miastem"	- projekt społeczny chcących aktywne spędzać czas w towarzystwie innych, dzielić się pasjami i zmieniać swoje otoczenie - wspieranie działań społecznych i kulturalnych w Tarnowie; - organizacja akcji i warsztatów	

Pobudzanie aktywności obywatelskiej	Stowarzyszenie Inicjatyw Regionalnych	• organizowanie współpracy i partycypacji obywatelskiej młodzieży, wspieranie idei integracji europejskiej, tworzenie i realizacja nowych inicjatyw regionalnych, tak na terenie kraju jak i w kooperacji międzynarodowej, praca na rzecz osób niepełnosprawnych i defaworyzowanych, współpraca kulturowa i naukowa z osobami i instytucjami w Polsce i zagranicą, promowanie sportów i zdrowego trybu życia oraz troska o dziedzictwo kulturowe i środowisko naturalne; • organizacja takich wydarzeń jak szkolenia, konferencje, warsztaty, prelekcje, wystawy, imprezy sportowe i inne przedsięwzięcia dydaktyczno-integracyjne	
	Tarnowska Fundacja Dobrosąsiedzkiej Współpracy	• popularyzowanie działań sprzyjających rozwojowi dobrosąsiedzkich, równoprawnych, partnerskich stosunków na wielu płaszczyznach	tak
	Towarzystwo Przyjaciół Mościc	• promocja Mościc, integracja mieszkańców • archiwizacja dokumentów, pamiątek; • organizacja imprez i konkursów	

Źródło: opracowanie własne.

6. Dotychczasowa współpraca z Centrum Usług Społecznych w Tarnowie

Aktualna współpraca różnych podmiotów z Centrum Usług Społecznych w Tarnowie polega na:

- przekazywaniu informacji odnośnie do działalności związanej z pomocą społeczną, np. na temat rodzin i osób wymagających pomocy (interwencje Straży Miejskiej, podejrzenia dotyczące przemocy w stosunku do uczniów w szkołach itp.) [FGI 1];
- współpracy przy realizacji wspólnych kampanii (np. ze szkołami) [FGI 1];
- wspólnym uczestnictwie w konferencjach, spotkaniach [FGI 1];
- współpracy w nowej sytuacji związanej z uchodźcami z Ukrainy w zakresie realizacji wspólnych działań, dzielenia różnych zadań [FGI 1];
- zlecaniu przez miasto zadań do realizacji organizacjom pozarządowym – np. prowadzenia placówek wsparcia dziennego, schroniska, punktu opieki nad osobami nietrzeźwymi i in. [FGI 2].

Na podstawie wywiadów grupowych wskazano na następujące możliwości rozwoju i poprawy współpracy z Centrum Usług Społecznych w Tarnowie:

- stworzenie centrum koordynacji i informacji dla różnych systemów działających na rzecz osób potrzebujących w mieście na bazie Centrum Usług Społecznych w Tarnowie [FGI 3];
- organizacja wspólnych spotkań przedstawicieli różnych środowisk [FGI 3];
- pobudzanie inwencji twórczej ze strony organizacji pozarządowych dla większej aktywizacji, wdrażania nowych usług, rozwoju oferty [FGI 2];
- pobudzanie współpracy międzypokoleniowej [FGI 2];
- wykorzystanie potencjału społeczności lokalnej w zakresie pomocy, jaki unaoczniał się przy okazji kryzysu związanego z wojną na Ukrainie [FGI 2].

7. Wnioski i rekomendacje

Polityka prorodzinna

Tarnów odznacza się niekorzystnym ukształtowaniem trendów demograficznych, na które składają się ujemny przyrost naturalny, niska dzietność i relatywnie wysoki stosunek liczby rozwodów do liczby małżeństw. Daje to sygnały do konieczności zadbania o politykę prorodziną realizowaną w mieście, wspierającą wzrost dzietności. Wobec odnotowanej relatywnie znacznej liczby rozpadów małżeństw istnieć może także potrzeba w zakresie wspierania terapeutycznego i mediacyjnego rodzin w kryzysach.

Korzystnym aspektem miejskiej polityki prorodzinnej jest zwiększająca się dostępność placówek opieki nad dziećmi do lat 3 – żłobków. W 2020 roku co 5. dziecko w tym wieku w mieście miało zapewnioną opiekę żłobkową, a ten odsetek rósł na przestrzeni ostatnich lat. Niemniej jednak przeprowadzone badania jakościowe na potrzeby diagnozy identyfikują jeszcze niewystarczającą liczbę dostępnych miejsc w żłobkach w relacji z potrzebami w ocenie mieszkańców. Zasadne jest zatem dalsze rozwijanie tego typu usług.

Tabela 38. Zidentyfikowane w diagnozie problemy i potrzeby oraz propozycje rozwiązań – obszar polityki prorodzinnej

Zidentyfikowane problemy i potrzeby	Propozycje rozwiązań
Dalsze potrzeby rozwijania opieki dla dzieci do lat 3	Zwiększanie liczby miejsc w żłobkach publicznych
Relatywnie znaczna liczba rozwodów w relacji z liczbą nowo zawartych małżeństw	Oferta wsparcia terapeutycznego i mediacyjnego dla rodzin w kryzysach

Źródło: opracowanie własne.

Wspieranie rodziny

W ostatnich latach znacznie zmieniły się potrzeby w zakresie wspierania rodzin. Po wdrożeniu instrumentów wsparcia finansowego dla rodzin z dziećmi (takich jak np. Program 500+) spadło znaczenie pomocy materialnej. Można zauważyć także spadek liczby rodzin, które korzystają ze wsparcia z powodu bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych, niemniej jednak w Tarnowie nadal funkcjonują rodziny z niepoprawnymi wzorcami i borykające się z trudnościami. Pandemia COVID-19 dodatkowo nasiliła część negatywnych

zjawisk w tarnowskich domach - przykładem mogą być zachowania przemocowe. W odniesieniu do przemocy w rodzinach możemy mieć do czynienia także z przeobrażeniami tego zjawiska w ostatnim czasie - rzadziej może to być bezpośrednia przemoc fizyczna, częściej zaś trudniejsza do zidentyfikowania przemoc emocjonalna. W odpowiedzi na te przemiany istotne jest zapewnienie odpowiedniej wiedzy na temat przemocy emocjonalnej wśród mieszkańców, jak i służb odpowiedzialnych za reakcję na jej przypadki.

Potrzeby rodzin w Tarnowie przesunęły się aktualnie ze wsparcia materialnego w kierunku wsparcia psychologicznego i psychiatrycznego - w szczególności dzieci i młodzieży, ale i osób dorosłych. Mieszkańcy wskazują na brak specjalistów w dziedzinie psychologii i psychiatrii w mieście i duże zapotrzebowanie na takie usługi. Nasilenie problemów w obszarze psychicznym nastąpiło dodatkowo wskutek pandemii COVID-19. Odpowiedzią na zdiagnozowaną sytuację może być poszerzenie oferty pomocy psychologicznej, psychiatrycznej i pedagogicznej dla dzieci i młodzieży, ale także dla osób dorosłych, w tym rodziców i nauczycieli. Widoczne są potrzeby wsparcia w sprawach opiekuńczych i wychowawczych w oparciu o zajęcia, warsztaty, porady specjalistów i grupy wsparcia.

Poza trudnościami natury psychicznej wśród problemów dotyczących dzieci i młodzieży w Tarnowie zidentyfikowano także uzależnienia, także od komputera czy internetu. Korzystnym w kontekście odpowiedzi na ten problem może być poszerzenie dostępności do terapeutów ds. uzależnień i popularyzacja wiedzy o mechanizmach i konsekwencjach uzależniania się. Czynnikiem „odciągającym” młodych ludzi od uzależnień i innych negatywnych zachowań może być atrakcyjna oferta spędzania czasu wolnego w mieście – wskazuje się na potrzebę rozwoju tej oferty, zwłaszcza pod adresem nastolatków, do tej pory w mniejszym zakresie objętych miejskimi przedsięwzięciami aktywizującymi niż np. dzieci. Silna staje się potrzeba zbudowania w młodzieży pozytywnych postaw i zapewnienia im możliwości rozwoju w Tarnowie.

W kontekście wsparcia rodzin w diagnozie unaoczniała się ponadto potrzeba wsparcia rodzin niepełnych, w tym samotnych matek z dziećmi. Korzystnym dla poprawy ich sytuacji mogłoby być stworzenie odpowiednich, dostosowanych do ich potrzeb i możliwości miejsc do zamieszkania – mieszkań chronionych, ośrodka czy korzystnych finansowo miejsc w zasobie miejskim.

Tabela 39. Zidentyfikowane w diagnozie problemy i potrzeby oraz propozycje rozwiązań – obszar wspierania rodziny

Zidentyfikowane problemy i potrzeby	Propozycje rozwiązań
- Niedostateczny dostęp do psychologów, psychoterapeutów i psychiatrów, także dla dzieci i młodzieży; - Nasilenie problemów w sferze psychicznej wskutek pandemii COVID-19	- Tworzenie nowych miejsc z dostępem do bezpłatnej lub dofinansowywanej opieki psychologa, psychoterapeuty czy psychiatry, także dla dzieci i młodzieży lub poszerzanie oferty już istniejących; - Zwiększenie dostępności psychologów i pedagogów w szkołach
Potrzeby w zakresie wsparcia specjalistycznego dla dzieci	Zwiększanie liczby specjalistów w obszarze wspierania dzieci (np. usługi logopedyczne)
Problem uzależnień dzieci i młodzieży, w tym od komputera i internetu	- Zapewnienie dostępności terapeutów, także ds. „nowych uzależnień” (komputer, internet); - Rozpowszechnianie wiedzy nt. mechanizmów uzależniania się od komputera i internetu i jego konsekwencji, np. poprzez zajęcia w szkołach, akcje informacyjne
Potrzeby w zakresie wsparcia specjalistycznego dla rodziców	- Poszerzanie oferty uzyskania porad w sprawach opiekuńczo-wychowawczych dla rodziców – indywidualnych czy warsztatowych; - Rozwój oferty wsparcia (zajęcia, warsztaty, pomoc specjalistów) dla kobiet w ciąży i młodych mam; - Promocja już istniejących miejsc realizujących wsparcie dla rodziców

• Zmiana charakteru zachowań przemocowych w kierunku zwiększania się znaczenia przemocy psychicznej; • Nasilenie zjawisk przemocowych wskutek pandemii COVID-19	• Prowadzenie kampanii uświadamiających wagę przemocy psychicznej; • Poszerzanie oferty wsparcia psychologicznego dla dzieci i dorosłych; • Zapewnienie gotowości służb odpowiedzialnych za obszar przemocy w rodzinie na przypadki przemocy psychicznej poprzez np. szkolenia
• Potrzeby wsparcia rodzin niepełnych, w tym samotnych matek z dziećmi	• Stworzenie mieszkań chronionych lub ośrodka wspierającego rodziny niepełne, w tym samotne matki; • Zapewnienie korzystnych finansowo możliwości znalezienia lokum dla rodzin niepełnych w zasobie miejskim

Źródło: opracowanie własne.

System pieczy zastępczej

W Tarnowie w ostatnich latach zaobserwowano spadek liczby rodzin zastępczych, gotowych do przyjęcia wychowanków. Wskazuje się, że rodzin tego typu jest zdecydowanie za mało w relacji z potrzebami. Konieczna jest intensyfikacja działań, zmierzających do popularyzacji idei rodzicielstwa zastępczego i zwiększania liczby kandydatów na takie rodziny. Jako czynniki hamujące wzrost liczby rodzin zastępczych w mieście wskazuje się presję ze strony społeczeństwa nakładaną na te rodziny czy niedostateczną atrakcyjność przysługujących im usług społecznych w relacji z potrzebami (np. w zakresie dostępu do ochrony zdrowia). Rozwój rodzin zastępczych w samym mieście jest także ważny pod kątem tego, by dzieci wymagające zaopiekowania w takiej formule mogły pozostawać w Tarnowie, w swoich środowiskach rówieśniczych z możliwością łatwiejszego kontaktu ze swoją rodziną biologiczną.

Tabela 40. Zidentyfikowane w diagnozie problemy i potrzeby oraz propozycje rozwiązań – obszar systemu pieczy zastępczej

Zidentyfikowane problemy i potrzeby	Propozycje rozwiązań
• Zmniejszająca się liczb rodzin zastępczych i duże potrzeby pozyskiwania nowych kandydatów na takie rodziny; • Surowa ocena rodzin zastępczych w społeczeństwie, niezachęcająca do kandydowania na takie rodziny; • Niedostateczna atrakcyjność usług przysługujących rodzinom zastępczym wobec potrzeb, presji i poziomu odpowiedzialności	• Kampanie promocyjne rodzicielstwa zastępczego; • Rozszerzanie gamy usług, jakie mogą uzyskać rodziny zastępcze dla ułatwienia im realizacji tej roli (np. korzystniejszy dostęp do usług zdrowotnych, oferty spędzania czasu wolnego, transportu publicznego); • Kampanie uświadamiające lokalnej społeczności wyzwania i znaczenie rodzicielstwa zastępczego

Źródło: opracowanie własne.

Pomoc społeczna

W zakres zmian w ukształtowaniu pomocy społecznej w mieście wchodzi zmiany demograficzne. Można zaobserwować dynamiczny wzrost liczby osób w wieku poprodukcyjnym przy spadku liczby osób w wieku produkcyjnym i przedprodukcyjnym. Niesie to ze sobą szereg konsekwencji - rośnie liczba osób ze specyficznymi problemami (związanymi z chorobami, izolacją społeczną, niedostatkami finansowymi), a jednocześnie zmniejsza się „potencjał pielęgnacyjny” w postaci osób w wieku produkcyjnym, gotowych zaopiekować się seniorami. W ostatnich latach pojawiło się szereg przedsięwzięć z zakresu aktywizacji osób starszych w Tarnowie - grupy seniorów są aktywne i chętnie wychodzą z nowymi przedsięwzięciami. Nadal jednak spora grupa seniorów pozostaje w swoich domach, a izolację pogłębiła jeszcze pandemia COVID-19. Konieczne jest dotarcie do tych osób i unaocznienie im możliwości dalszego rozwoju po zakończeniu kariery zawodowej oraz korzyści z tego wynikających. Osoby w wieku poprodukcyjnym wobec szeregu problemów stanowią coraz większy odsetek osób korzystających z pomocy społecznej w Tarnowie. Zgłaszają się oni do Centrum Usług Społecznych w Tarnowie z problemami finansowymi w związku z niskimi emeryturami czy rentami, a także z wnioskami dotyczącymi pomocy w uzyskaniu wsparcia opiekuńczego. Często potrzeby seniorów ograniczają się jednak do wsparcia ich w codziennych czynnościach (takich jak zakupy, sprząatanie) czy do zapewnienia im

towarzystwa. Wobec utrudnionej mobilności seniorzy widzieliby duże wsparcie w formie mobilnych usług kosmetyczno-pielęgnacyjnych.

Warto wskazać, że ogólna liczba osób korzystających z pomocy społecznej w Tarnowie maleje. Rośnie z kolei odsetek korzystających z pomocy społecznej długotrwale. Korzystnym może być identyfikacja przyczyn długiego pozostawania we wsparciu Centrum Usług Społecznych w Tarnowie i uruchomienie narzędzi zmierzających do eliminacji przyczyn takiego stanu rzeczy.

Tarnów - co jest charakterystyczne dla dużych miast - boryka się z problemem bezdomności, a koncentracja tego problemu obserwowana jest w centrum miasta. Rozwiązaniem problemu części osób w kryzysie bezdomności mogłoby być stworzenie schroniska dla tych osób z usługami opiekuńczymi czy dedykowanego mieszkania chronionego. Ważne jest podejmowanie działań wspierających osoby w kryzysie bezdomności w wychodzeniu z tej trudnej sytuacji.

Nowym wyzwaniem dla obszaru pomocy społecznej w Tarnowie jest napływ uchodźców z Ukrainy. Trudno na ten moment jednoznacznie określić skalę tego zjawiska, niemniej jednak powoduje ono konieczność zapewnienia tym osobom, niejednokrotnie po trudnych doświadczeniach ucieczki z kraju ogarniętego wojną, schronienia, wyżywienia czy wsparcia psychologicznego.

Tabela 41. Zidentyfikowane w diagnozie problemy i potrzeby oraz propozycje rozwiązań – obszar pomocy społecznej

Zidentyfikowane problemy i potrzeby	Propozycje rozwiązań
• Starzenie się społeczeństwa, zwiększanie się liczby seniorów przy malejącym potencjalnie pielęgnacyjnym; • Brak świadomości oferty dla seniorów wśród części osób starszych, szczególnie tych, które pozostawały w izolacji w czasie pandemii COVID-19; • Problemy seniorów w czynnościach życia codziennego – zakupach,	• Rozszerzanie oferty kulturalnej i spędzania czasu wolnego pobudzającej integrację, dostosowanej do potrzeb seniorów; • Dalsze promowanie już istniejącej oferty dla seniorów, potencjalnie z wykorzystaniem działalności rad osiedli czy parafii; • Rozwój oferty wsparcia w środowisku przez usługi opiekuńcze;

sprzątaniu, naprawach, zapewnieniu towarzystwa	• Rozwój usług wsparcia dla seniorów w czynnościach codziennych (zakupy, sprzątanie, usługi porządkowe – np. mycie okien, sprzątanie nagrobków), naprawach czy potrzebie kontaktu, np. z wykorzystaniem potencjału wolontariuszy (stworzenie centrum wolontariatu); • Stworzenie oferty mobilnych usług kosmetyczno-pielęgnacyjnych (np. mobilna kosmetyczka, fryzjer, podolog)
• Rosnący problem długotrwałego korzystania z pomocy społecznej	• Identyfikacja przyczyn długotrwałego korzystania z pomocy społecznej; • Uruchamianie instrumentów, zmierzających do eliminacji przyczyn takiego stanu rzeczy
• Widoczny problem bezdomności, zwłaszcza w centrum miasta; • Niewystarczająca infrastruktura wspierania osób bezdomnych	• Podejmowanie działań umożliwiających osobom w kryzysie bezdomności wyjście z tego stanu np. poprzez indywidualne programy wychodzenia z bezdomności • Stworzenie schroniska dla osób bezdomnych z usługami opiekuńczymi lub mieszkania chronionego, pozwalających na zapewnienie pielęgnacji i opieki zdrowotnej

Źródło: opracowanie własne.

Promocja i ochrona zdrowia

Długotrwała lub ciężka choroba stały się najczęstszym powodem udzielania pomocy społecznej w Tarnowie w ostatnich latach. Badania ilościowe i jakościowe na potrzeby diagnozy unaocznily szereg problemów związanych z aspektem ochrony zdrowia w mieście. W pierwszej kolejności wskazuje się na trudności w dostępie do specjalistów, stanowiące problem ogólnopolski i systemowy. Potrzeby z pewnością będą rosły wobec zmian demograficznych. Konieczne jest podejmowanie działań zmierzających do poszerzania się kadr i oferty placówek ochrony zdrowia w mieście.

Drugim aspektem akcentowanym w kontekście promocji i ochrony zdrowia w diagnozie okazała się być kwestia wsparcia psychologicznego i psychiatrycznego. Wskazuje się na braki w dostępie do specjalistów z tej dziedziny w mieście przy wzmożonych potrzebach, dodatkowo spotęgowanych konsekwencjami pandemii COVID-19. Wyłania się potrzeba wzmożenia wsparcia dla osób z chorobami natury psychicznej – rozwoju oferty pomocy psychologicznej i psychiatrycznej, a potencjalnie także stworzenia dedykowanej placówki pomocowej dla osób psychicznie chorych.

Trzecim aspektem, wyłaniającym się z diagnozy sytuacji w obszarze ochrony zdrowia i chorób jest profilaktyka. Podkreśla się znaczenie promocji korzystnych postaw zdrowotnych, badań profilaktycznych i edukacji prozdrowotnej. Zgłaszane są potrzeby rozwoju profilaktyki onkologicznej czy rehabilitacji, skierowanej dla różnych grup – nie tylko osób starszych czy z niepełnosprawnością. Ponownie pojawia się także kwestia spuścizny pandemii COVID-19. Po czasie skupienia uwagi na sytuacji pandemicznej zasadną staje się rewizja sytuacji w obszarach innych schorzeń.

Niepokojącym trendem jest wzrost liczby rodzin i osób w tych rodzinach korzystających z pomocy społecznej z powodu alkoholizmu. Jedną z przyczyn takiego stanu rzeczy może być pandemia COVID-19, ale także sytuacje stresowe i środowisko (wskazuje się na nasilenie problemów alkoholowych w określonych częściach miasta). Niepokój budzi łatwość w dostępie do alkoholu dla młodzieży i wczesne doświadczenia spożywania alkoholu. Potrzebą jawi się być praca nad zdrowymi postawami dzieci i młodzieży w podejściu do alkoholu i budowanie postawy asertywności wobec namawiania do picia. W kontekście wsparcia dla osób uzależnionych zidentyfikowano w diagnozie kwestię braku dostosowania wsparcia terapeutycznego dla osób pracujących (godziny pracy) i długiego oczekiwania na leczenie odwykowe. Niewielka liczba mieszkańców miasta ma problem z innymi uzależnieniami takimi jak narkotyki. Zauważa się jednak problem dopalaczy. Zdiagnozowano fakt relatywnie łatwej dostępności do tego typu substancji w Tarnowie. W kontekście uzależnień od alkoholu czy substancji psychoaktywnych ważne jest kontynuowanie działań edukacyjnych i informacyjnych, a także prowadzenie kontroli miejsc sprzedaży używek, zwłaszcza pod kątem nielegalnego udostępniania ich młodzieży.

Tabela 42. Zidentyfikowane w diagnozie problemy i potrzeby oraz propozycje rozwiązań – obszar promocji i ochrony zdrowia

Zidentyfikowane problemy i potrzeby	Propozycje rozwiązań
• Trudności z dostępnością usług opieki zdrowotnej, długie oczekiwanie na wizyty i badania; • Powstanie „długu zdrowotnego” wskutek pandemii, gdy nastawiano się na problemy związane z COVID-19, a wiele problemów zdrowotnych narosło wobec utrudnionego dostępu do placówek ochrony zdrowia	• Działania na rzecz zwiększania kadr i placówek ochrony zdrowia; • Przeprowadzenie analizy sytuacji w obszarach innych niż COVID-19 jednostek chorobowych po czasie pandemii
• Narażenie na wykluczenie osób z problemami psychicznymi; • Nasilenie problemów natury psychicznej wskutek pandemii COVID-19	• Stworzenie domu pomocy społecznej dla osób psychicznie chorych; • Tworzenie nowych miejsc z dostępem do bezpłatnej lub dofinansowywanej opieki psychologa, psychoterapeuty czy psychiatry
• Potrzeby rozwoju profilaktyki zdrowotnej	• Realizacja programów profilaktycznych, w szczególności w obszarze profilaktyki onkologicznej, jak i rehabilitacji ; • Potrzeba poszerzenia działań związanych z promocją zdrowia w zakresie edukacji i profilaktyki zdrowotnej, kształtowania odpowiednich postaw prozdrowotnych oraz promowania zdrowego stylu życia
• Potrzeby specjalistycznego wspierania osób w walce z uzależnieniami; • Nasilenie się problemów uzależnień wskutek pandemii COVID-19; • Brak perspektyw i pracy jako przyczyna sięgania po alkohol	• Zapewnianie szybszego dostępu do terapeutów ds. uzależnień, także w godzinach dostosowanych do osób pracujących (np. oferta weekendowa)
• Relatywnie łatwy dostęp do alkoholu dla młodzieży	• Zbadanie kwestii sprzedaży alkoholu nieletnim i zwiększenie kontroli w tym zakresie

• Wczesne zaznajamianie się młodzieży z piciem alkoholu	• Działania profilaktyczne z zakresu przeciwdziałania uzależnieniom, realizacja zajęć i kampanii uświadamiających w szkołach
• Problem dopalaczy, niskiej świadomości ich dużej szkodliwości i dużej dostępności	• Realizacja kampanii informacyjnej o szkodliwości dopalaczy • Działania zmierzające do ograniczenia liczby miejsc oferujących dopalacze; • Rozwój oferty wsparcia terapeutycznego dla uzależnień innych niż alkohol

Źródło: opracowanie własne.

Wspieranie osób z niepełnosprawnością

Osoby z niepełnosprawnością określane są jako jedna z grup najbardziej narażonych na wykluczenie społeczne w Tarnowie. Problemy osób z niepełnosprawnością są wielowymiarowe, podobnie jak ich potrzeby. Osoby te borykają się z niewydolnością systemu ochrony zdrowia, trudnością w uzyskaniu szybkiego wsparcia w zakresie usług opiekuńczych (na które istnieje duże zapotrzebowanie), nadal istniejącymi barierami architektonicznymi i izolacją społeczną. Przedsięwzięciami, które mogłyby poprawić sytuację osób z niepełnosprawnością, a co do których wykazano zapotrzebowanie są: dalszy rozwój oferty usług opiekuńczych i specjalistycznych usług opiekuńczych oraz stworzenie oferty wsparcia w codziennych czynnościach dla osób z niepełnosprawnością, oferty mobilnych usług kosmetyczno-pielęgnacyjnych czy oferty transportu do lekarza czy innych miejsc.

Podczas badań jakościowych unaoczniała się silna potrzeba odpowiedniego zorganizowania i skoordynowania różnych systemów, które dotyczą osób z niepełnosprawnością – szkolnictwa specjalnego, ochrony zdrowia, pomocy społecznej. Podkreślano, jak korzystną zmianą byłaby możliwość uzyskania kompleksowej informacji o możliwościach wsparcia osób z niepełnosprawnością w jednym miejscu, bez konieczności poszukiwania pomocy u wielu instytucji. W odniesieniu do podmiotów udzielających pomocy osobom z niepełnosprawnością (placówki ochrony zdrowia, szkoły specjalne) rekomenduje się przeprowadzenie kampanii edukacyjnej i informacyjnej, podczas której pracownicy tych

podmiotów mogłyby uzyskać kompleksową informację na temat możliwości wsparcia dla osób z niepełnosprawnością, którą mogliby przekazywać swoim podopiecznym.

Potrzeby osób z niepełnosprawnością często dotyczą całych rodzin. Wskazano zatem także na potrzeby osób, które opiekują się niepełnosprawnymi, jak i seniorami. Zapewniono o potrzebach wsparcia doradczego, jak i zwykłego wsparcia w rozmowie i towarzystwie. Nie bez znaczenia są także usługi zapewniające wytchnienie opiekunom udzielane przez dedykowane podmioty czy specjalistów, a pozwalające opiekującym się osobami zależnymi na odpoczynek czy załatwienie własnych spraw.

Tabela 43. Zidentyfikowane w diagnozie problemy i potrzeby oraz propozycje rozwiązań – obszar wspierania osób z niepełnosprawnością

Zidentyfikowane problemy i potrzeby	Propozycje rozwiązań
Potrzeba poszerzenia oferty wielowymiarowego wsparcia osób z niepełnosprawnością	- Rozwój oferty usług opiekuńczych i specjalistycznych usług opiekuńczych; - Rozwój liczby miejsc w zakładach opiekuńczo-leczniczych, jak i miejscach wsparcia dziennego; - Stworzenie oferty wsparcia w codziennych czynnościach (sprząatanie, zakupy); - Stworzenie oferty mobilnych usług kosmetyczno-pielęgnacyjnych (np. mobilna kosmetyczka, fryzjer, podolog); - Kontynuacja działania i rozwój wypożyczalni sprzętu rehabilitacyjnego
Nadal istniejące bariery architektoniczne dla osób starszych i z niepełnosprawnością	Identyfikacja i likwidacja barier architektonicznych w przestrzeni publicznej
Trudności z korzystaniem z niektórych usług przez osoby starsze i z niepełnosprawnością wobec ograniczonej mobilności	Zapewnienie usług transportu dla osób starszych i z niepełnosprawnością – do lekarza i innych miejsc wspierających tę grupę dedykowanymi usługami

• Potrzeba wsparcia osób zajmujących się osobami z niepełnosprawnością	• Zapewnienie wsparcia terapeutycznego, jak i możliwości nawiązania znajomości wśród osób z podobnymi doświadczeniami życiowymi (grupy wsparcia); • Zapewnienie możliwości wytchnienia dla opiekunów poprzez czasowe przejęcie opieki nad osobami zależnymi przez inny podmiot czy specjalistę, rozwój ośrodków wsparcia dziennego
• Potrzeba zapewnienia kompleksowej informacji na temat możliwości uzyskania wsparcia przez osoby z niepełnosprawnością w jednym miejscu (zwłaszcza wobec ograniczonej mobilności tych osób)	• Stworzenie punktu informacyjnego z kompleksową informacją o możliwościach uzyskania wsparcia przez osoby z niepełnosprawnością, docelowo z możliwością załatwienia całości spraw w jednym miejscu; • Opracowanie kompleksowego biuletynu/mapy drogowej/informatora z danymi o możliwościach uzyskania wsparcia, zbierającego informacje z różnych źródeł i różnych systemów, sprawnie tłumaczącego wszystkie zawiłości formalne; • Przeprowadzenie kampanii informacyjnej i edukacyjnej wśród podmiotów stykających się z osobami z niepełnosprawnością (szkoły specjalne, lekarze, podmioty pozarządowe udzielające wsparcia) na temat możliwości wsparcia dla osób z niepełnosprawnością z różnych systemów i warunków tej pomocy, by mogli udzielać informacji swoim podopiecznym

Źródło: opracowanie własne.

Edukacja publiczna

Tarnów może się pochwalić dobrze rozwiniętym systemem przedszkoli. Wskazuje się, że po zakończeniu rekrutacji do miejsc w przedszkolach pozostają wolne miejsca. To korzystny aspekt w kontekście przygotowania dzieci do edukacji na kolejnych poziomach.

O relatywnie dobrym poziomie lokalnej edukacji świadczą wyniki uczniów tarnowskich szkół podstawowych i średnich w ogólnopolskich egzaminach - ósmoklasisty i maturalnym. Atutem jawi się być w szczególności poziom nauczania języka angielskiego w mieście. Oferta edukacyjna miasta jest także dobrze oceniana przez mieszkańców, a wysoki poziom nauczania uznawany jest za potencjał Miasta Tarnowa.

Wyzwaniem dla lokalnej edukacji jest powrót do pełnego, efektywnego funkcjonowania po trudnym czasie pandemii COVID-19, a także dopasowanie oferty edukacyjnej do dynamicznych zmian otoczenia i potrzeb rynku pracy. Odnotowuje się potrzeby rozwoju nowoczesnej oferty edukacyjnej, odpowiadającej na nowe zainteresowania uczniów, nowe potrzeby rozwoju w zakresie kompetencji, także miękkich i nowe wyzwania rynku pracy.

Tabela 44. Zidentyfikowane w diagnozie problemy i potrzeby oraz propozycje rozwiązań – obszar edukacji publicznej

Zidentyfikowane problemy i potrzeby	Propozycje rozwiązań
Potrzeba poprawy oferty edukacyjnej i dostosowania jej do potrzeb rynku pracy	- Rozwój współpracy szkół z przedsiębiorstwami dla zapewnienia lepszego dostosowania oferty edukacyjnej do potrzeb rynku pracy; - Rozwój pozaszkolnej oferty edukacyjnej, zwłaszcza w nowych dziedzinach zainteresowań dzieci i młodzieży (np. programowanie, robotyka, kultura i sztuka nowoczesna, internet); - Rozwój możliwości uzyskania bezpłatnych lub tańszych niż na rynku komercyjnym korepetycji dla uczniów z trudnościami w opanowaniu materiału;

	• Wdrożenie do edukacji w szkołach takich umiejętności miękkich jak rozwijanie kontaktów międzyludzkich czy postaw jak tolerancja, empatia, kultura osobista, ekologia; • Wprowadzenie do edukacji nauki nowoczesnych umiejętności, jak np. obsługa programów graficznych
--	--

Źródło: opracowanie własne.

Przeciwdziałanie bezrobociu

W Powiatowym Urzędzie Pracy w Tarnowie zarejestrowanych było na koniec 2021 roku 2,2 tys. mieszkańców Tarnowa. Liczba bezrobotnych zarejestrowanych w Tarnowie do 2019 roku notowała tendencję spadkową, by wzrosnąć w 2020 roku wskutek pandemii COVID-19. Jako istotne problemy w tym obszarze unaoczniają się bezrobocie kobiet, bezrobocie osób młodych, a także długotrwałe bezrobocie.

Problemami, które wpływają na negatywne ukształtowanie wskaźników bezrobocia w Tarnowie są: niedostateczne dopasowanie kwalifikacji mieszkańców do potrzeb lokalnego rynku pracy, mała różnorodność ofert pracy – braki np. w zakresie ofert pracy biurowej i administracyjnej, relatywnie niskie wynagrodzenia w relacji z Krakowem i Rzeszowem czy niski poziom przedsiębiorczości. Jednocześnie mimo relatywnie znacznego poziomu bezrobocia lokalne przedsiębiorstwa odnotowują trudności z pozyskaniem pracowników z dziedziny wykwalifikowanej siły roboczej, co potwierdza o niedostateczne dopasowanie kwalifikacji mieszkańców do potrzeb rynku pracy. Przedsięwzięciami mogącymi stanowić odpowiedź na ten problem mogą być nasilenie współpracy między szkołami a przedsiębiorcami i prowadzenie zajęć doradztwa zawodowego dla młodzieży.

Niedostatki lokalnego rynku pracy przekuwają się na migrację osób młodych, która jest wskazywana jako jeden z najważniejszych problemów społecznych w mieście. Bezrobocie również było wskazywane jako bardzo istotny problem. W tym kontekście niezwykle ważne staje się budowanie atrakcyjnego rynku pracy, mogącego konkurować z ofertami pobliskich większych miast jak Kraków czy Rzeszów. Mieszkańcy wskazują, że skutecznymi narzędziami do zwalczania problemu bezrobocia mogą być dofinansowania na szkolenia i kursy oraz na

założenie działalności gospodarczej, praca nad dopasowaniem oferty edukacyjnej do potrzeb rynku pracy, a także polepszanie oferty inwestycyjnej miasta i przyciąganie nowych inwestorów. Wskazuje się także na konieczność pobudzania lokalnej przedsiębiorczości, co może być realizowane poprzez akcje promujące lokalne biznesy, zachęty finansowe dla przedsiębiorców czy unaocznianie korzyści z prowadzenia działalności gospodarczej u młodzieży.

Tabela 45. Zidentyfikowane w diagnozie problemy i potrzeby oraz propozycje rozwiązań – obszar przeciwdziałania bezrobociu

Zidentyfikowane problemy i potrzeby	Propozycje rozwiązań
• Problem ze znalezieniem pracy, w szczególności u kobiet i młodych; • Niedostateczne dopasowanie kwalifikacji mieszkańców do ofert pracy w mieście, mała różnorodność ofert pracy, niskie wynagrodzenia; • Konsekwencja sytuacji na rynku pracy w mieście – migracja osób młodych	• Dofinansowanie dla kursów i szkoleń, umożliwianie zmiany kwalifikacji; • Praca nad ofertą inwestycyjną miasta, która mogłaby przyciągnąć nowych inwestorów, w tym korporacje, oferujące atrakcyjne i dobrze płatne miejsca pracy dla młodych; • Rozwój liczby miejsc w żłobkach
• Małe zainteresowanie przedsiębiorczością, prowadzeniem własnego biznesu	• Zachęty dla przedsiębiorców – dofinansowanie powstawania nowych biznesów, zmniejszenie cen wynajmu lokali użytkowych dla przedsiębiorców; • Akcje promujące przedsiębiorców i przedsiębiorczość dla zmiany postrzegania prowadzących biznes i zwiększenie zainteresowania podejmowaniem się własnej działalności; • Współpraca z przedsiębiorcami podczas lokalnych wydarzeń kulturalnych

• Potrzeby wspierania młodzieży w wyborze ścieżki zawodowej i znalezienia się na rynku pracy	• Praca nad dopasowaniem oferty edukacyjnej do potrzeb rynku pracy – poprzez np. nasilenie współpracy między szkołami a przedsiębiorstwami; • Organizacja doradztwa zawodowego dla młodzieży; • Oferta zajęć unaoczniających uczniom korzyści z przedsiębiorczości; • Dostarczanie wiedzy i kompetencji w dziedzinie planowania przyszłości, zarządzania budżetem i perspektywicznego myślenia by zahamować proces tzw. dziedziczenia biedy
--	--

Źródło: opracowanie własne.

Kultura i kultura fizyczna

Z roku na rok rośnie liczba imprez kulturalnych i ich uczestników w Tarnowie - wyjątkiem był rok 2020, który w dużej części upłynął pod znakiem lockdownów z powodu pandemii COVID-19. Wyzwaniem staje się odrodzenie lokalnej aktywności kulturalnej po tym czasie „uśpienia”. Niektóre instytucje kultury w mieście odnotowywały jednak spadki zainteresowania ich ofertą jeszcze przed pandemią.

Problemem lokalnej oferty spędzania czasu wolnego jest postrzeganie jej jako mało atrakcyjnej dla współczesnego odbiorcy, a także mało interesującej dla młodzieży. Diagnoza wykazała konieczność poszerzenia oferty spędzania czasu wolnego w postaci imprez, oferty weekendowej, tworzenia miejsc zieleni z odpowiednią infrastrukturą, rozwoju zajęć dla dzieci i młodzieży, w tym klubów i miejsc spotkań, a także oferty sportowej. Wskazuje się także na potrzebę wspierania lokalnych twórców kultury oraz organizatorów przedsięwzięć kulturalnych. Ważne miejsce w odpowiedziach mieszkańców dotyczących oferty spędzania czasu wolnego zajął także aspekt wykorzystania turystycznego potencjału Tarnowa poprzez stworzenie kompleksowej oferty dla zwiedzających. W kontekście oferty spędzania czasu wolnego istotne jest ponadto odpowiednie promowanie i informowanie o podejmowanych przedsięwzięciach.

Tabela 46. Zidentyfikowane w diagnozie problemy i potrzeby oraz propozycje rozwiązań – obszar kultury i kultury fizycznej

Zidentyfikowane problemy i potrzeby	Propozycje rozwiązań
• Mało różnorodna i mało atrakcyjna oferta spędzania czasu wolnego dla współczesnego odbiorcy; • Spadek korzystania z oferty wielu instytucji kultury w mieście (biblioteki, teatr, muzea)	• Poszerzanie oferty spędzania czasu wolnego, szczególnie o propozycje bardziej atrakcyjne dla współczesnego odbiorcy; • Organizacja nowych imprez, w tym o bezpłatnym wstępie, koncertów na rynku czy festiwali – muzycznych, edukacyjnych czy o tematyce kulinarnej; • Stworzenie usystematyzowanej oferty weekendowej, np. w formie cotygodniowych wycieczek pieszych/rowerowych, szlakiem obiektów kulturalnych i historycznych, atrakcji przyrodniczych; • Organizacja akcji proekologicznych (np. sadzenie drzew/krzewów, pikniki); • Współpraca przy eventach z lokalnymi przedsiębiorcami – umożliwienie ich promocji; • Ożywienie ul. Wałowej; • Praca nad tworzeniem i dbałością o tereny zieleni; • Poprawa promocji działań miasta przez aktywne wykorzystywanie mediów społecznościowych i informowanie o wydarzeniach z wyprzedzeniem
• Wspieranie rozwoju kultury	• Wspieranie finansowe inicjatyw kulturalnych mieszkańców; • Udostępnienie lokali miejskich na pracownie dla artystów i lokalne inicjatywy

• Mało atrakcyjna oferta spędzania czasu wolnego dla młodzieży	• Rozwój oferty spędzania czasu wolnego, zwiększenie liczby zajęć, przede wszystkim aktualnie atrakcyjnych dla młodzieży, związanych z nowymi mediami, nowoczesnymi elementami kultury; • Stworzenie miejsca kreatywnej zabawy i nauki; • Utworzenie klubów i miejsc spotkań dedykowanych młodzieży; • Rozwój oferty sportowej
• Potrzeba rozwoju potencjału turystycznego miasta	• Stworzenie kompleksowej oferty turystycznej miasta opartej o dziedzictwo historyczne i kulturowe

Źródło: opracowanie własne.

Pobudzanie aktywności obywatelskiej

Obszar zaangażowania społecznego w Tarnowie rozwija się. Zwiększa się liczba organizacji społecznych, mieszkańcy przejawiają aktywność także w postaci uczestnictwa w lokalnych wydarzeniach czy pomocy potrzebującym. To korzystna tendencja, wskazująca, jak szerokie są możliwości dla rozwoju współpracy między zaangażowanymi mieszkańcami a podmiotami publicznymi w mieście.

Jest jednak także kilka aspektów, które negatywnie wpływają na poziom aktywności obywatelskiej w Tarnowie, a wśród nich wymienić można m.in.: niewielki stopień „partnerskiego” podejścia podczas wspólnych rozmów i działań, niską aktywność obywatelską młodzieży czy niski poziom dialogu i brak zaufania. Brakuje przepływu informacji – mimo funkcjonowania wielu podmiotów, które reprezentują środowiska aktywności obywatelskiej (jak np. Rada Seniorów, Rada ds. Osób Niepełnosprawnych). Organizacje mają poczucie, że część zgłaszanych przez nie wniosków „ląduje w szufladzie”.

W kontekście poprawy sytuacji w obszarze aktywności obywatelskiej proponuje się na bazie przeprowadzonej diagnozy takie rozwiązania jak: stworzenie centrum wolontariatu, optymalizacja procesów wspierania finansowego działalności organizacji pozarządowych przez miasto, lepsza koordynacja prac instytucji miejskich z organizacjami pozarządowymi, jak

i podmiotów miejskich między sobą, edukacja dzieci i młodzieży w zakresie aktywności obywatelskiej oraz wspieranie finansowe i promocyjne inicjatyw mieszkańców.

Tabela 47. Zidentyfikowane w diagnozie problemy i potrzeby oraz propozycje rozwiązań – obszar pobudzania aktywności obywatelskiej

Zidentyfikowane problemy i potrzeby	Propozycje rozwiązań
• Potrzeba zapewnienie łączności między osobami chcącymi udzielać pomocy a osobami jej potrzebującymi	• Utworzenie centrum wolontariatu, zrzeszającego osoby gotowe pomóc np. starszych, osobom z niepełnosprawnością i ich opiekunom, samotnym rodzicom – w ramach centrum korzystne byłoby dobranie pomagających do profilu wspieranych (np. wiekiem); • Stworzenie bazy niespecjalistycznych usług wsparcia jak np. pomoc w zakupach, naprawach, spędzania czasu wolnego np. przez wolontariuszy z legitymizacją działań ze strony Centrum Usług Społecznych dla zwiększenia zaufania klientów
• Potrzeba zwiększania aktywności społecznej mieszkańców; • Potrzeba wspierania rozwoju organizacji społecznych	• Tworzenie wieloletnich planów wspierania organizacji pozarządowych i usystematyzowanie i zoptymalizowanie kalendarza ogłaszania konkursów dla nich na kolejne lata; • Wprowadzenie do edukacji dzieci i młodzieży zajęć z zakresu aktywności społecznej; • Utworzenie forum współpracy między organizacjami pozarządowymi a samorządem – opcjonalne w formie kilku grup roboczych dostosowanych do różnych obszarów działalności; • Realizacja przez miasto wsparcia finansowego (np. zlecanie zadań), promocyjnego (np. informowanie mieszkańców o realizowanych przez

	NGO przedsięwzięciach) i doradczego (np. konsultacje z zakresu zamówień publicznych) dla organizacji pozarządowych; • Organizacja konsultacji społecznych, spotkań i zebrań z mieszkańcami dla zbudowania dialogu – w formule stacjonarnej, jak i online; • Podejmowanie działań zmierzających do informowania o aktywnościach miasta na osiedlach i blokowiskach (np. aktywniejsza współpraca z radami osiedli, parafiami, większe zaangażowanie w social mediach)
--	---

Źródło: opracowanie własne.

8. Spis tabel

Tabela 1. Struktura respondentów ankiety przeprowadzonej wśród mieszkańców Gminy Miasta Tarnowa.....	9
Tabela 2. Dane statystyczne na temat rodzin, małżeństw i dzietności w Gminie Miasta Tarnowa w latach 2016-2020	25
Tabela 3. Dane statystyczne na temat żłobków w Gminie Miasta Tarnowa w latach 2016-2020	26
Tabela 4. Średnia ocena dostępności żłobków i przedszkoli	27
Tabela 5. Liczba dzieci objętych wsparciem w ramach świadczeń wychowawczych 500+ i Dobry Start w Gminie Miasta Tarnowa w latach 2020-2021 [os.]	28
Tabela 6. Dane na temat dożywiania w Gminie Miasta Tarnowa w latach 2017-2021	35
Tabela 7. Średnia ocena aspektów wsparcia rodziny	39
Tabela 8. Dane na temat pieczy zastępczej w Gminie Miasta Tarnowa w latach 2017-2021	39
Tabela 9. Dane na temat przyczyn umieszczania dzieci w pieczy zastępczej w Gminie Miasta Tarnowa w 2021 roku	40
Tabela 10. Dane na temat dzieci korzystających z placówek opiekuńczo-wychowawczych w Gminie Miasta Tarnowa w 2021 roku	41
Tabela 11. Liczba osób i rodzin, którym przyznano świadczenia pieniężne i niepieniężne oraz z którymi przeprowadzono wywiad środowiskowy w Gminie Miasta Tarnowa w latach 2017-2021	48
Tabela 12. Odpowiedzi na pytania dotyczące korzystania z narkotyków i dopalaczy wśród dorosłych mieszkańców Tarnowa	59
Tabela 13. Średnia ocena aspektów ochrony zdrowia	60
Tabela 14. Liczba wydawanych orzeczeń o niepełnosprawności w Gminie Miasta Tarnowa w latach 2018-2020	62
Tabela 15. Dane statystyczne na temat osób z niepełnosprawnością w Gminie Miasta Tarnowa w latach 2016-2020	63
Tabela 16. Liczba korzystających z usług opiekuńczych i specjalistycznych usług opiekuńczych w Gminie Miasta Tarnowa w latach 2017-2021	64

Tabela 17. Liczba osób skierowanych do domów pomocy społecznej i środowiskowych domów samopomocy w Gminie Miasta Tarnowa w latach 2017-2021	64
Tabela 18. Liczba korzystających z innych form wsparcia dla osób z niepełnosprawnością w Gminie Miasta Tarnowa w latach 2017-2021	65
Tabela 19. Poziom przystosowania obiektów kulturalnych do potrzeb osób z niepełnosprawnością w Tarnowie w 2020 roku.....	68
Tabela 20. Poziom przystosowania turystycznych obiektów noclegowych do potrzeb osób z niepełnosprawnością w Tarnowie w 2021 roku.....	69
Tabela 21. Średnia ocena aspektów wsparcia osób z niepełnosprawnością i osób starszych	70
Tabela 22. Dane statystyczne na temat przedszkoli w Gminie Miasta Tarnowa w latach 2016-2020.....	72
Tabela 23. Wyniki egzaminu ósmoklasisty w Gminie Miasta Tarnowa w relacji z całym województwem małopolskim w latach 2019-2021 roku.....	73
Tabela 24. Wyniki egzaminu maturalnego z przedmiotów podstawowych w Gminie Miasta Tarnowa w relacji z całym województwem małopolskim w latach 2019-2021 roku	74
Tabela 25. Średnia ocena oferty edukacyjnej szkół.....	75
Tabela 26. Średnia ocena aspektów bezrobocia	86
Tabela 27. Średnia ocena aspektów bezrobocia— odpowiedzi ze względu na płeć	86
Tabela 28. Rodzaje imprez kulturalnych organizowanych przez centra, domy i ośrodki kultury, kluby i świetlice w Gminie Miasta Tarnowa w latach 2019-2020.....	87
Tabela 29. Rodzaje grup artystycznych w Gminie Miasta Tarnowa w 2020 roku	88
Tabela 30. Rodzaje kół, klubów i sekcji w Gminie Miasta Tarnowa w 2020 roku.....	88
Tabela 31. Dane statystyczne na temat dostępności i wykorzystania miejsc kulturalnych w Gminie Miasta Tarnowa w latach 2016-2020	89
Tabela 32. Średnia ocena aspektów kultury i spędzania czasu wolnego.....	91
Tabela 33. Dane statystyczne na temat organizacji społecznych w Gminie Miasta Tarnowa w latach 2016-2020	94
Tabela 34. Liczba podmiotów ekonomii społecznej w Tarnowie według rodzajów	95
Tabela 35. Dane statystyczne na temat frekwencji wyborczej w Gminie Miasta Tarnowa w relacji z całym województwem małopolskim w latach 2018-2020.....	96
Tabela 36. Średnia ocena udziału mieszkańców w życiu publicznym i społecznym	99

Tabela 37. Zasoby organizacji pozarządowych i podmiotów ekonomii społecznej służących zaspokajaniu potrzeb w zakresie usług społecznych i działań wspierających	101
Tabela 38. Zidentyfikowane w diagnozie problemy i potrzeby oraz propozycje rozwiązań – obszar polityki prorodzinnej.....	117
Tabela 39. Zidentyfikowane w diagnozie problemy i potrzeby oraz propozycje rozwiązań – obszar wspierania rodziny	119
Tabela 40. Zidentyfikowane w diagnozie problemy i potrzeby oraz propozycje rozwiązań – obszar systemu pieczy zastępczej	121
Tabela 41. Zidentyfikowane w diagnozie problemy i potrzeby oraz propozycje rozwiązań – obszar pomocy społecznej.....	122
Tabela 42. Zidentyfikowane w diagnozie problemy i potrzeby oraz propozycje rozwiązań – obszar promocji i ochrony zdrowia	125
Tabela 43. Zidentyfikowane w diagnozie problemy i potrzeby oraz propozycje rozwiązań – obszar wspierania osób z niepełnosprawnością.....	127
Tabela 44. Zidentyfikowane w diagnozie problemy i potrzeby oraz propozycje rozwiązań – obszar edukacji publicznej.....	129
Tabela 45. Zidentyfikowane w diagnozie problemy i potrzeby oraz propozycje rozwiązań – obszar przeciwdziałania bezrobociu	131
Tabela 46. Zidentyfikowane w diagnozie problemy i potrzeby oraz propozycje rozwiązań – obszar kultury i kultury fizycznej	133
Tabela 47. Zidentyfikowane w diagnozie problemy i potrzeby oraz propozycje rozwiązań – obszar pobudzania aktywności obywatelskiej.....	135

9. Spis wykresów

Wykres 1. Liczba ludności Gminy Miasta Tarnowa w latach 2016-2020 w podziale kobiety i mężczyzn [os.].....	23
Wykres 2. Liczba osób [os.] i rodzin [szt.], którym udzielono pomocy z powodu bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego w Gminie Miasta Tarnowa w latach 2017-2021	29
Wykres 3. Odpowiedź na pytanie „Na które z wymienionych poniżej usług dedykowanych rodzinom jest największe zapotrzebowanie w Tarnowie?”	31
Wykres 4. Odpowiedź na pytanie „W Pana/Pani opinii jakich specjalistów najbardziej brakuje w Tarnowie?”	32
Wykres 5. Liczba osób [os.] i rodzin [szt.], którym udzielono pomocy z powodu przemocy w rodzinie w Gminie Miasta Tarnowa w latach 2017-2021	33
Wykres 6. Liczba rodzin objętych pomocą Zespołu Interdyscyplinarnego z powodu przemocy w rodzinie w Gminie Miasta Tarnowa w latach 2017-2021 [szt.].....	34
Wykres 7. Odpowiedź na pytanie „Jakie negatywne zjawiska odnoszące się do dzieci i młodzieży są w Pana/Pani opinii najczęstsze w Tarnowie?”	36
Wykres 8. Odpowiedź na pytanie „Na które z wymienionych poniżej usług dedykowanych młodzieży jest największe zapotrzebowanie w Tarnowie?”	37
Wykres 9. Liczba ludności w wieku przedprodukcyjnym, produkcyjnym i poprodukcyjnym w Gminie Miasta Tarnowa w latach 2016-2020 [os.].....	43
Wykres 10. Struktura ludności ze względu na wiek w Gminie Miasta Tarnowa w 2016 i 2020 roku [%]	44
Wykres 11. Liczba osób, którym udzielono pomocy i wsparcia [os.], liczba osób, którym przyznano decyzją świadczenie [os.] i udział osób długotrwale korzystających w liczbie osób, którym przyznano świadczenie [%] w Gminie Miasta Tarnowa w latach 2017-2021.....	46
Wykres 12. Liczba gospodarstw domowych [szt.] i osób korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej [os.] oraz udział osób korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w liczbie mieszkańców [%] w Gminie Miasta Tarnowa w latach 2016-2020.....	47
Wykres 13. Udział osób korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w liczbie mieszkańców w Gminie Miasta Tarnowa w 2020 roku [%]	48

Wykres 14. Liczba osób [os.] i rodzin [szt.], którym udzielono pomocy z powodu bezdomności w Gminie Miasta Tarnowa w latach 2017-2021	49
Wykres 15. Liczba osób, którym udzielono schronienia w Schronisku dla osób bezdomnych „Dom dla Bezdomnych Mężczyzn Caritas Diecezji Tarnowskiej” [os.]	50
Wykres 16. Liczba osób [os.] i rodzin [szt.], którym udzielono pomocy z powodu trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego w Gminie Miasta Tarnowa w latach 2017-2021	51
Wykres 17. Liczba osób [os.] i rodzin [szt.], którym udzielono pomocy z powodu długotrwałej lub ciężkiej choroby w Gminie Miasta Tarnowa w latach 2017-2021	53
Wykres 18. Liczba osób [os.] i rodzin [szt.], którym udzielono pomocy z powodu alkoholizmu w Gminie Miasta Tarnowa w latach 2017-2021	55
Wykres 19. Odpowiedzi na pytanie dotyczące częstotliwości spożywania alkoholu wśród dorosłych mieszkańców Tarnowa.....	57
Wykres 20. Liczba osób [os.] i rodzin [szt.], którym udzielono pomocy z powodu narkomanii w Gminie Miasta Tarnowa w latach 2017-2021.....	58
Wykres 21. Odpowiedzi na pytanie „Jakie problemy uważa Pan/Pani za najważniejsze w Tarnowie?” – odpowiedzi dotyczące obszaru ochrony zdrowia.....	61
Wykres 22. Liczba osób [os.] i rodzin [szt.], którym udzielono pomocy z powodu niepełnosprawności w Gminie Miasta Tarnowa w latach 2017-2021.....	63
Wykres 23. Odpowiedź na pytanie „Na które z wymienionych poniżej usług dedykowanych osobom starszym i z niepełnosprawnością jest największe zapotrzebowanie w Tarnowie?”	71
Wykres 24. Liczba bezrobotnych zarejestrowanych w Gminie Miasta Tarnowa w latach 2017-2021 [os.].....	76
Wykres 25. Liczba bezrobotnych długotrwale zarejestrowanych [os.] i ich udział w ogóle osób w wieku produkcyjnym [%] w Gminie Miasta Tarnowa w latach 2016-2020.....	77
Wykres 26. Struktura bezrobotnych zarejestrowanych w Gminie Miasta Tarnowa według wykształcenia, wieku, czasu pozostawania bez pracy i stażu pracy na koniec lutego 2022 roku [%]	78
Wykres 27. Liczba osób [os.] i rodzin [szt.], którym udzielono pomocy z powodu bezrobocia w Gminie Miasta Tarnowa w latach 2017-2021.....	79

Wykres 28. Odpowiedzi na pytanie „Jakie problemy uważa Pan/Pani za najważniejsze w Tarnowie?”	81
Wykres 29. Odpowiedź na pytanie „Na które z wymienionych poniżej usług z obszaru rynku pracy jest największe zapotrzebowanie w Tarnowie?”	82
Wykres 30. Liczba osób [os.] i rodzin [szt.], którym udzielono pomocy z powodu ubóstwa w Gminie Miasta Tarnowa w latach 2017-2021	85
Wykres 31. Liczba imprez kulturalnych organizowanych przez centra, domy i ośrodki kultury, kluby i świetlice [szt.] i ich uczestników [os.] w Gminie Miasta Tarnowa w latach 2016-2020	87
Wykres 32. Liczba ćwiczących w klubach sportowych w Gminie Miasta Tarnowa w latach 2018 i 2020 [os.]	93
Wykres 33. Liczba masowych imprez sportowych [szt.] i ich uczestników [os.] w Gminie Miasta Tarnowa w latach 2016-2020	93
Wykres 34. Odpowiedź na pytanie „Czy zdarzyło się Panu/Pani w ciągu ostatniego roku uczestniczyć w poniższych aktywnościach?”	96
Wykres 35. Odpowiedź na pytanie „Które działania w Pana/Pani opinii mogą w największym stopniu wspierać wzrost aktywności społecznej w Tarnowie?”	99

10. Bibliografia

- Diagnoza potrzeb i potencjału społeczności lokalnej w zakresie usług społecznych, D. Bazuń, J. Frątczak-Müller, M. Jaskulska, M. Kwiatkowski, A. Mielczarek-Żejmo, Kancelaria Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, Warszawa 2020;
- Gminny Program Profilaktyki, Rozwiązywania Problemów Alkoholowych i Przeciwdziałania Narkomanii dla Miasta Tarnowa na 2021 rok, Załącznik do uchwały Nr XLII/363/2020 Rady Miejskiej w Tarnowie z dnia 26 listopada 2020 r.;
- Gminny Program Profilaktyki, Rozwiązywania Problemów Alkoholowych i Przeciwdziałania Narkomanii dla Miasta Tarnowa na 2022 rok;
- Informacja o stanie rynku pracy w regionie tarnowskim według stanu na 28 lutego 2022, Powiatowy Urząd Pracy w Tarnowie;
- Krajowy Program Rozwoju Ekonomii Społecznej do 2023 roku. Ekonomia Solidarności Społecznej, Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, Warszawa 2019;
- Oceny zasobów pomocy społecznej Gminy Miasta Tarnowa za lata 2017-2021;
- Program Działań na Rzecz Osób Niepełnosprawnych w Mieście Tarnowie na lata 2021-2025, Załącznik do uchwały Nr L/457/2021 Rady Miejskiej w Tarnowie z dnia 24 czerwca 2021 r.;
- Program Rozwoju Pieczy Zastępczej dla Miasta Tarnowa na lata 2021-2023;
- Projekt Regionalnego Programu Rozwoju Ekonomii Społecznej w Województwie Małopolskim do 2030 roku, Załącznik do Uchwały nr 1878 /21 Zarządu Województwa Małopolskiego z dnia 21.12.2021 r.;
- Projekt Strategii Rozwoju Miasta – Tarnów 2030, załącznik do uchwały Nr LIX/579/2022 Rady Miejskiej w Tarnowie z dnia 27 stycznia 2022 r. w sprawie przeprowadzenia konsultacji projektu Strategii Rozwoju Miasta - Tarnów 2030;
- Sprawozdania z działalności Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Tarnowie oraz z realizacji Programu Rozwoju Rodzinnej Pieczy Zastępczej dla Miasta Tarnowa za lata 2017-2021;
- Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Miasta Tarnowa na lata 2017-2020, Załącznik do Uchwały Nr XXXIV/344/2017 Rady Miejskiej w Tarnowie z dnia 26 stycznia 2017 r.;

- Uchwała nr LIV/507/2021 Rady Miejskiej w Tarnowie z dnia 28 października 2021 roku w sprawie przekształcenia Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Tarnowie, utworzenia Centrum Usług Społecznych w Tarnowie oraz nadania mu statutu;
- Ustawa z dnia 19 lipca 2019 r. o realizowaniu usług społecznych przez centrum usług społecznych (Dz.U. 2019 poz. 1818);
- Wieloletni program współpracy Gminy Miasta Tarnowa z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami wymienionymi w art. 3 ust. 3 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie na lata 2021-2025, Załącznik do uchwały Nr XVIII/172/2015 Rady Miejskiej w Tarnowie z dnia 26 listopada 2015 r.